

**T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ**

DİYARBAKIR İLİ 2015 YILI ÇEVRE DURUM RAPORU

**HAZIRLAYAN:
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
ÇEVRE ve ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ**

DİYARBAKIR - 2016

ÖNSÖZ

Dünyada sanayi ve teknoloji hızla gelişmektedir. Adeta her yeni güne yeni bir teknolojik gelişmeyle uyanmaktayız.

Dünyanın en büyük ilk 20 ekonomisi arasında bulunan ülkemizde sanayi alanında hızla gelişmeye ve büyümeye devam etmektedir. 2023 yılı hedefleri doğrultusunda, ‘‘Yaşanabilir Çevre ve Marka Şehirler’’ vizyonla, ülkemizi çok ileri refah seviyesine hep beraber ulaştırmak temel hedefimizdir.

Çevre kirliliğini ve çevresel sorunları kaynağında tespit etmek ve buna uygun çözüm analizleri geliştirmek çevresel sorunları giderilmesinde ana çözüm unsurudur.

Hazırlanan ‘‘ İl Çevre Durum Raporu ‘‘ bu tespitlere ve analizlere kaynak olacak önemli bir altlıktır. ‘‘ Sürdürülebilir Kalkınma ‘‘ ilkesi doğrultusunda; çevreyi korumak, çevre bilincini ve çevre sevgisini oluşturmada vatandaşımızın katılımını ve erişimini sağlamak üzere İl Müdürlüğümüz tarafından ‘‘ 2015 Yılı Çevre Durum Raporu ‘‘ hazırlanmıştır.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen tüm mesai arkadaşlarıma ve katkı sunan tüm kurum ve kuruluşlara içtenlikle teşekkür ederim.

Ufuk Nurullah BİLGİN
Çevre ve Şehircilik İl Müdürü

İçindekiler

GİRİŞ	1
A. HAVA	4
A.1. Hava Kalitesi	4
A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Unsurlar	7
A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar	10
A.4. Ölçüm İstasyonları	11
A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü	12
A.6. Gürültü	12
.....	12
A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar	13
A.8. Sonuç ve Değerlendirme	13
B. SU VE SU KAYNAKLARI	15
B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli	15
B.1.1. Yüzeysel Sular	15
B.1.2. Yeraltı Suları	16
B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi	17
B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu	17
B.3.1. Noktasal kaynaklar	17
B.3.2. Yayılı Kaynaklar	18
B.4. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri	18
B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu	18
B.4.2. Sulama	20
B.4.3. Endüstriyel Su Temini	21
B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı	21
B.4.5. Rekreatif Su Kullanımı	23
B.5. Çevresel Altyapı	24
B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Hizmeti Alan Nüfus	24
B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri	26
B.5.3. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri	26
B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması	27
B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü	27

B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar	27
B.6.2. Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanımı	28
B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar	29
B.6.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği	29
B.7. Sonuç ve Değerlendirme	30
C. ATIK	32
C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)	32
C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları	34
C.3. Ambalaj Atıkları	34
C.4. Tehlikeli Atıklar	35
C.5. Atık Madeni Yağlar	79
C.6. Atık Pil ve Akümülatörler	80
C.7. Bitkisel Atık Yağlar	81
C.8. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)	82
C.9. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar (AEEE)	83
C.10. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar	83
C.11. Tehlikesiz Atıklar	84
C.11.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları	85
C.11.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül	85
C.11.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları	85
C.12. Tıbbi Atıklar	85
C.13. Maden Atıkları	86
C.14. Sonuç ve Değerlendirme	87
Ç. KİMYASALLARIN YÖNETİMİ	89
Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar	89
Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme	89
D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	90
E. ARAZİ KULLANIMI	123
E.1. Arazi Kullanım Verileri	123
E.2. Mekânsal Planlama	124
E.2.1. Çevre Düzeni Planı	124
E.3. Sonuç ve Değerlendirme	126
F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	127

F.1. ÇED İşlemleri.....	127
F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri	128
F.3. Sonuç ve Değerlendirme	130
G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	131
G.1. Çevre Denetimleri	131
G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi.....	134
G.3. İdari Yaptırımlar	135
G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları.....	135
G.5. Sonuç ve Değerlendirme.....	135
H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ	137
I. İL BAZINDA ÇEVRESEL GÖSTERGELER.....	138
1.GENEL	138
1.1.NÜFUS	138
1.2.SANAYİ.....	140
2.İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ.....	156
3.HAVA KALİTESİ.....	159
4. SU-ATIKSU	160
5. ARAZİ KULLANIMI	163
6. TARIM	164
TARIM	164
Kaynak: TÜİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	164
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Ekilebilir arazi toplamı (ha) ve toplam nüfus (kişi), kişi başına tarım arazisi (ha/kişi).....	164
TARIM	164
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TÜİK	164
TARIM	165
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TÜİK	165
7. ORMAN.....	166
8. BALIKÇILIK.....	167
9. ALTYAPI VE ULAŞTIRMA	168
10. ATIK	170
11.TURİZM.....	177
EK-1: (2015) YILINA AİT İL ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ ARAŞTIRMA FORMU ...	179
BÖLÜM I. HAVA KİRLİLİĞİ.....	180

BÖLÜM II. SU KİRLİLİĞİ	184
BÖLÜM III. TOPRAK KİRLİLİĞİ	188
BÖLÜM IV. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNLARI	189

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge A.1 - Ulusal Hava Kalite İndeksi Kesme Noktaları.....	5
Çizelge A.2 - EPA Hava Kalitesi İndeksi	5
Çizelge A.3 - Geçiş Dönemi Uzun Vadeli Ve Kısa Vadeli Sınır Değerleri Ve Uyarı Eşikleri.....	6
Çizelge A.4 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (DÇŞİM), 2016)	9
Çizelge A.5 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (DÇŞİM, 2016)	9
Çizelge A.6 Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Kullanılan Doğalgaz Miktarı (DÇŞİM, 2016)	10
Çizelge A.7* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Kullanılan Fuel-oil Miktarı (Kaynak, Yıl).....	10
Çizelge A.8 - Diyarbakır ilinde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yerleri ve Ölçülen Parametreler (havaizleme.gov.tr, 2016).....	11
Çizelge A.9 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları (DÇŞİM, 2016).....	12
Çizelge A.10 - 2015 Yılında Diyarbakır İlindeki Araç Sayısı ve Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı (Emniyet Müdürlüğü, DÇŞİM, 2016)	12
Çizelge B.11 – Diyarbakır İlinin Akarsuları (DSİ 10. Bölge Müd., 2016)	15
Çizelge B.12 - Diyarbakır İlinde Mevcut Sulama Gözetleri (DSİ 10. Bölge Müd., 2016).....	15
Çizelge B.13 – Diyarbakır ilinin Yeraltı Suyu Potansiyeli (DSİ, 2016)	16
Çizelge B.14 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Yüze ve Yeraltı Sularında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliği İle İlgili Analiz Sonuçları (DSİ, 2016).....	17
Çizelge B.15 – İlimizde 2015 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (DİSKİ, 2016)	26
*Çizelge B.16– Diyarbakır ilinde 2015 Yılı OSB’lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Kaynak, yıl)	26
Çizelge B.17 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin Tespit Edilen Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliğine İlişkin Veriler (DÇŞİM, 2016).....	27
Çizelge B.18 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Kullanılan Ticari Gübre Tüketiminin Bitki Besin Maddesi Bazında ve Yıllık Tüketim Miktarları (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2016)	29
Çizelge B. 19 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Tarımda Kullanılan Girdilerden Gübreler Haricindeki Diğer Kimyasal Maddeleri (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2016).....	30
Çizelge B.20* - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Topraktaki Pestisit vb Tarım İlacı Birikimini Tespit Etmek Amacıyla Yapılmış Analizin Sonuçları (Kaynak, yıl)	30
Çizelge C.21* Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin İl/İlçe Belediyelerince Toplanan ve Yerel Yönetimlerce (Büyükşehir Belediyesi/ Belediye/ Birliklerce Yönetilen Belediye Atığı Miktarı ve Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Yöntemleri	33
Çizelge C.22* - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Ambalaj Ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları (Kaynak, yıl)*	34
Çizelge C.23 - Diyarbakır ilinde atık işleme ve miktarı (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016).....	35
Çizelge C.24–İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları (DÇŞİM, 2016)	79
Çizelge C.25 – Diyarbakır ilinde 2016 Yılı için Atık Madeni Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016).....	80

Çizelge C.26 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Toplanan Pil ve Akümülatörlerle İlgili Veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)	81
Çizelge C.27 – Diyarbakır ilinde Yıllar İtibariyle Atık Akü Kazanım Miktarı (Ton) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)	81
Çizelge C.28 – Diyarbakır ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)	81
Çizelge C.29 - Diyarbakır ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)	81
Çizelge C.30* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler (DÇŞİM, 2016)	82
Çizelge C.31* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastikler İle İlgili Veriler (Kaynak, yıl)*	82
Çizelge C.32* – Diyarbakır ilinde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (ton/yıl) (Kaynak, yıl).....	83
Çizelge C.33* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı AEEE Toplanan ve İşlenen Miktarlar (Kaynak, yıl).....	83
Çizelge C.34* - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Hurdaya Ayrılan Araç Sayısı (DÇŞİM, 2016)	84
Çizelge C.35* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri (Kaynak*, yıl)	84
Çizelge C.36* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı için İldeki Demir ve Çelik Üreticileri Üretim Kapasiteleri, Cüruf ve Bertaraf Yöntemi (Kaynak, yıl)	85
Çizelge C.37* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Termik Santrallerde Kullanılan Kömür Miktarı Ve Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (Kaynak, yıl).....	85
Çizelge C.38 – 2015 Yılında Diyarbakır İli Sınırları İçinde Oluşan Yıllık Tıbbi Atık Miktarı (DBB, 2016)	86
Çizelge C.39 - Diyarbakır ilinde Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı (DÇŞİM, 2016)	86
Çizelge C.40* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı (DÇŞİM, 2016)	86
Çizelge Ç.41* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı SEVESO Kuruluşlarının Sayısı (Kaynak, yıl)	89
Çizelge D.42- Diyarbakır ili çayır / mera ve orman varlığı	92
Çizelge D.43- Diyarbakır İli Tescilli Sit Alanları	120
Çizelge E.44 – 2015 Yılı için Diyarbakır ilinde Arazilerin Kullanımına Göre Arazi Sınıflandırılması (1997 Köy Hizmetleri)	123
Çizelge F.45 – Diyarbakır İlinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2015 Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	127
Çizelge F.46 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları (DÇŞİM, 2016)	128
Çizelge G.47 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Gerçekleştirilen Denetimlerin Sayısı (DÇŞİM, 2016)	131
Çizelge G.48 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM’e Gelen Tüm Şikâyetler ve Bunların Değerlendirilme Durumları (DÇŞİM, 2016).....	134
Çizelge G.49 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (DÇŞİM, 2016)	135

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil A. 1– Diyarbakır ilinde Bulunan Hava Kirliliği Ölçüm Cihazlarının Yerleri.....	10
Şekil A. 2- Diyarbakır ilinde DHKİİ İstasyonu PM10 Parametresi Günlük Ortalama Değer Grafiği (havaizleme.gov.tr, 2016).....	11
Şekil A. 3- Diyarbakır ilinde DHKİİ İstasyonu SO ₂ Parametresi Günlük Ortalama Değer Grafiği (havaizleme.gov.tr, 2016).....	11
Şekil A.4– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Gürültü Konusunda Yapılan Şikayetlerin Dağılımı.....	13
Şekil B.5 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Dağıtılmak Üzere Temin Edilen Su Miktarının Kaynaklara Göre Dağılımı.....	19
Şekil B.6 - Diyarbakır ilinde Yıllara göre Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (DİSKİ, 2016)	24
Şekil B.7– Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Edilen Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (DİSKİ, 2016).....	25
Şekil B.8 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Belediyelerden Kaynaklanan Arıtma Çamurunun Yönetimi (DİSKİ, 2016)	29
Şekil C. 9- Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Kayıtlı Ekonomik İşletmeler (DÇŞİM, 2016)	34
Şekil C.10– Diyarbakır ilinde Atık Madeni Yağ Toplama Miktarları*	80
Şekil E.11– Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Arazi Kullanım Durumu (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016)	123
Şekil E.12– Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (www.csb.gov.tr, 2016)	125
Şekil F.13 – Diyarbakır İlinde 2015 Yılında ÇED Olumlu Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	127
Şekil F.14– Diyarbakır İlinde 2015 Yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	128
Şekil F. 15 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Verilen Çevre İzni veya Çevre İzni ve Lisans Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	129
Şekil F.16 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Verilen Lisansların Konuları (DÇŞİM, 2016).....	129
Şekil G.17 - Diyarbakır ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Planlı Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	132
Şekil G.18– Diyarbakır ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Plansız Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	132
Şekil G.19– Diyarbakır ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Planlı ve Ani Çevre Denetimlerinin Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	133
Şekil G.20– Diyarbakır ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Tüm Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	133
Şekil G.21– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Gelen Şikâyetlerin Konulara Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	134
Şekil G.22– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan İdari Para Cezalarının Konulara Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)	135

RESİMLER

Resim D.1- Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayahkları

Resim D.2- Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi

Resim D.3- Silvan İlçesi Hasuni Mağaraları

GİRİŞ

Diyarbakır ili, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin orta kısmında, El-Cezire de denilen Mezopotamya'nın kuzey batısındadır. Doğudan Batman, Muş; güneyden Mardin; batıdan Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya; kuzeyden Elazığ ve Bingöl illeriyle çevrilmiştir.

Diyarbakır nüfusu 1 milyonu aşan iller arasında yer almaktadır. Diyarbakır kentinde büyük nüfus toplanması dışında İlde nüfus dağılımını belirleyen en önemli etken, çevre koşullarıdır. Diyarbakır'ın iklimi, doğal kaynakları ve gelişme potansiyeli, kentin iç göçlerden payını kırsal yerleşimlerin nüfus erozyonuna uğramasıdır. İlde işsizlik oranının istatistiklere göre %14 olması bu durumu kanıtlamaktadır. Nüfus artış hızındaki dönemsel dalgalanmalarda, ülkenin ekonomik ve toplumsal konjonktürü ve kırsal alanlardaki sosyal ve ekonomik zorlukların etkili olduğu bilinmektedir.

Diyarbakır ili merkez ilçe ile birlikte 17 ilçeden oluşmaktadır. 2015 yılı nüfus tespitine göre Diyarbakır ilinin toplam nüfusu 1 607 437 dir.. Bunun 1.200.172'si şehir merkezlerinde; 434.876'sı kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Buna göre, 2015 yılında nüfusun %73'ü kentlerde, %27'si kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Başka bir deyişle Diyarbakır'da kentleşme oranı %71,3'dir. İlin nüfus yoğunluğuna bakıldığında km² başına 101 kişi düşmektedir. Kent merkezindeki nüfus yoğunluğu alt belediye ve mahallelere göre farklılaşmaktadır.

İlde karasal iklim gözlenir. Gündüz ile gece arasında belirgin sıcaklık farkları yaşanır. Doğal bitki örtüsü ve Orman alanları gelişmemiştir. Daha çok makilik ve çalılık alanları gözlenmektedir. Diyarbakır'da sert bir kara ve subtropik yayla iklimi hakimdir. İklimin sertliği ve yağışların azlığı dolayısıyla yazlar kurak ve çok sıcak geçer, ancak kışlar Doğu Anadolu'daki gibi çok sert geçmez, çünkü Güneydoğu Toroslar, kuzeyden gelen soğuk havaların yolunu keser. Diyarbakır'da 1970-2015 yılları arası ölçüm verisine göre; yıllık sıcaklık ortalaması 15,8 °C dir. İlimizde en yüksek (maksimum) sıcaklık; 1998 yılı Ağustos ayının 28. gününde 44,8 0C, en düşük (minimum) sıcaklık; ise 2006 yılı Aralık ayının 30. gününde -23,4 0C olarak kayıt edilmiştir.

Yine 40 yıllık verilere göre yıllık ortalama yağış toplamı miktarı 474.9 mm'dir. Yağışlar daha ziyade kış ve bahar aylarında görülmekte, yaz ayları kurak geçmektedir. Kuzeydeki dağların eteğine doğru gidildikçe orografik sebeplerden dolayı yağışlarda artma görülür. Kar yağışları Aralık, Ocak, Şubat ve daha az miktarda Kasım ve Mart aylarında olmaktadır. Karın yerde kalış süresi, kar yağışı devamlı olmadığından 1 ila 6 gün arasında değişir.

Ülke sanayisinin değişmekte olduğu şu günlerde, teknolojik arenada hakettiği yeri almak isteyen Diyarbakır'ın, hedefine doğru emin adımlarla ilerlemekte olduğu açıkça görülmektedir.

Gerçekten de, sahip olduğu birçok avantajlar ve potansiyelin yanı sıra GAP Projesi'nin de önemli uygulama alanlarından biri olması, İlimizi yerli ve yabancı yatırımcılar için bir ilgi odağı haline getirmiştir. Son aylarda yaşanan ve çeşitli kurumların da destekleyici olarak rol aldığı bu büyük yatırımcı sirkülasyonu, artık ilimizin taze verilerle donatılmış yeni bir sanayi fotoğrafının oluşturulmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

İlimizin genel sanayi yapısı tespit edilirken teşvik mevzuatının önceki ve sonraki süreci önemli rol oynamaktadır. Teşvik mevzuatının uygulandığı 1985 yılı öncesinde, İlimizin kamu ve özel sanayi kesimine

ait toplam yatırım adedi 40 civarında iken, getirilen cazip teşvik tedbirleri sayesinde özellikle 1985–1997 yılları arasında yoğun bir yatırım hamlesinin başlatıldığı ve bu dönem içerisinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığından alınan Yatırım Teşvik Belge Sayısının 604 civarından olduğu ve bunlardan takriben 241 yatırımın fiziki imalata başladığı Yatırım Envanter Çalışmalarında tespit edilmiştir.

İlimizde faaliyette bulunan 284 sanayi tesisi bulunmaktadır. Son yıllarda verilen krediler sayesinde yeni proje sayısında önemli bir artış görülmektedir. İlimizdeki hızlı nüfus artışına paralel olarak artan işsizlik sorununun bir nebze olsun hafifletilebilmesi için bu tür teşvik ve yatırımların artırılması gerekli ve önemlidir.

İlimizde Tasdikli Sanayi alanlarının çoğu merkezde olmalarına karşın, Ergani, Silvan, Çermik, Bismil, Lice ve Çınar İlçelerinde de sanayi tesisleri bulunmaktadır. İlimiz sınırları dahilinde ise bir adet Organize Sanayi Bölgesi, 6 adet küçük sanayi sitesi bulunmaktadır.

Yüzölçümü 15.355.000 da olan Diyarbakır İli topraklarının 779.797 ha'ı tarım alanı, 230.092 ha'ı çayır ve mera, 265.365 ha'ı orman, 294.142 ha'ı da tarıma elverişsiz alandır. Diyarbakır ilindeki tarım işletmelerinin %50'sinde yalnız bitkisel üretim, %45' inde bitkisel ve hayvansal üretim, %5'inde ise sadece hayvansal üretim faaliyeti yapılmaktadır.

İlimizde genellikle tarla tarımı yapılmakta olup, sulu tarım alanının az olması nedeniyle arazinin bir bölümü nadasa bırakılmaktadır. İlimizi de kapsayan GAP Projesinin bağlaması ile birlikte yapılacak sulu tarımda hem nadas olayının ortadan kalkacağı hem de ikinci ürün ekiminin gündeme gireceği ve dolayısıyla üretimin artacağı planlanmaktadır. İlimizde halen %11.1 olan sulu tarım alanı GAP ile %64'e yükselecektir Köylerdeki nüfusla birlikte il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı tarım ve hayvancılıkla direkt veya dolaylı olarak ilgilenmektedir. İlimizin sahip olduğu 15.355 km²'lik alanın % 52 'si olan 534.576 hektar tarım alanında, 50.212 aile tarımsal faaliyette bulunmaktadır.

Diyarbakır'da sulu arazinin az olması, sebze-meyve ve bağ-bahçe üretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Mevcut bulunan sebzelik ve bahçeler sadece Dicle Nehri etrafında az miktarda bulunmaktadır.

Diyarbakır'a toprak-insan ilişkisi yönünden bakıldığında topraklarımızın, %44'ü tarımsal faaliyetlere elverişli olmakla beraber kırsal alan da yaşayan çiftçi ailelerin 545'i topraksızdır. Türkiye genelinde olduğu gibi Diyarbakır ilindeki tarım işletmeleri, hızlı nüfus artışı ve artan nüfusun tarım dışı sektörde istihdam edilmesi zorunluluğuna karşılık bu sektörlerde iş gücü talebinin nüfus artışına uygun düzeyde arttırılamaması; tarımın gelişim hızının nüfus artışını karşılamada yetersiz kalması ve miras yoluyla arazilerin bölünmesi gibi nedenlerle giderek küçülmüştür. Bu durum tarımsal faaliyetlerde ve bölgemizin kalkınmasında engelleyici rolleri meydana getirmektedir.

Diyarbakır kültürel açıdan ülkemizin en önemli şehirlerinden biridir. Anadolu, tarih içinde pek çok medeniyetin kurulduğu ve sona erdiği bir bölgedir. İlimiz de bu medeniyetlerin kesişme noktası olması itibarı ile tarihi eserlerin (höyükler, antik yerleşimler, kaleler, kervansaraylar, köprüler, hanlar, camiler, türbeler) bol bulunduğu bir bölgedir. Yöre halkının kendine özgü örf adet ve inanışları da coğrafyanın kültürel değerini artırmakta ve kültür turizmi için geniş olanaklar sunmaktadır.

Sadece İlimize değil bölgeye hizmet veren ve ülkemizin büyük üniversiteleri arasına girmeyi başaran Dicle Üniversitesi sayesinde iş ve kongre turizmi, zengin mağaraları ile "mağara turizmi" ve Çermik kaplıcaları sayesinde de termal turizmi gibi alternatif turizm olanaklarına sahiptir.

Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde, çevre ile ilgili iş ve işlemler ÇED ve Çevre İzinleri Şubesi ve Çevre Yönetimi ve Denetimi Şubesi olmak üzere 2 şube müdürlüğünce gerçekleştirilmektedir. Çevre Yönetimi ve Denetimi Şubesinde 1 şube müdürü, 4 çevre mühendisi, 1 biyolog, 1 teknisyen, 1 memur olmak

üzere 8 personel, ÇED ve Çevre İzinleri Şubesinde ise 1 şube müdürü, 6 çevre mühendisi, 1 işçi 1 teknisyen olmak üzere 9 personel ile iş ve işlemler yürütülmektedir.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Modern yaşamın getirdiği şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte de etki alanına sahiptir. Hava kirliliğinin insan sağlığına önemli etkileri olması sebebiyle, hava kalitesi konusuna tüm dünyada büyük önem verilmektedir. Hava kirliliği problemlerini çözmek ve strateji belirlemek için, bilimsel topluluk ve ilgili otoritenin her ikisi de atmosferik kirletici konsantrasyonlarını izlemek ve analiz etmek konusuna odaklanmışlardır (Kyrkilis vd., 2007). Otoritelerin hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda sorumluluklarının yanı sıra, halk sağlığını doğrudan etki eden bir konu olması sebebiyle, kamuoyuna iletişim araçları vasıtasıyla hava kirliliği güncel bilgilerini sunması da sorumlulukları arasındadır. Ancak farklı kirleticilere ait ölçümleri anlamak bu konuda çalışan bir biliminsanı için mümkün olsa bile genel halk ve yerel otoriteler için oldukça zor olmaktadır. Bu sebeple, hava kirliliğinin/hava kalitesinin durumunu kamuoyuna açıklarken halkın kolayca anlayabileceği bir sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan, Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen bu sınıflama sistemi ile havadaki kirleticilerin konsantrasyonlarına göre hava kalitesini iyi, orta, kötü, tehlikeli vb. şekilde derecelendirme yapılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde indeks hesaplanmasında kullanılan yöntem ve kriterler, kendi ülkelerinde uygulanan hava kalitesi standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur.

Bir ulusun hava kalitesinin iyileştirilmesi konusundaki başarısı, yerel ve ulusal hava kirliliği problemleri ve kirlilik azaltmadaki gelişmeler konusunda doğru ve iyi bilgilendirilmiş vatandaşların desteğine bağlıdır (Sharma vd., 2003a). Bir bölgedeki kirletici seviyelerini anlamak için uygun bir aracın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araç, vatandaşın hava kirliliği seviyesi hakkında doğru ve anlaşılabilir şekilde bilgi sağlarken, aynı zamanda ilgili otoritelerin toplum sağlığını korumak için önlem almaları konusunda kullanılabilir olmalıdır (Kyrkilis vd., 2007).

Bu amaçla, geliştirilen standart değerler, gerek uyarıcı ve anlaşılabilir olması gerekse de kullanımı açısından yaygın olarak bir indekse çevrilerek sunulabilmektedir. Belli bir bölgedeki hava kalitesinin karakterize edilmesi için ülkelerin kendi sınır değerlerine göre dönüştürdükleri ve kirlilik sınıflandırılmasının yapıldığı bu indekse Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) (Air Quality Index/AQI) adı verilmektedir. İndeks belirli kategorilerde farklı tanım ve renkler kullanılarak ifade edilmekte ve ölçümü yapılan her kirletici için ayrı ayrı düzenlenmektedir (Yavuz, 2010).

Ulusal Hava Kalitesi İndeksi, EPA Hava Kalitesi İndeksini ulusal mevzuatımız ve sınır değerlerimize uyarlayarak oluşturulmuştur. 5 temel kirletici için hava kalitesi indeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM10), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO₂), azot dioksit (NO₂) ve ozon (O₃) dur.

Hava kalitesine ilişkin hava kalite indeksi karşılaştırması da Çizelge A.1' de verilmektedir.

Çizelge A.1 - Ulusal Hava Kalite İndeksi Kesme Noktaları

İndeks	HKİ	SO ₂ [µg/m ³]	NO ₂ [µg/m ³]	CO [µg/m ³]	O ₃ [µg/m ³]	PM10 [µg/m ³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
İyi	0 – 50	0-100	0-100	0-5.500	0-120 ^L	0-50
Orta	51 – 100	101-250	101-200	5.501-10.000	121-160	51-100
Hassas	101 – 150	251-500	201-500	10.001-16.000 ^L	161-180 ^B	101-260
Sağlıksız	151 – 200	501-850	501-1.000	16.001-24.000	181-240 ^U	261-400
Kötü	201 – 300	851-1.100	1.001-2.000	24.001-32.000	241-700	401-520
Tehlikeli	301 – 500	>1.101	>2.001	>32.001	>701	>521

L: Limit Değer

B: Bilgi Eşiği

U: Uyarı Eşiği

Çizelge A.2 - EPA Hava Kalitesi İndeksi

Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler	Sağlık Endişe Seviyeleri	Renkler	Anlamı
Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda..	..hava kalitesi koşulları..	..bu renkler ile sembolize edilir..	..ve renkler bu anlama gelir.
0 - 50	İyi	Yeşil	Hava kalitesi memnun edici ve hava kirliliği az riskli veya hiç risk teşkil etmiyor.
51 - 100	Orta	Sarı	Hava kalitesi uygun fakat alışılmadık şekilde hava kirliliğine hassas olan çok az sayıdaki insanlar için bazı kirleticiler açısından orta düzeyde sağlık endişesi oluşabilir.
101- 150	Hassas	Turuncu	Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel olarak kamunun etkilenmesi olası değildir.
151 - 200	Sağlıksız	Kırmızı	Herkes sağlık etkileri yaşamaya başlayabilir, hassas gruplar için ciddi sağlık etkileri söz konusu olabilir.
201 - 300	Kötü	Mor	Sağlık açısından acil durum oluşturabilir. Nüfusun tamamının etkilenme olasılığı yüksektir.
301 - 500	Tehlikeli	Kahverengi	Sağlık alarmı: Herkes daha ciddi sağlık etkileri ile karşılaşabilir.

Çizelge A.3 - Geçiş Dönemi Uzun Vadeli Ve Kısa Vadeli Sınır Değerleri Ve Uyarı Eşikleri
(Hava Kalitesi Değerlendirme Ve Yönetimi Yönetmeliği)

Kirletici	Ortalama süre	Sınır değer	Sınır değerın yıllık azalması	Uyarı eşiğı
SO ₂	Saatlik	900 µg/m ³		İlk seviye: 500 µg/m ³
	-KVS- 24 saatlik % 95 /yıl -insan sağılığının korunması için-	400 µg/m ³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 250 µg/m³ (sınır değerin %62,5'u) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	İkinci seviye: 850 µg/m ³
	Kış Sezonu Ortalaması (1 Ekim – 31 Mart) -insan sağılığının korunması için-	250 µg/m ³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 125 µg/m³ (sınır değerin %50'si) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	Üçüncü seviye: 1.100 µg/m ³
	Hedef Sınır Değer (Yıllık aritmetik ortalama)	60 µg/m ³		Dördüncü seviye: 1.500 µg/m ³
	Hedef Sınır Değer Kış Sezonu Ortalaması (1 Ekim – 31 Mart)	120 µg/m ³		(Verilen değerler 24 saatlik ortalamalardır.)
	-UVS- yıllık -insan sağılığının korunması için-	150 µg/m ³		
	-UVS- yıllık -hassas hayvanların, bitkilerin ve nesnelerin korunması için-	60 µg/m ³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 20 µg/m³ (sınır değerin %33'ü) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	
	NO ₂	-KVS- 24 saatlik % 95 /yıl -insan sağılığının korunması için-	300 µg/m ³	
	-UVS- yıllık -insan sağılığının korunması için-	100 µg/m ³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 60 µg/m³ (sınır değerin %60'ı) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	

Çizelge A.3 - Geçiş Dönemi Uzun Vadeli Ve Kısa Vadeli Sınır Değerleri Ve Uyarı Eşikleri (Hava Kalitesi Değerlendirme Ve Yönetimi Yönetmeliği) (devam)

Kirletici	Ortalama süre	Sınır Değer	Sınır değerinin yıllık azalması	Uyarı eşiği
PM10 ¹	-KVS- 24 saatlik % 95/yıl -insan sağlığının korunması için-	300 µg/m³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 100 µg/m³ (sınır değerinin %33'ü) olana kadar her 12 ayda bir eşit miktarda yıllık olarak azalır	İlk seviye: 260 µg/m ³ İkinci seviye: 400 µg/m ³ Üçüncü seviye: 520 µg/m ³ Dördüncü seviye: 650 µg/m ³ (Verilen değerler 24 saatlik ortalamalardır.)
	Kış Sezonu Ortalaması (1 Ekim – 31 Mart) -insan sağlığının korunması için-	200 µg/m³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 90 µg/m³ (sınır değerinin %45'i) olana kadar her 12 ayda eşit bir miktarda yıllık olarak azalır	
	-UVS- yıllık -insan sağlığının korunması için-	150 µg/m³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 60 µg/m³ (sınır değerinin %40'i) olana kadar her 12 ayda eşit bir miktarda yıllık olarak azalır	
Kurşun	-UVS- yıllık -insan sağlığının korunması için-	2 µg/m³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 1 µg/m³ (sınır değerinin %50'si) olana kadar her 12 ayda eşit bir miktarda yıllık olarak azalır	
CO	24 saatlik % 95/yıl -insan sağlığının korunması için-	30 mg/m³	Sınır değer, 1.1.2009 tarihinde başlayarak 1.1.2014 tarihine kadar 10 mg/m³ (sınır değerinin %33'ü) olana kadar her 12 ayda eşit bir miktarda yıllık olarak azalır	
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	10 mg/m³		

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Unsurlar

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede

¹ PM₁₀, asılı partikül madde – siyah duman olarak da ölçülebilir. Siyah duman değerlendirmesi ve gravimetrik birimlere çevrimi için, hava kirliliğini ölçme metodları ve anket teknikleri üzerine çalışan OECD grubunun standartlaştırdığı metod (1964), referans metod olarak alınır.

meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO₂), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı partiküller oluşturur. SO₂ ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO_x), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO₂), toplamı azot oksitleri (NO_x) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO₂'den ozon veya radikallerle (OH veya HO₂ gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibari ile NO₂ kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO_x) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO₂ derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO₂ derişimlere uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM10), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM10- 10 µm'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 µm'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM10 için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM10 solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirebilir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkaçıcı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olan kişiler PM10'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM10 maruziyetine karşı hassastır. PM10 yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler % 100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmaması sonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olarak soğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerler ulaşılmasının bir sebebi de inversiyon durumudur. CO'nin global arka plan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m³ arasında bulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgili sınır değerler tespit edilmiştir.

İnversiyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO'nin ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bu madde, oksijeni hücrelere taşır. Bu

yolla, CO organ ve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklı kişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO'ye maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir. Hafif ve daha ağır kalp ve solunum sistemi hastalığı olan kişiler ve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, CO kirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.

Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşun gürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudur ve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn) alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinin de kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O₃), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO₂+ güneş ışınları = NO+ O => O+ O₂ = O₃). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbon monoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO_x (Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasıdır.

Diğer kirleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bu reaksiyonlara NO_x, metan, CO ve VOC'ler (etan (C₂H₆), etilen (C₂H₄), propan (C₃H₈), benzen (C₆H₆), toluen (C₆H₅), xilen (C₆H₄) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisi derişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğer hastaları ve yaşlılar bulunur.

Çizelge A.4 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Evsel Isınmada Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (DÇŞİM), 2016)

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
İthal Kömür	Rusya G.Afrika	18.172	6.400	12-31	0,9	10	16
SYDV Kömürü	Türkiye	15.000	4.800	-	2	25	25

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Çizelge A.5 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler (DÇŞİM, 2016)

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
İthal Kömür	Rusya		7500	22	0,40	4,5	7
İthal Kömür	G. Afrika		6800	24	0,29	4,1	12

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Çizelge A.6 Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Kullanılan Doğalgaz Miktarı (DÇŞİM, 2016)

Yakıtın Kullanıldığı Yer	Tüketim Miktarı (m ³)	Isıl Değeri (kcal/kg)
Konut + Sanayi	100.000	

Çizelge A.7* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Kullanılan Fuel-oil Miktarı (Kaynak, Yıl)

Yakıtın Kullanıldığı Yer	Tüketim Miktarı (m ³)	Isıl Değeri (kcal/kg)	Toplam Kükürt (%)
Konut			
Sanayi			

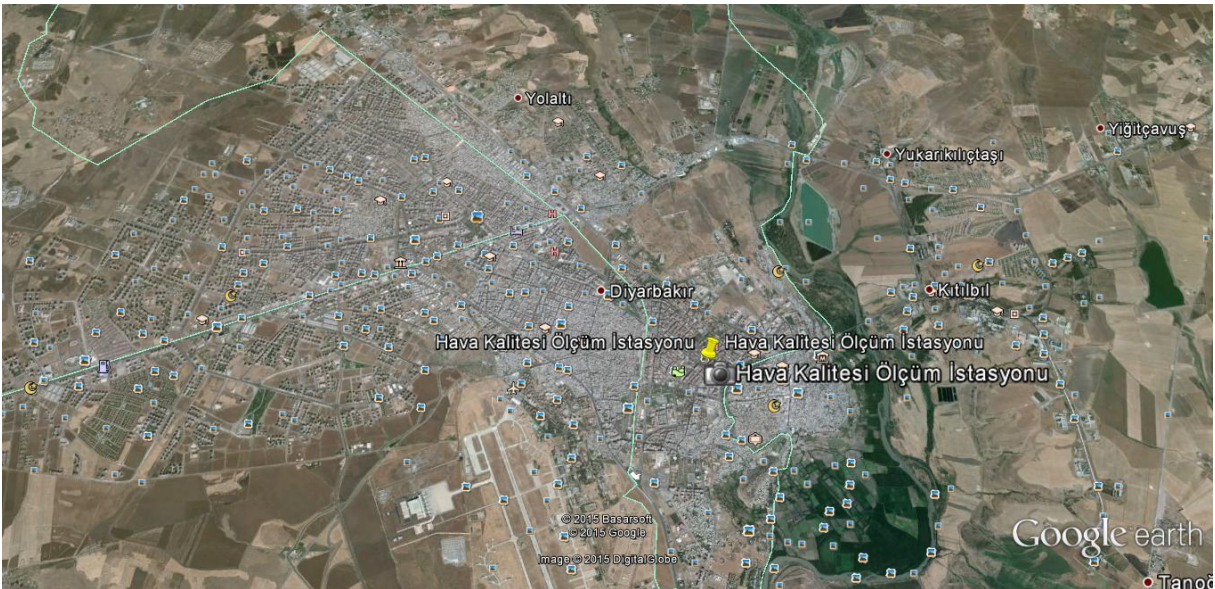
*Yeterli Bilgiye ulaşılamamıştır.

A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

İlimizde Bakanlığımıza ait Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağına bağlı 1 (bir) adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu mevcuttur. İstasyon 2005 yılında kurulmuştur. İstasyonda iki temel hava kirletici parametresi ölçülmektedir. Bunlar: **PM10** (partikül madde) ve **SO2** (kükürt dioksit) parametreleridir. Bu parametrelerden çıkan sonuçlar bakanlığımızın www.havaizleme.gov.tr adresine saatlik periyotlar halinde aktarılarak kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır.

İstasyon Şehir Merkezinde (Yenişehir İlçesi) Valilik Bahçesinde yer almakta olup, elektrik ihtiyacı Valilikçe sağlanmaktadır. İstasyonun en yakın konuta olan mesafesi 50 m, en yakın yola olan mesafesi 20 m, şehir içi işlek yol mesafesi 50 m, şehirler arası yol mesafesi 500 m, en yakın sanayi tesisine olan mesafesi 5000 m civarındadır.

Diyarbakır ilinde yer alan sanayi tesisleri genelde şehrin kuzey kısmında Organize Sanayi Bölgesinde yer almaktadır. İstasyonun konumu ise şehrin ortasında konutların arasındadır.

Şekil A. 1– Diyarbakır ilinde Bulunan Hava Kirliliği Ölçüm Cihazlarının Yerleri (DÇŞİM, 2016)

Çizelge A.8, ilimizde hava kalitesi ölçümü yapan istasyonun ölçüm parametrelerini göstermektedir.

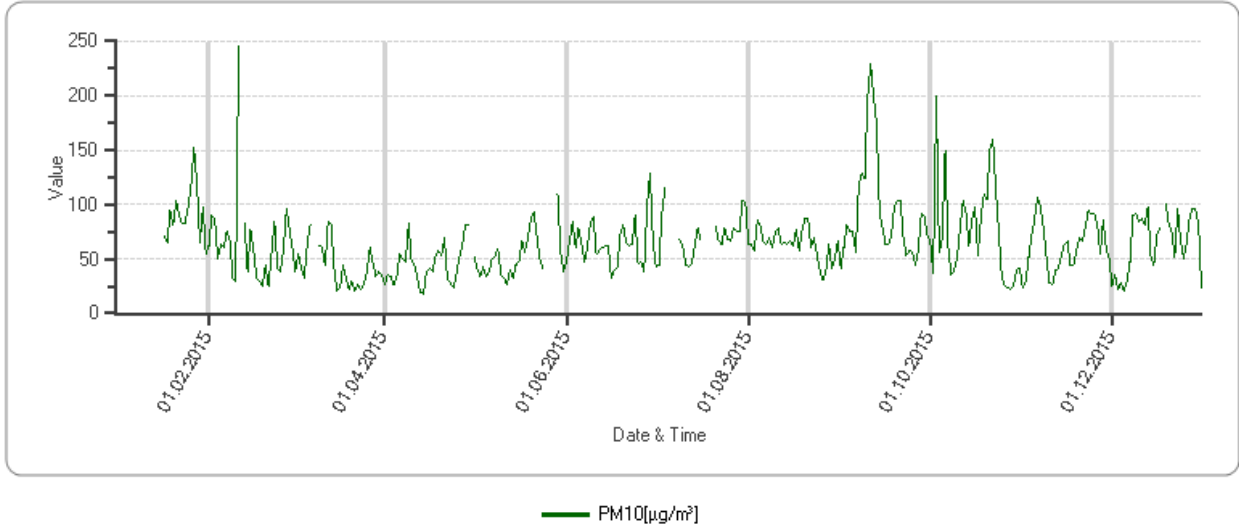
Çizelge A.8 - Diyarbakır ilinde Hava Kalitesi Ölçüm İstasyon Yerleri ve Ölçülen Parametreler (havaizleme.gov.tr, 2016)

İSTASYON ADI	KOORDİNATLARI (Enlem, Boylam)	HAVA KİRLETİCİLERİ					
		SO ₂	NO _x	CO	O ₂	HC	PM
DİYARBAKIR	37,5450 ⁰ K - 40,1329 ⁰ D	X	-	-	-	-	X

A.4. Ölçüm İstasyonları

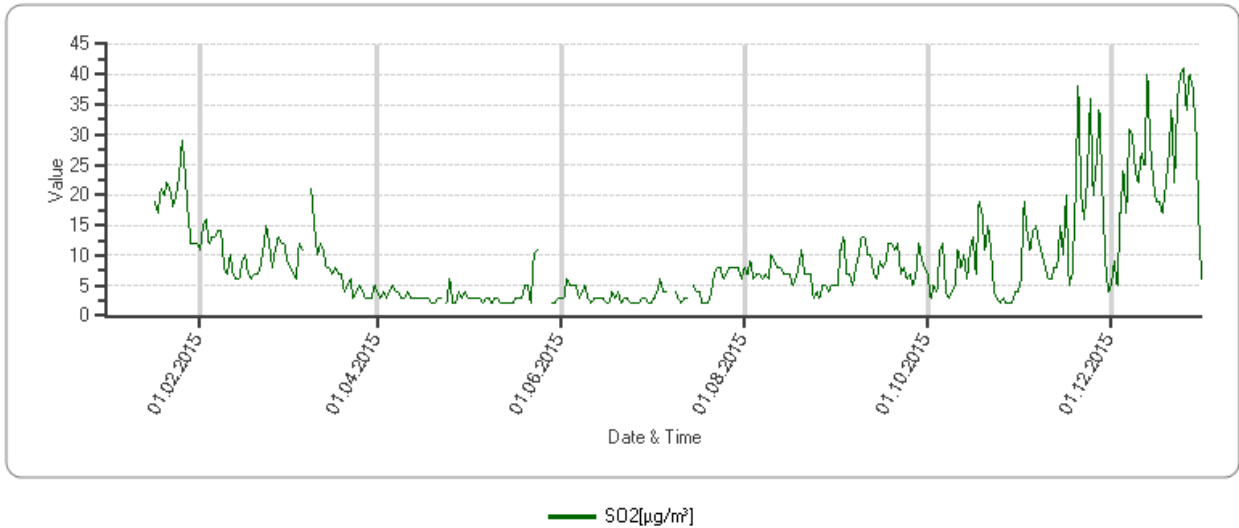
Diyarbakır Hava Kalitesi İzleme İstasyonuna (DHKİİ) ait sonuçlar sunulmuştur.

İstasyon:Diyarbakır Periyodik:01.01.2015 00:00 - 31.12.2015 23:59 Rapor Türü:AVG

Şekil A. 2- Diyarbakır ilinde DHKİİ İstasyonu PM10 Parametresi Günlük Ortalama Değer Grafiği (havaizleme.gov.tr, 2016)

İstasyon:Diyarbakır Periyodik:01.01.2015 00:00 - 31.12.2015 23:59 Rapor Türü:AVG

Şekil A. 3- Diyarbakır ilinde DHKİİ İstasyonu SO₂ Parametresi Günlük Ortalama Değer Grafiği (havaizleme.gov.tr, 2016)

Çizelge A.9 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Hava Kalitesi Parametreleri Aylık Ortalama Değerleri ve Sınır Değerin Aşıldığı Gün Sayıları (DÇŞİM, 2016)

DİYARBAKIR	SO	AGS	PM ₁₀	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	19		92											
Şubat	10		64											
Mart	8		44											
Nisan	3		45											
Mayıs	3		52											
Haziran	3		65											
Temmuz	5		72											
Ağustos	7		64											
Eylül	9		94											
Ekim	7		76											
Kasım	15		62											
Aralık	25		66											
ORTALAMA	9		66											

A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü

İlimizde 8 adet sabit, 1 adet mobil olmak üzere toplamda 9 adet egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmakta olup, 2015 yılı içerisinde yetkili istasyonlara 60.991 adet adet emisyon ölçüm pulu, 154.000 adet ruhsat verilmiştir.

Çizelge A.10 - 2015 Yılında Diyarbakır İlindeki Araç Sayısı ve Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı (Emniyet Müdürlüğü, DÇŞİM, 2016)

Araç Sayısı					Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı				
Binek Otomobil	Hafif Ticari	Ağır Ticari	Diğerleri	TOPLAM	Binek Otomobil	Hafif Ticari	Ağır Ticari	Diğerleri	TOPLAM
50.700	10582	52500	7295	119.077					16.609

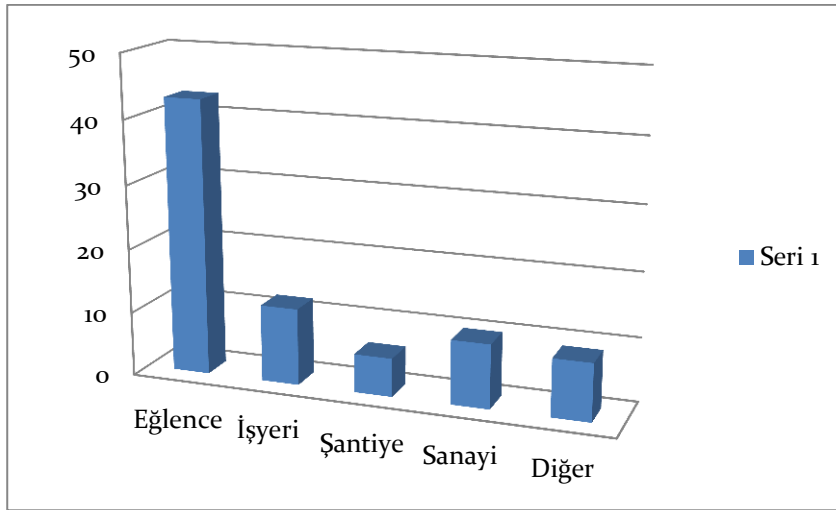
A.6. Gürültü

İlimiz genelinde, yaz aylarının da başlamasıyla birlikte gürültü şikayetleri yoğunluk kazanmaktadır. İl Müdürlüğümüze ulaşan bu şikayetlerin büyük bir çoğunluğu, eğlence mekanlarından kaynaklanan gürültüdür. Daha önceleri mahalle araları ve sokaklarda yapılan davullu zurnalı düğünler yerini zamanla düğün salonlarına bırakmaktadır. Ancak, düğün salonları genelde binaların bodrum katlarında olmalarından dolayı şikayet konusu olmaktan kurtulamıyorlar. Eğlence yerlerinden kaynaklanan şikayetler durumunda Belediyelerle koordineli bir şekilde çalışma yürütülmektedir. Öncelikle eğlence yerinin işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı ve canlı müzik izni sorgulanır. Eğer herhangi bir ruhsatı yoksa belediye işyeri açma ve çalıştırma yönetmeliği hükümlerini uygular. İşyeri açma ve çalıştırma ruhsatı olması durumunda, gürültü ölçümleri alınarak yönetmelikte belirlenen sınır değerleri sağlanması durumuna bakılarak işlem tesis edilir.

Eğlence yerlerinden sonra, ilimizde en çok şikayet edilen diğer bir alan ise işyerlerinin jeneratör ve havalandırma sistemleri gelmektedir. Elektrik kesintilerinin çok sık yaşandığı ilimizde, maalesef jeneratörler ön plana çıkmaktadır. Bu tür konularda, jeneratör kabinlerinin yapılmasını tavsiye ederek istenilen sınır değerlerin sağlanmasını amaçlamaktayız.

Hızla gelişen bir il olmamızdan ötürü şantiye faaliyetleri büyük bir yoğunlukta devam etmektedir. Büyükşehir ve diğer belediyelerin de katkısıyla, çalışma saatlerinin belirlenmesi bu sıkıntıyı büyük oranda gidermiştir.

Tüm bu sorunlar göz önünde bulundurularak Diyarbakır İli için Stratejik Gürültü Haritası Hazırlama çalışmalarına 2015 yılında başlanmıştır. Yetkili firmalarla görüşmeler devam etmekte olup hazırlanan teknik şartname ile birlikte çalışmaların ilk adımı atılmıştır.

Şekil A.4– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Gürültü Konusunda Yapılan Şikayetlerin Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

Konu ile ilgili çalışmalara başlanıp, bu eylem planını daha önce hazırlayan komşu illerdeki belediyelerden konu ile ilgili görüşmeler sağlanmıştır. Konu ile ilgili yapılan seminerlere katılım sağlanmıştır. Devam eden çalışmalar aşama aşama sonuçlandırılıp 2017 yılına kadar Diyarbakır İli İklim Değişikliği Eylem Planının tamamlanması planlanmaktadır.

A.8. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde hava kirliliğini önlemek ve en aza indirmek amacıyla yapılan çalışmalar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca yayımlanan "Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği" ve her yıl Valiliğimiz tarafından düzenlenen "Mahalli Çevre Kurulu Kararları" kapsamında gerçekleştirilmektedir. Hava kirliliğinin önlenmesi ile ilgili olarak ilgili mevzuat kapsamında yakma sistemlerini ısınma amaçlı olarak kullanan konut, toplu konut, kooperatif, site, okul, üniversite, hastane, resmi daireler, işyerleri, sosyal dinlenme tesisleri ve kömür satış yerlerinde denetimler gerçekleştirilmektedir. Yapılan denetimler kapsamında yakma sistemlerini

ısınma amaçlı olarak kullanan binalarda; Yakıt sevk irsaliyesi/fatura, Satıcı Firma-Ateşçi ehliyet Belgesi-Baca Temizlik Belgesi kontrolleri, kömür satış yerlerinde ise; kömür uygunluk belgesi, satış izin belgesi, katı yakıt satıcısı kayıt belgesi kontrolleri yapılmaktadır. Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği kontrolleri kapsamında denetim yapılan yerlere “Yakma Talimatnamesi” ile ilgili bilgi verilmekte ve talimatnamede belirtilen yakma saatlerine uyulması konusunda hassasiyet gösterilmesi hususunda uyarılar yapılmaktadır.

Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği kontrolü denetimleri Müdürlüğümüzce rutin olarak gerçekleştirilmektedir. 2015 yılı içerisinde şikayetlere istinaden ve Müdürlüğümüz rutin denetimleri kapsamında ısınma amaçlı olarak katı yakıt kullanan apartman, işyeri ve resmi binalara ve kömür satış yerlerine denetimler gerçekleştirilmiştir. Apartman, işyeri ve resmi binalara yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda, denetim yapılan her yerin ısınma sistemi şekli yerinde tespit edilerek ilgili evrakların ve yakma sistemin ilgili mevzuata uygun olup olmadığının kontrolleri yapılmıştır. Ayrıca, Valilik bahçesinde bulunan Hava Kalitesi İzleme İstasyonu havadaki PM10(Partikül) ve SO2 (Kükürtdioksit) oranlarının tespit edilmesini sağlamaktadır.

Kaynaklar

1. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
2. Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

Diyarbakır'ın en önemli akarsuyu Dicle Nehridir. İli Dicle ve kolları sular. Mâden Suyu ile Birklin Suyu Dolucan'da birleşerek Dicle Nehri meydana gelir. Birklin Suyu Birklin Mağaralarından çıkar ve Dibni Suyu buna karışır. Mâden (Ergani) Suyu Gölcük'ten çıkar. Dicle Nehri Devegeçidi Suyu, Havar, Yenice, Karasu dereleri ile, Anbar, Kuru, Pamuk, Sinan ve Batman çaylarını alır. Daha ilerde Göksu ve Aşağı Hanık çayları Dicle'ye katılır. Batman Çayı Dicle'nin önemli bir koludur. Uzunluğu 100 kilometredir. Gühermi Dağından çıkan Kulp Suyu, Muş'tan gelen bir kolla birleşir. Melul Dağından çıkan Şakiram Çayını alarak, Sason Dağlarından gelen ikinci kolla birleşir. Diğer küçük akarsular ise Sinan Suyu, Çangüş Suyu, Göz Suyu, Medrap Suyu ve Kalhane Suyu ile Meda Çayı ve Sinek Çayıdır.

İlimizde bulunan akarsu, çay vb, bilgilere ilişkin çizelge aşağıda yer almaktadır.

Çizelge B.11 – Diyarbakır İlinin Akarsuları (DSİ 10. Bölge Müd., 2016)

AKARSU İSMİ	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Yıllık (Ortalama) Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
AMBAR	95	95	4,7	Dicle	Sulama
DİCLE	530	265	71,2	Dicle	Sulama + Enerji
GÖKSU	57	57	2,2	Dicle	Sulama
KULP	70	70	71,0	Batman	Sulama + Enerji
KURUÇAY	45	45	1,1	Dicle	Sulama
PAMUKÇAY	65	65	2,6	Dicle	Sulama
SALAT	65	65	5,0	Dicle	Sulama
SARIM	69	52	35,0	Batman	Sulama
SİNEK	62	54	5,4	Fırat	Sulama + Enerji

B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Diyarbakır'da tabii göl yoktur. Baraj gölleri ile göletler vardır. Aşağıda ilimizde bulunan yapay göletlerin nitelikleri ve kullanım amaçları sunulmuştur.

Çizelge B.12 - Diyarbakır İlinde Mevcut Sulama Göletleri (DSİ 10. Bölge Müd., 2016)

Göletin Adı	Tipi	Göl hacmi, m ³	Sulama Alanı (net), ha	Çekilen Su Miktarı, (m ³)	Kullanım Amacı
Gözegöl (Merkez)	Homojen Toprak Dolgu	16 100 000	550	16 100 000	Sulama
Kabaklı (Merkez)	Homojen Toprak Dolgu	1 209 641	87	913 641	Sulama
Halılan (Çermik)	Homojen Toprak Dolgu	7 482 100	550	5 175 462	Sulama
Ortavıran (Çınar)	Homojen Toprak Dolgu	2 205 697	125	2 150 340	Sulama ve İçme Suyu

Künreş (Çınar)	Homojen Toprak Dolgu	653 400	12	594 000	Sulama ve İçme Suyu
Beşpınar (Çınar)	Homojen Toprak Dolgu	1 346 000	95	1 196 000	Sulama

B.1.2. Yeraltı Suları

Çizelge B.13 – Diyarbakır ilinin Yeraltı Suyu Potansiyeli (DSİ, 2016)

BÖLGE NO VE ADI	SIRA NO	İli	İLÇESİ	HAVZASI	OVA ADI	İŞLETME REZERVİ (hm ³ /yıl)	TAHSİS EDİLEN SU MİKTARI (hm ³ /yıl) (2015)				
							SULAMA (DSİ VE TOPRAK SU KOOP.)	İçme Kullanma	Sanayi	Sulama	Toplam Çekilen Miktar
10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	1	DİYARBAKIR	Merkez	DİCLE	Yukarı Dicle Havzası		0,02	0,02	0,72	0,76	
	2		Bağlar			0,05	0,00	0,06	0,11		
	3		Bismil			8,59	0,00	0,00	2,74	2,74	
	4		Çermik		Kireçtaşları	165,00	0,00	0,00	0,05	0,05	
	5		Çınar		Alüvyon	25,00	1,70	0,00	0,00	4,67	4,67
	6		Çüngüş		Bazalt	47,00	0,00	0,00	0,01	0,01	
	7		Dicle				0,00	0,00	0,00	0,00	
	8		Eğil				0,00	0,03	0,12	0,15	
	9		Ergani				0,69	0,00	0,00	0,03	0,03
	10		Hani				0,00	0,00	0,00	0,00	
	11		Hazro				0,00	0,00	0,00	0,00	
	12		Kayapınar				0,00	0,00	0,04	0,04	
	13		Kocaköy				0,00	0,00	0,00	0,00	
	14		Kulp				0,00	0,00	0,00	0,00	
	15		Lice				0,00	0,00	0,00	0,00	
	16		Silvan		Batman - Sinan-Silvan	70,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
	17		Sur				0,00	0,00	1,28	1,28	
	18		Yenişehir				0,00	0,00	0,00	0,00	
			VERİ TOPLAM			307,00	10,98	0,07	0,05	9,72	9,84

Diyarbakır İli 2015 yılı sonuna kadar tahsis edilen toplam yeraltısuyu miktarı İçme-kullanma, Sanayi, Sulama için 303,44 hm³/yıldır.

B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

Yeraltı Suyu Seviyeleri

YILLAR	ORT. STATİK SEVİYE (m)	ORT. DİNAMİK SEVİYE (m)
2010	42	65
2011	45	66

2012	115	175
2013	105	152
2014	92	135
2015	109	152

B.1.3. Denizler

İlimizin denize kıyısı yoktur.

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Yüzey ve yeraltı suları için değerlendirme 7 Nisan 2012 tarih ve 28257 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik” ve 30 Kasım 2012 tarih ve 28483 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği”ne göre aşağıdaki çizelgede yapılmıştır.

Çizelge B.14 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Yüzey ve Yeraltı Sularında Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliği İle İlgili Analiz Sonuçları (DSİ, 2016)

Su Kaynağının Cinsi (Yüzey/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
yüzey	Dicle baraj gölü	x	x	x				Dicle Barajı		0,01
yeraltı	Gözeli içme suyu havzası	x						Gözeli su havzası	X:419723 4,24 Y:595841, 08 Ed50-3dat	2,57

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

Dicle Barajını kirlüten ilçeler ve bağlı bulunan köyler; Diyarbakır Dicle İlçesi ve ilçeye bağlı 40 köyden 5 köy ve 3 mezrası evsel atık su; yine Diyarbakır Eğil İlçesi ve ilçeye bağlı 24 köyden 1 köy evsel atık su ile baraj suyunu kirlletmektedir. Gözeli havzası içme suyu havzasını kirlüten kirleticiler; endüstriyel kirleticiler ve tarımsal kirleticilerdir.

B.3.1. Noktasal kaynaklar

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

Gözeli havzası içme suyu havzasını kirlüten kirleticiler; endüstriyel kirleticiler ve tarımsal kirleticilerdir. 2015 yılında deşarj edilen toplam atıksu miktarı 39.784.753 m³/yıl'dır. 2015 yılı itibariyle endüstriyel atıksu miktarı hesaplanamamıştır.

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

Dicle Barajını kirleten ilçeler ve bağlı bulunan köyler; Diyarbakır Dicle İlçesi ve ilçeye bağlı 40 köyden 5 köy ve 3 mezraanın evsel atık suyu; yine Diyarbakır Eğil İlçesi ve ilçeye bağlı 24 köyden 1 köyün evsel atık suyu ile baraj suyunu kirletmektedir.

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

İlimizde Toprak Kaynaklarının Kullanım Durumu, (KHGM, DSİ)

TOPRAK KAYNAKLARI POTANSİYELİ VE KULLANIM ŞEKLİ	
KHGM Etüt Sonuçları	
Tarıma elverişli arazi	683 437 ha, %45
Çayır - Mer'a	381 642 ha, %25
Orman - Fundalık	384 662 ha, %26
Diğer arazi	62 950 ha, %4
Toplam	1 512 691 ha, %100
Sulanabilir arazi	680 964 ha
DSİ Etüt Sonuçları	
Etüt edilen arazi	640 292 ha,%42
Sulamaya elverişli arazi	583173 ha, %86
Ekonomik olarak sulanabilir arazi	416 901 ha, %62

B.3.2.2. Diğer

Diyarbakır Merkez (Kayapınar, Yenişehir, Bağlar ve Sur) ilçelerinin katı atıkları, Urfa Yolu üzeri mevki, Kamışpınar Köyü sınırları içerisinde bulunan vahşi depolama sahasına dökülmektedir. Bu vahşi depolama sahasında mevsimsel dere ile Devegeçidi Barajını etkileme potansiyeli bulunmaktadır.

B.4. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.4.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İlde kentsel su temini için kullanılan 2 kaynak bulunmaktadır.

1-Dicle Barajı: 92 hm³/yıl

2-Serap Güzeli Kuyuları:5,11 hm³/yıl

İçme suyu temin eden belediyeler: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve alt Belediyeleri, Sur Belediyesi, Yenişehir Belediyesi, Kayapınar Belediyesi ve Bağlar Belediyesi'dir.

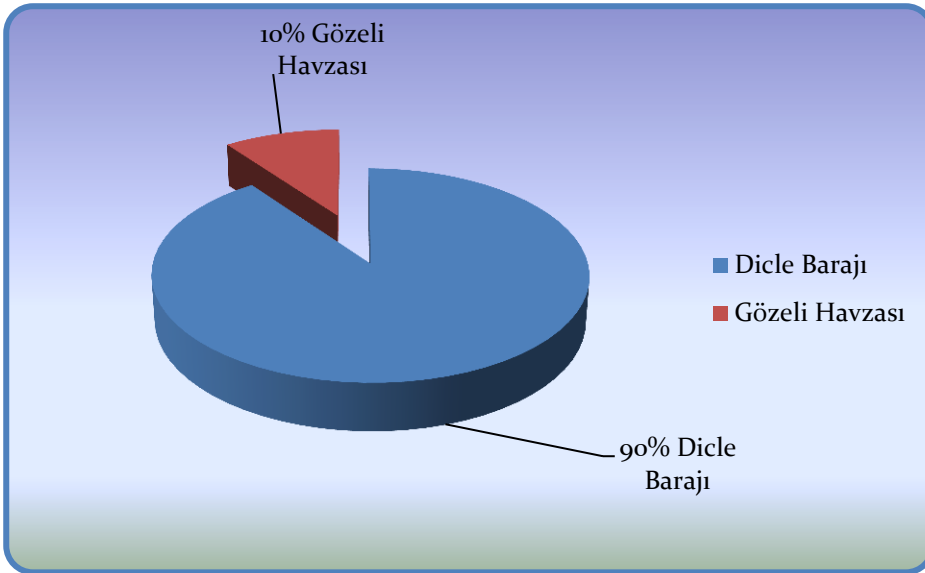
İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları ve nüfusları:

Toplam Belediye Sayısı: 30

Toplam Belediye Nüfusu: 1.188.888

Hizmet Verilen Belediye Nüfusu: 1.153.171

İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%): 97

Şekil B.5 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Dağıtılmak Üzere Temin Edilen Su Miktarının Kaynaklara Göre Dağılımı (DİSKİ, 2016)

B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

Diyarbakır'da İçme suyu Arıtma Tesisi bulunmaktadır. Kapasitesi 255.000 m³/gündür. Detayları aşağıda verilmektedir.

Ham Su Arıtma Tesisi

Kent merkezine yaklaşık 13 km. uzaklıkta Mastfroş tepesinde 440 dekarlık alan üzerine inşa edilmiştir. Diyarbakır kent nüfusunun 1.275.000 kişi olacağı göz önüne alınarak İçme Suyu Arıtma

Tesisi iki aşamalı olarak dizayn edilmiş olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir. Bu nüfus oranına ancak 2015 yılında ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre Tesis dizaynı günlük 255.000 m³/gün kapasiteyle (3 m³/s) içme ve kullanma suyu amaçlı olarak üretilmektedir.

Dicle Barajı

Dicle Barajı, Diyarbakır ili sınırları içerisinde Eğil ilçesinin 7 km güneydoğusunda Dicle nehrinin ana kollarından olan Maden ve Dibni Çaylarının birleşip Dicle Nehri'nin meydana getirdiği mevkiden 800 m ve Kralkızı Barajı aksının 22 km mansabında, 640 talveg kotunda inşa edilmiştir. İçme suyu (%3 su alınmakta), sulama ve enerji amaçlı olarak kullanılan baraj, Kralkızı Barajı ve Devegeçidi Barajları ile ortak olarak çalışmaktadır.

Dicle barajı; temelden yüksekliği 87 m, göl hacmi 595 hm³ ve göl alanı 24 km² dir. Dicle Nehri debisi 110 m³/sn düzeyindedir.

Su barajdan 32 km uzaklıktaki Ham Su Arıtma Tesisine pompalar yardımıyla iletilmektedir. Diyarbakır'ın %88-92'lik içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır.

Gözeli Yeraltı Suyu Havzası

Diyarbakır-Serapgüzeli (Gözeli) Mahallesi civarında yer alan havza, içme suyu sondaj kuyularının çevresi DSİ tarafından 167 sayılı Yeraltı Suları Kanunu'nun 3. maddesine göre yeraltı suyu işletme sahası olarak tespit edilmiştir. Hâlihazırda havzadan derin kuyular ve artezyen olarak elde edilen sular toplanarak kente iletilmektedir. Havzada yirminin üzerinde derin kuyu bulunmaktadır. Derin kuyulardan yaklaşık olarak 200 lt/sn'lik su temini yapılabilmektedir. Kaynaktan elde edilen sular ise; maksimum 150 lt/sn civarındadır. Yaz aylarında tamamen kurumaktadır. Diyarbakır'ın %8-12'lik içme suyu ihtiyacını karşılamaktadır.

B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

Diyarbakır İçmesuyunun %94'ü Dicle barajından temin edilmektedir. Kaynak Diyarbakır'ın uzun vadeli içmesuyunu karşılayabilecek potansiyelindedir. %6'lık bölüm ise Serap Güzeli Kuyularından sağlanmaktadır.

B.4.2. Sulama

Diyarbakır DSİ 10.Bölge Müdürlüğümüze bağlı bulunan baraj, gölet ve regülatör tesisleri ile yeraltı suyu kaynaklarından elde edilen su ile sulamaya açılan alanların toplamı 46.473 hektar ve bu alanların sulanabilmesi için gerekli olan su ihtiyacı 511 hm³ 'tür. Ancak sulamaya açılan alanların miktarı, inşaatı biten tesislerin tamamlanması ile artmaktadır. 2013 sulama sonuçlarına göre ise sulamaya açılan 46.473 hektardan 26.002 hektar alan sulanmış ve kullanılan su miktarı da 370 hm³ olmuştur. Sulama yapılan alanlarda kullanılan sulama yöntemleri, salma sulamadır.

B.4.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

DSİ Sulamaları	
Öninceleme aşamasında olan	7 308 ha, % 1
Planlama aşamasında olan	118 470 ha, % 15,7

Planlaması tamamlanan	154 639 ha, % 20,3
Proje Aşamasında ve ya proje yapımı devam eden	353 149 ha, % 46,5
2014 yılı yatırım programında olan ve inşaatı devam eden projeler	73 522 ha, % 9,7
İşletmede olan projeler	51 839 ha, % 6,8
Bölge Toplamı	758 927 ha, %100
Diğer Sulamalar	
Kooperatif Sulaması	36 870 ha
KHGM Sulamaları	18 369 ha
Halk Sulamaları	142 781 ha
Diğer Sulamalar Toplamı	198 020 ha
Bölge Genel Sulamalar Toplamı	999 911 ha

B.4.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Diyarbakır’da salma sulama yöntemi kullanılmaktadır.

B.4.3. Endüstriyel Su Temini

İlgili kurumlardan yeterince veriye ulaşılamamıştır.

B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

1-) Karakaya Barajı : Beton kemer tipinde, temelden yüksekliği 173 m olan barajın kurulu gücü 1800 MW olup yıllık ortalama üretimi 7 milyar 354 milyon kwh’ dir.

2-) Dicle Barajı: Kil çekirdekli kaya dolgu tipinde temelden yüksekliği 87 m olan barajın kurulu gücü 110 MW olup yıllık ortalama enerji üretimi 298 milyon kwh’ dir.

3-) Kralkızı Barajı: Kil çekirdekli kaya dolgu tipinde temelden yüksekliği 126 m olan barajın kurulu gücü 94 MW olup yıllık ortalama enerji üretimi 146 milyon kwh’ dir.

4-) Batman Barajı: Kil çekirdekli zonlu toprak dolgu tipinde temelden yüksekliği 85 m olan barajın kurulu gücü 198 MW olup yıllık ortalama enerji üretimi 483 milyon kwh’ dir.

İlimizde bulunan HES Projeleri, (DSİ, 2016)

	Adet	Kurulu Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh/yıl)
İşletmede Olan	7	2 249,14	8 431,10
İnşa Halinde Olan	1	160,00	681,00
Planlama Aşaması	5	269,63	758,16
Toplam Geliştirilen Potansiyel	13	2 678,77	9 870,26
		Kurulu Güç (MW)	Yıllık Enerji (Milyon kWh)
İŞLETMEDE OLAN			
1	Karakaya Barajı Ve HES	1 800,00	7 354,00
2	Batman Barajı Ve HES	198,00	483,00
3	Dicle Barajı Ve HES	110,00	298,00
4	Kralkızı Barajı Ve HES	94,00	146,00
5	Kulp-1 Regülatörü Ve HES	22,92	78,00
6	Kulp-4 Regülatörü Ve HES	12,29	36,00
7	Çağlayan Regülatörü ve HES	11,93	36,10
TOPLAM (İşletmede)		2 249,14	8 431,10
		Kurulu Güç (MW)	Yıllık Enerji (Milyon kWh)
İNŞAAT AŞAMASINDA			
1	Silvan Barajı Ve HES	160,00	681,00
PLANLAMA AŞAMASINDA			
1	Dipni Barajı Ve HES	81,00	265,00

2	Şenyayla Regülatörü Ve HES	14,20	34,30
3	Birsu 1-2 Bendi Ve HES	87,91	217,91
4	Çayönü-Derya Reg.leri Ve HES	36,52	101,08
5	Metin HES (Kayser Barajı)	50,00	139,87
TOPLAM (Planlama)		269,63	758,16

Karakaya Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES): Diyarbakır'ın Çüngüş ilçesinde Fırat Nehri üzerindedir. Kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilen santral 1.800 MW kurulu gücü ile Türkiye'nin 2. Diyarbakır'ın ise 1. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 2. büyük Hidroelektrik Santrali'dir. Karakaya Barajı ve HES ortalama 6.677.860.818 kilowatt/saat elektrik üretimi ile 2.071.434 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamaktadır. Karakaya Barajı ve HES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 2.148.791 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

Dicle Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES): Diyarbakır'da bulunmaktadır. Kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilen santral 110 MW kurulu gücü ile Türkiye'nin 110. Diyarbakır'ın ise 2. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 38. büyük Hidroelektrik Santrali'dir. Dicle Barajı ve HES ortalama 255.818.726 kilowatt/saat elektrik üretimi ile 79.354 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamaktadır. Dicle Barajı ve HES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 82.317 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

Kralkızı Barajı ve Hidroelektrik Santrali: Diyarbakır'da bulunmaktadır. Kamuya ait olan Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) tarafından işletilen santral 95 MW kurulu gücü ile Türkiye'nin 119. Diyarbakır'ın ise 3. büyük enerji santralidir. Tesis ayrıca Türkiye'nin 46. büyük Hidroelektrik Santrali'dir. Kralkızı Barajı ve HES ortalama 149.308.120 kilowatt/saat elektrik üretimi ile 46.315 kişinin günlük hayatında ihtiyaç duyduğu (konut, sanayi, metro ulaşımı, resmi daire, çevre aydınlatması gibi) tüm elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamaktadır. Kralkızı Barajı ve HES sadece konut elektrik tüketimi dikkate alındığında ise 48.044 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilir.

B.4.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı

Diyarbakır il merkezi sınırları içerisinde rekreatiyonel amaçlı olarak 2015 yılında 3.219.530 m³ su kullanılmıştır. Rekreatiyonel amaçlı kullanılan su, Gözeli Su Havzası ile Dicle Barajından karşılanmıştır.

B.5. Çevresel Altyapı

B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Hizmeti Alan Nüfus

Diyarbakır il nüfusu: 1.654.196

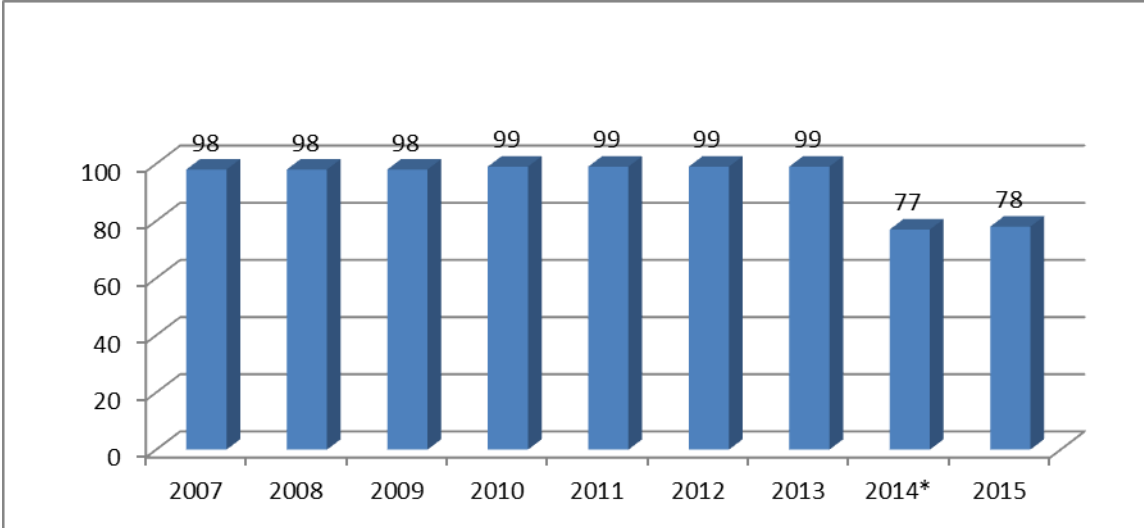
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet alan nüfus: 1.287.117

Atık su arıtma tesisi hizmeti verilen nüfus: 946.000

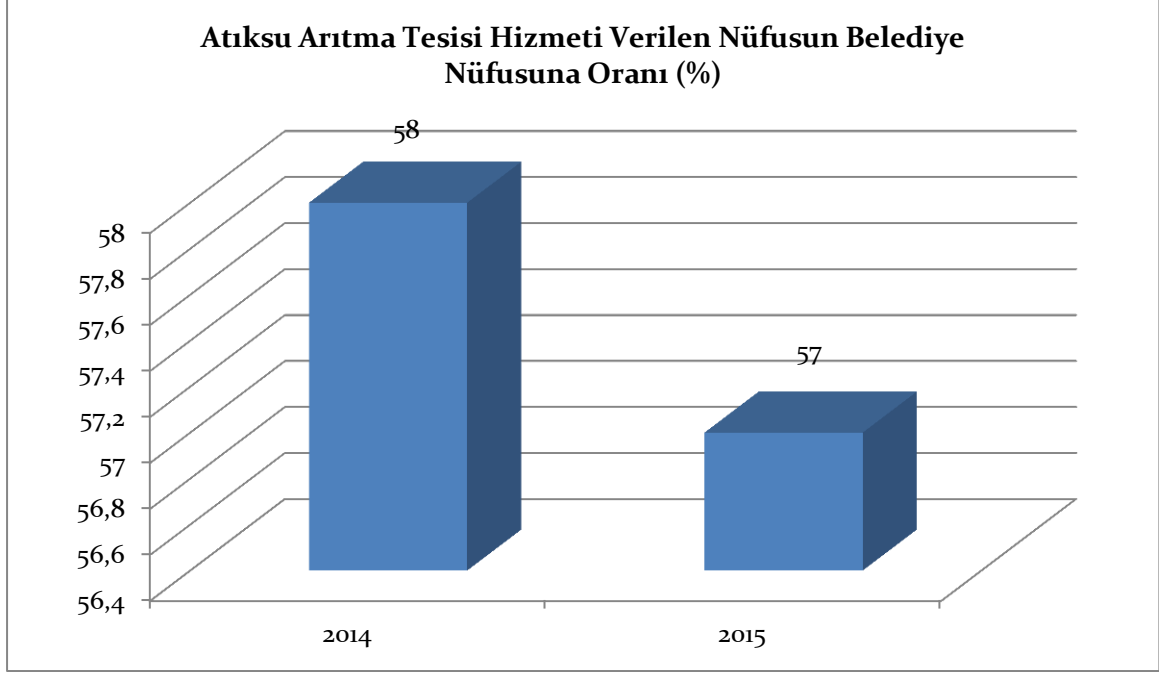
Atık su arıtma tesisi hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı (%): 57

Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı (%): 78

Büyükşehir Belediyesi hizmet sınırları içerisinde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranlarını belirten grafik aşağıda verilmiştir.

Şekil B.6 - Diyarbakır ilinde Yıllara göre Kanalizasyon Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (DİSKİ, 2016)

Şekil B.7– Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Atıksu Arıtma Tesisi İle Hizmet Edilen Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (DİSKİ, 2016)

Çizelge B.15 – İlimizde 2015 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (DİSKİ, 2016)

Yerleşim Yerinin Adı	Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü			Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deşarj Noktası koordinatları	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı(ton/gün)
	Var	İnşaa/plan aşamasında	Yok	Fiziksel	Biyolojik	İleri						
D.Bakır (Merkez)	x			x			167.000	1,5	X=4191312,739 Y= 609523,117		892.713	30

Not (1): İleri Biyolojik Arıtma Tesisi henüz tamamlanmış olup, faaliyete başlamamıştır.

(2): **Stabilize Arıtma Çamuru Analiz Değerleri:** pH:6,45 Kadmiyum:1,82 mg/kg Krom:46,64 mg/kg Bakır:129,46 mg/kg Cıva: 2,94 mg/kg Nikel: 62,53 mg/kg Kurşun: 37,95 mg/kg Çinko: 754,08 mg/kg TAKM: 25 mg/l Organik Asit: 0,65 mg/l Kireç: 13 mg/l

Kaynak: Diski Genel Müdürlüğü

B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

*Çizelge B.16– Diyarbakır ilinde 2015 Yılı OSB’lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Kaynak, yıl)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı	Deşarj Koordinatları

* İlimizde bulunan Organize Sanayi Bölgesine ait atık su arıtma tesisi proje aşamasındadır.

B.5.3. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri

İlimizde evsel nitelikli katı atıklar yaklaşık 22 -23 yıldır düzensiz bir şekilde bertaraf edilmektedir. Bununla beraber fizibilite çalışmalarına 2008 yılında başlanılmış olan ve nihayetinde 2015 yılının Temmuz ayında da Diyarbakır İli Entegre Katı Atık Yönetimi Projesi'nin (EKAY) inşa çalışmalarına başlanmıştır. Projenin % 35 i tamamlanmış ve

çalışmalar devam etmektedir. Nihayetinde proje 2017 yılının sonlarına doğru da tamamlanması ve işletmeye başlanması planlanmıştır. Proje bedeli 23.383.553,63 Euro'dur. (Bu proje 10 ilçeye hizmet verecektir.)

Bu proje Avrupa Birliği ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile ortak yürütülmekte olup, 30 yıllık tasarlanmıştır. Proje kapsamında ;

- 1 adet geri dönüşüm tesisi,
- 1 adet kompost tesisi,
- 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi,
- 1 adet çöp sızıntı suyu arıtma tesisi,
- Halkla ilişkiler departmanı (halkın bilinçlendirilmesi ve proje ile ilgili eğitim çalışmalarının kapsamı dahilinde) ve
- İdari bina inşa edilecektir.
- Mevcut durumda vahşi depolama olarak kullanılan 5 adet sahanın rehabilitasyonu gerçekleştirilip bu alanlar yeşillendirilerek tekrar doğaya kazandırılacaktır.
- Toplam 10 ilçe belediyeyi kapsamaktadır.

Silvan İlçesinde Katı Atık Bertaraf Tesisi ile ilgili yer tespiti konusunda kurum görüşleri alınmış ve İl Mahalli Çevre Kuruluna sunulmuştur. İlimiz Lice, Kulp, Hazro, Kocaköy ve Silvan ilçelerinin evsel nitelikli atıklarının yönetimi sağlanacaktır. Ayrıca Çermik ve Çüngüş ilçelerini kapsayacak ayrı bir proje gerçekleştirilecektir.

B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması

İlimizde Atık su geri kazanım yöntemleri olarak; Taş kesme endüstrisinde geri kazanım, diğer endüstrilerde direkt olmayan (yeşil alanların sulanması, yangın suyu, tuvaletler) geri kazanım şeklinde yapılmakta ve Evsel Nitelikli Atık sularda ise geri kazanım yapılamamaktadır. Ancak inşa çalışmaları 2015 yılı temmuz ayında başlanan Diyarbakır Entegre Katı Atık Yönetimi Projesi ile evsel kaynaklı atıklardan oluşan çöp sızıntı suları projenin işletmeye başlanması ile arıtılıp geri kullanıma kazandırılacaktır.

B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik” ve“Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik Yeterlilik Belgesi Tebliği” kapsamında yapılan çalışmalar, İl Müdürlüğümüze ulaşan şikayet ve başvuruların değerlendirilmesi şeklinde yapılmaktadır.

Çizelge B.17 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin Tespit Edilen Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliğine İlişkin Veriler (DÇŞİM, 2016)

	Var	Yok	Varsa Ne/Neler Olduğunu Belirtiniz
Potansiyel kirlenici faaliyetler var mı?	X		Petrol Transfer Hatları

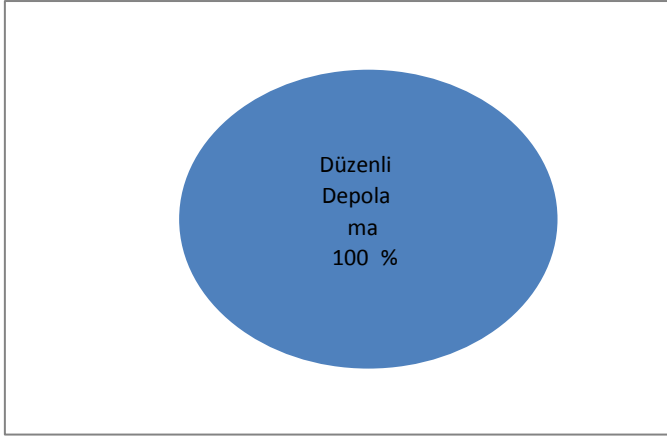
Tespit Edilmiş Kirlenmiş Sahanın Yeri	Tespit Edilmiş Kirlenmenin Nedeni	Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışma var mı?		Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışmalarda ne tür temizleme faaliyetleri* yapılıyor? (Aşağıdaki temizleme yöntemleri dikkate alınmalıdır)
		Var	Yok	
İlimizin muhtelif yerlerinde bulunan Petrol Transfer istasyonları ve müştemilatı.	Başvurular Adli mercilere intikal etmekte olup, kaza ve/veya suç unsuru taşıyan faaliyetler olarak beyan edilmektedirler.	X		Arazilerde, kirlenici madde ile kontamine olmuş toprağın bertaraf edilmesi ve kimyasal madde kullanılarak arazinin ıslahı şeklinde yapılmaktadır.

*** Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliği Temizleme Yöntemleri**

Biyoremediasyon
Fitoremediasyon
Parsel arıtımı
Buharlaştırma
Biyo havalandırma
Elektrokinetik arıtma
Yerinde oksidasyon
Solvent ekstraksiyonu
Hava ile dağıtma (Air sparging)
Buharlaştırma
Termal arıtma
Reaktif Barrier teknolojisi
Yerinde yıkama (In-situ Flushing)

B.6.2. Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanımı

İlimiz Karabaş Köyünde bulunan Hazineye ait 10 pafta, 336 parsel nolu, 35.500 m2 yüzölçümlü taşınmaz ile aynı pafta, 334 nolu parsel nolu 46.000 m2 yüzölçümlü taşınmazın üzerine "katı atık depolama tesisi kurulmak üzere" (Arıtma Çamuru Bertaraf Sahası) tahsisi yapılmıştır. Bu itibarla; atık çamurun tamamı düzenli olarak söz konusu sahaya taşınmaktadır. Atık çamurun faydalı kullanım alanlarının tespiti için çalışmalar devam etmekte olup, henüz gübre, yakıt vb. gibi değerlendirmeye yönelik bir faaliyet bulunmamaktadır.

Şekil B.8 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Belediyelerden Kaynaklanan Arıtma Çamurunun Yönetimi (DİSKİ, 2016)

B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği kapsamında, İlimizde 2015 yılı için 13 adet hazırlanmış Doğaya Yeniden Kazandırma Planı bulunmaktadır.

B.6.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

İlde kullanılan gübre (bitki besin maddesi bazında), pestisit miktarları ve bunların çeşitlerinden aşağıdaki çizelgelerde yer almaktadır.

Çizelge B.18 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Kullanılan Ticari Gübre Tüketiminin Bitki Besin Maddesi Bazında ve Yıllık Tüketim Miktarları (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2016)

Bitki Besin Maddesi (N, P, K olarak)	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Azot	152.000 ton	404.392
Fosfor	55.000 ton	
Potas	948 ton	
TOPLAM	207.948 ton	

Çizelge B. 19 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Tarımda Kullanılan Girdilerden Gübreler Haricindeki Diğer Kimyasal Maddeleri (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müd., 2016)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
İnsektisitler	Zararlılara karşı kullanılır	51148 kg	475.000
		102176 lt	
Herbisitler	Yabancı otlara karşı kullanılır.	21586 kg	
		159788 lt	
Fungisitler	Hastalıklara karşı kullanılır.	51225 kg	
		26631 Lt	
Nematositler	-----	-----	
Rodentisitler	Kemirgenlere karşı kullanılır.	301 kg	
		49 lt	
Akarisitler	Akarlara karşı kullanılır	2297 kg	
		11176 lt	
Diğer	Koza açtırıcı ve yaprak dökücü	297 kg	
		49769 lt	
TOPLAM		126849 kg	
		349589 lt	

Çizelge B.20* - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Topraktaki Pestisit vb Tarım İlacı Birikimini Tespit Etmek Amacıyla Yapılmış Analizin Sonuçları (Kaynak, yıl)

Analizi Yapan Kurum/Kuruluş	Analiz Yapılan Yer (İlçe, Köy, Mevkii, Koordinatları)	Analiz Tarihi	Analiz Edilen Madde	Tespit Edilen Birikim Miktarı (µg/kg- fırın kuru toprak)

*İLİMİZDE TOPRAKTA TARIM İLAÇLARI YÖNÜNDEN PESTİSİT KALINTI ANALİZİ YAPILMAMIŞTIR.

B.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde tarımın geniş bir alana yayılmasından tarıma dayalı sanayi gelişmiştir. Diyarbakır İlinde buğday, kırmızı mercimek, arpa, pamuk, nohut, pirinç, mısır yetiştirilmektedir.

İlimiz sanayi içerisinde tavukçuluk, büyükbaş-küçükbaş yetiştiriciliği, yumurta, yem, un ve süt mamülleri önemli yer tutmaktadır.

İlimizde İçme Suyu Arıtma Tesisi iki aşamalı olarak dizayn edilmiş olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir. Bu tesisin ileri biyolojik arıtma tesisi bölümü tamamlanmış olup, işletmeye alınmıştır.

İlimiz Karabaş Köyünde bulunan Hazineye ait taşınmazın üzerine "katı atık depolama tesisi kurulmak üzere" (Arıtma Çamuru Bertaraf Sahası) tahsisi yapılmıştır. Bu itibarla; atık çamurun tamamı düzenli olarak söz konusu sahaya taşınmaktadır. Atık çamurun faydalı kullanım alanlarının tespiti için çalışmalar devam etmekte olup, henüz gübre, yakıt vb. gibi değerlendirmeye yönelik bir faaliyet bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- 1-DİSKİ Genel Müdürlüğü
- 2-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- 3-D.S.İ 10. Bölge Müdürlüğü
- 4-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
- 5- Diyarbakır Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

C. ATIK

C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Eski Urfa yolu 37.Km’de Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 800 ton atık depolanmaktadır.

Ayrıca inşa çalışmaları 2015 Temmuz ayı itibari ile başlayan ve devam eden Diyarbakır İli Entegre Katı Atık Yönetimi Projesiyle Diyarbakır ilinin evsel nitelikli katı atıkları bundan sonra düzenli bir şekilde bertaraf edilecektir. 2017 yılının temmuz ayında tamamlanması planlanan proje ömrü 30 yıldır. Bu proje kapsamında 1 adet Ayrıştırma Tesisi, 1 adet Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi, 1 adet Kompost Tesisi, 1 adet Sızıntı Suyu Arıtma Tesisi, 2 adet Düzenli Depolama lotu ve idari bina inşa edilecektir.

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

Diyarbakır ili merkezde çıkan hafriyat atıkları Büyükşehir Belediyesi'nin belirlemiş olduğu hafriyat atığı depolama sahasında düzenli bir şekilde bertaraf edilmektedir. Bu hafriyat yönetimi depolama işlemi belediye bünyesinde kurulan otomasyon sistemi ile düzenli bir şekilde takip edilmektedir.

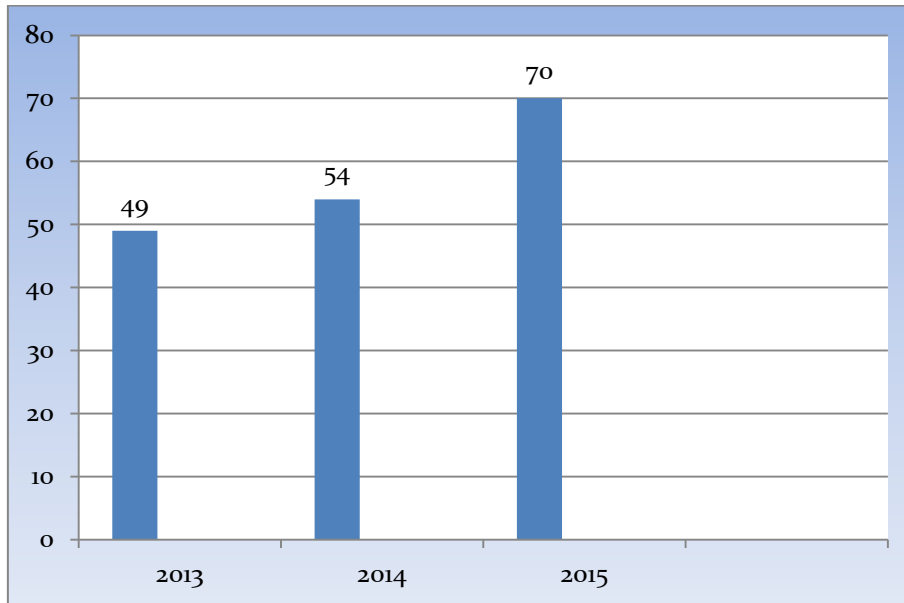
C.3. Ambalaj Atıkları

İlimizde 4 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 3 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Atık Ambalaj sisteminin revize edilmesi nedeni ile İlimizdeki 2015 Yılı Ambalaj ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları tanzim edilememiştir.

Çizelge C.22* - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Ambalaj Ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları (Kaynak, yıl)*

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik						
Metal						
Kompozit						
Kağıt Karton						
Cam						
Ahşap						
Toplam						

* Atık Ambalaj sisteminin revize edilmesi nedeni ile İlimizdeki 2015 Yılı Ambalaj ve Ambalaj Atıkları İstatistik Sonuçları tanzim edilememiştir.

Şekil C. 9- Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Kayıtlı Ekonomik İşletmeler (DÇŞİM, 2016)

İlimizde onaylı Ambalaj Atık Yönetim Planı sayısı 16 dır.

C.4. Tehlikeli Atıklar

İlimizde Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kayıtlı olan ve atık beyanı bulunan 447 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin ürettiği tehlikeli atık cinsi ve miktarı, tesisin üretimi ve kapasitesine göre değişkenlik göstermekte olup; oluşan atıklar belli periyotlarla lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmektedir.

Çizelge C.23 - Diyarbakır ilinde atık işleme ve miktarı (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

ATIK YÖNTEMİ (R/D)	İŞLEME KODU	ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI	MİKTAR (kg)	ADET
010305		D10	27	1
010305		D10	125	3
010305		R1	129	3
010305		R4	48122	1
010307		D10	350	2
010407		D10	15	1
010407		R13	732	1
010506		D10	30	1
010506		R1	170	3
010506		R12	1104850	12
020108		D10	51942	7
020108		R1	6220	1
020108		R12	80	1
020108		R13	22007	27
030104		R1	5200	1
030104		R12	373790	59
030104		R13	16134	15
030104		R3	5230930	73

030205	R1	36700	1
030205	R12	124140	2
030205	R13	100800	4
030205	R4	1097	1
040103	R12	9080	1
040214	R12	4500	1
040216	R12	189301	21
040216	R13	43020	9
040219	D15	1500	1
040219	D5	48520	3
040219	R1	750730	4
040219	R12	5938865	194
040219	R13	708103	57
050102	D10	257	1
050103	D10	36533	7
050103	D10	3310	84
050103	R1	1193643	20
050103	R1	5494	110
050103	R12	5022355	57
050103	R12	35	1
050103	R13	190608	41
050103	R4	1840	1
050104	R12	250	2
050104	R13	1740	1
050105	D10	130	2
050105	R1	4468627	14
050105	R1	795	2
050105	R12	6858060	14

050105	R13	168180	3
050106	D10	37809	2
050106	R1	83069	3
050106	R12	17220	6
050106	R13	11477	10
050108	D10	9399	2
050108	R1	477570	2
050108	R12	650	1
050108	R13	7176	5
050109	D10	318329	5
050109	R1	1303440	13
050109	R12	487210	33
050109	R13	12940	4
050111	R1	130	3
050115	R1	207170	1
050115	R12	1500	2
060101	R12	1900	2
060101	R13	206327	18
060102	R12	610	2
060102	R13	19027	12
060102	R13	600	1
060104	R13	4030	2
060105	R12	880	1
060105	R13	7954	10
060106	R12	2230	4
060106	R13	121633	54
060106	R13	100	1
060201	R13	121	1

060203	D10	644	2
060204	R12	4090	3
060204	R13	15194	9
060205	R13	1510	2
060311	D15	73	1
060311	R13	390	2
060313	D10	61733	5
060313	R13	7389	4
060315	D10	4200	1
060315	R13	15	1
060315	R4	3247640	1
060403	R13	6	1
060404	D5	90	2
060404	R13	55	3
060405	D10	6464	2
060405	R13	640	3
060502	D10	75220	5
060502	D5	221780	1
060502	R12	1045840	13
060502	R13	101524	6
060502	R4	78180	2
060602	D10	17440	3
060602	D5	139240	6
060704	D10	646	1
060802	D10	8875	4
060802	R12	69625	9
060802	R13	27006	37
061002	D10	7360	1

061002	D10	30	1
061301	D10	22320	1
061301	R13	960	3
061302	D10	5508	7
061302	R1	31887	1
061302	R12	609725	31
061302	R13	18594	8
061305	R12	3180	1
061305	R13	620	1
070101	R1	8059	1
070101	R12	129785	15
070101	R12	2000	1
070101	R13	36269	14
070101	R13	952	1
070101	R2	39319	5
070101	R6	415	2
070103	D10	1625	1
070103	R12	2760	2
070103	R13	110	3
070104	D10	3658	3
070104	R1	8680	1
070104	R12	263512	43
070104	R13	150043	30
070104	R2	469380	44
070107	D10	2237	1
070107	R13	7178	1
070108	D10	719731	9
070108	R1	567848	8

070108	R12	3514865	41
070108	R13	1995752	14
070108	R2	531005	7
070108	R3	807858	2
070110	D10	23909	2
070110	D5	19820	1
070110	R12	175800	3
070110	R13	6340	1
070111	D10	120308	3
070111	R12	1591346	24
070111	R13	1395057	15
070201	R12	24392	3
070201	R13	1017	3
070201	R2	270467	10
070203	R12	1000	1
070203	R13	3000	1
070203	R2	10900	3
070204	D10	24130	1
070204	R1	3150	1
070204	R12	550653	26
070204	R13	262605	22
070204	R2	1391325	21
070204	R3	68280	1
070204	R9	5600	2
070208	D10	3136	2
070208	R1	528610	3
070208	R12	656716	39
070208	R13	64426	18

070208	R3	426329	2
070210	R12	86540	7
070210	R13	20	1
070211	D10	100071	3
070211	R1	373647750	3
070211	R12	1610508	19
070211	R13	73064	13
070214	D10	27941	3
070214	D5	1475840	1
070214	R1	346642	15
070214	R12	3058953	164
070214	R13	381307	101
070214	R2	700	1
070216	D10	6572	1
070216	R1	450	1
070216	R12	277678	29
070216	R13	80350	8
070301	D10	49399	2
070301	R12	45870	3
070301	R13	178897	9
070304	R1	2467	1
070304	R12	22110	4
070304	R13	13640	4
070304	R2	1142874	23
070308	R12	5680	1
070308	R13	88039	3
070308	R3	36000	3
070310	R12	3796	2

070310	R13	200	1
070311	R12	666115	28
070311	R13	536677	14
070401	R13	3907	2
070404	R1	15985	3
070404	R12	244280	4
070404	R13	111535	7
070404	R2	18756	3
070404	R2	2500	1
070404	R9	1000	1
070408	D10	1117	1
070408	R1	574	1
070408	R12	100020	1
070410	D10	1561	1
070410	R13	63	1
070413	R13	75	1
070501	D10	383372	5
070501	R12	4860	1
070501	R13	7035	1
070501	R2	48354	1
070503	D10	1628	3
070503	R2	51650	2
070504	D10	104725	10
070504	R1	16274	5
070504	R12	186498	9
070504	R13	40797	4
070504	R2	1749085	17
070508	D10	83625	4

070508	R1	1195	1
070508	R13	7760	1
070510	D10	20088	4
070510	R12	940	1
070511	D10	76516	13
070511	R12	80205	6
070511	R13	1511	3
070513	D10	1449060	82
070513	R1	10080	4
070513	R12	63779	15
070513	R13	42050	16
070601	D10	1001	1
070601	R12	76781	8
070601	R13	31442	14
070601	R2	74970	7
070603	D10	3943	1
070603	R13	8940	2
070603	R2	1500	1
070604	D10	3820	2
070604	R12	268800	14
070604	R13	57803	14
070604	R2	256242	7
070607	D10	32842	1
070607	R12	5860	2
070608	D10	1556	1
070608	R1	1636	2
070608	R12	2170055	31
070608	R13	247225	21

070608	R2	540	1
070610	R12	675640	3
070610	R13	164178	6
070611	D5	636610	1
070611	R1	1900	1
070611	R12	276460	20
070611	R13	37013	21
070701	R12	22000	3
070701	R13	12794	7
070701	R13	12000	1
070701	R2	503770	4
070703	R12	6880	2
070704	D10	8210	1
070704	R1	105500	1
070704	R12	723128	45
070704	R13	206841	18
070704	R2	338896	17
070708	R12	1260691	25
070708	R13	49996	5
070710	R12	485	1
070710	R13	115520	2
070711	D10	58338	1
070711	R1	49900	1
070711	R12	715460	19
070711	R13	1725	4
080111	D10	46953	17
080111	D15	200	1
080111	D5	72	1

080111	R1	370764	38
080111	R1	350	1
080111	R12	4277088	658
080111	R13	1968685	767
080111	R2	3557311	85
080111	R3	4480	2
080111	R5	259613	17
080111	R9	450	1
080113	D10	236848	27
080113	R1	1369417	32
080113	R12	11890350	540
080113	R13	2560392	321
080113	R2	1829719	37
080113	R2	315034	1
080113	R3	173380	3
080113	R5	171938	11
080115	R12	415940	42
080115	R13	123063	22
080115	R2	31943	2
080115	R5	28006	1
080117	D5	38300	1
080117	R1	1035252	4
080117	R12	1057953	54
080117	R13	117006	41
080117	R13	123	1
080117	R2	2613937	37
080117	R5	2240	2
080119	R12	289170	34

080119	R13	46278	13
080119	R2	225662	24
080119	R3	3960	1
080121	D10	3926	6
080121	R1	6100	7
080121	R12	781380	98
080121	R12	400	1
080121	R13	204996	61
080121	R2	931614	49
080121	R3	3620	1
080121	R5	200	1
080312	D10	2244	3
080312	R1	16744	4
080312	R12	918465	66
080312	R13	179253	37
080312	R13	383	2
080312	R2	1483899	33
080312	R5	65820	1
080314	R1	93600	2
080314	R12	944881	24
080314	R13	28521	8
080314	R2	12470	2
080314	R5	1220	1
080317	D10	35410	130
080317	D15	1048	10
080317	D5	118	3
080317	R1	1467	11
080317	R12	70237	884

080317	R13	76295	1092
080317	R7	303	5
080319	R12	200	1
080409	D10	5366	6
080409	R1	621070	26
080409	R12	2915865	214
080409	R13	2614385	197
080409	R5	240	1
080411	R12	16640	6
080411	R13	29220	4
080413	R12	186280	7
080413	R13	1587	4
080415	R1	24150	1
080415	R12	149000	28
080415	R13	32600	3
080415	R2	33100	2
080417	R12	200	1
080501	D10	286	1
080501	R1	101129	8
080501	R12	75210	27
080501	R13	63175	18
080501	R13	732	1
090101	R12	26643	7
090101	R13	390	2
090101	R4	2494	8
090101	R4	1465	3
090102	R12	8000	5
090102	R12	2170	2

090102	R13	13166	9
090102	R4	2150	4
090102	R4	3494	1
090103	R12	8655	8
090103	R12	725	2
090103	R13	7137	13
090103	R13	3451	1
090103	R2	4850	1
090103	R4	17972	54
090103	R4	18032	49
090104	D10	120	1
090104	R12	1717	9
090104	R12	1345	5
090104	R13	4994	15
090104	R13	4	1
090104	R4	29252	83
090104	R4	20011	54
090105	R13	22	1
090105	R4	290	1
090106	R13	7998	6
090106	R4	2455	15
090106	R4	3368	12
090113	R4	107	1
100104	D10	1360	1
100104	R13	718	1
100114	R13	962	1
100116	R13	1560	1
100118	D10	13050	10

100118	D5	6120	2
100118	R12	6200	3
100118	R13	9840	7
100120	D5	6794740	1
100120	R12	150	1
100120	R13	200	1
100122	R13	14340	1
100207	D10	501140	1
100207	R4	383334686	64
100211	D10	2858	2
100211	R12	83140	7
100211	R13	4163	3
100213	R12	50	1
100213	R13	3650	2
100304	R13	108822	8
100304	R4	14736563	172
100308	D10	13540	1
100308	D5	376390	2
100308	R13	73812	6
100308	R4	19016260	94
100309	D10	137	1
100309	R12	3200	1
100309	R13	67938	11
100309	R4	2273050	27
100315	R4	1500	1
100319	D10	66995	5
100319	R12	100	1
100319	R13	44150	39

100321	D10	1760	1
100321	D5	1480040	9
100321	R12	38800	2
100321	R13	383669	23
100321	R4	437820	11
100323	R12	16340	2
100323	R13	798	1
100325	R13	3600	1
100329	R13	1783	2
100401	D10	6719	2
100401	D5	8842740	9
100401	R13	9603	8
100401	R4	5104820	17
100402	D5	637400	2
100402	R4	1145600	3
100404	R4	95	1
100405	D10	80680	1
100407	R13	12	1
100503	R13	3485	13
100503	R4	104873	3
100603	R13	958	9
100603	R4	824133	5
100609	R13	25	1
100808	D10	17102	2
100808	R13	52	1
100808	R4	14101	1
100815	R13	299	2
100815	R4	361947	10

100817	D5	36320	1
100817	R12	825270	3
100817	R13	7436	5
100817	R4	2620	2
100905	R13	1860	1
100907	D10	1202	1
100907	D5	7255810	15
100907	R12	24810	4
100907	R13	27494	20
100909	D10	3763	2
100909	D5	16260	1
100909	R13	12199	15
100909	R4	2077900	6
100911	R13	3740	1
100913	D10	2780	1
100913	D5	26380	1
100913	R13	1200	1
100915	R13	26040	6
101007	D10	3162	2
101007	D5	135125	6
101007	R12	880	1
101007	R13	11593	20
101009	R11	237110	1
101009	R12	3070	1
101009	R13	1123	3
101009	R4	467896	12
101011	R13	1170	1
101011	R4	3781711	16

101013	R12	3308	1
101109	D10	34360	1
101109	D5	1301170	3
101109	R12	2610	1
101109	R13	71450	2
101113	D5	244020	2
101113	R12	2000	2
101113	R13	82462	4
101115	D10	146360	2
101115	R12	325670	5
101115	R13	45313	7
101119	R12	673250	9
101119	R13	464635	8
101209	R12	1020	1
101211	R13	4321	3
101312	D10	4420	1
101312	D5	85160	1
110105	R13	114952	12
110105	R13	21	1
110105	R4	759420	4
110105	R5	4333850	12
110105	R6	25105370	88
110106	R13	25006	6
110107	R13	588	1
110108	D10	31179	7
110108	D15	12328	4
110108	D5	1580	1
110108	R1	18400	2

110108	R12	722677	79
110108	R13	430513	87
110109	D10	797041	10
110109	D15	127	1
110109	D5	1012690	2
110109	R12	4882652	209
110109	R13	3368787	161
110109	R4	140220	3
110111	D9	2000	1
110111	R12	36417	9
110111	R13	923887	59
110111	R4	301130	8
110113	R12	232570	69
110113	R12	5970	2
110113	R13	83038	23
110113	R13	740	1
110115	D5	970	1
110115	R13	105	2
110116	R12	34574	14
110116	R13	270	1
110198	D10	37762	5
110198	D5	1163110	2
110198	R12	14980	4
110198	R13	39338	10
110198	R4	9860	1
110202	R13	29	1
110205	R4	107123	6
110207	R13	45	1

110301	R13	3085	4
110302	R12	11800	1
110504	R12	17296	5
110504	R13	980	1
110504	R4	65040	1
120106	R9	822780	19
120106	R9	9660	1
120106	R12	22	1
120106	R9	62910	5
120106	D10	10628	3
120106	R12	120	1
120107	R1	2260	3
120107	R12	13550	7
120107	R13	6080	1
120107	R9	312261	29
120107	R9	5180	2
120107	R1	433	1
120107	R12	36180	4
120107	R9	20470	6
120107	R1	3450	1
120107	R12	18360	4
120107	R9	160	1
120108	D10	3700	2
120108	R12	529041	36
120108	R13	8430	2
120108	R9	660	1
120109	D10	84408	22
120109	R1	6620	1

120109	R12	5362943	374
120109	R12	38363	11
120109	R13	2910984	635
120109	R13	2510	1
120109	R2	24340	1
120109	R5	792017	49
120109	R5	18353	2
120109	R9	50716	16
120110	R1	211810	4
120110	R12	183200	7
120110	R13	1220	1
120110	R5	247885	5
120110	R9	26574	21
120110	R1	11285	1
120110	R12	340	2
120110	R5	3970	2
120110	R9	3800	1
120110	R9	6480	1
120110	R12	1450	1
120110	R12	200	1
120110	R5	5490	2
120112	D10	86171	5
120112	R1	82841	17
120112	R12	1377545	101
120112	R13	33200	44
120112	R5	2400	2
120112	R9	541570	15
120114	D10	9242	5

120114	D5	57401	2
120114	R12	3750831	181
120114	R13	1077752	122
120114	R4	9575	4
120116	D10	22098	9
120116	D5	3000	1
120116	R1	5260	1
120116	R12	819459	102
120116	R13	1164704	227
120116	R4	480648	29
120118	D10	1253549	4
120118	R1	1470250	24
120118	R12	1842025	93
120118	R12	1419	2
120118	R13	392775	78
120118	R13	310	1
120118	R4	725668	7
120119	R1	15560	7
120119	R12	14440	6
120120	D10	333	2
120120	R1	567	2
120120	R12	9844127	223
120120	R13	2261816	327
120120	R13	51904	1
120120	R4	61267931	1170
120120	R4	2660	1
120120	R5	342960	5
120301	D9	2580	1

120301	R12	59780	6
120301	R12	2750	1
120301	R13	131117	16
120302	R12	6980	1
120302	R13	6050	3
130101	R9	2590	3
130101	R9	280	1
130101	R9	280	1
130104	R9	19884	9
130104	R9	15460	2
130105	R9	483790	20
130105	R9	780	1
130105	R9	134260	12
130105	D10	41340	2
130105	R9	10950	2
130109	R9	116799	24
130109	R9	15350	3
130109	R9	23632	5
130109	D10	124	1
130110	R1	2430	3
130110	R9	1046290	347
130110	R9	4760	6
130110	R1	68128	7
130110	R1	443	1
130110	R5	700	1
130110	R9	174932	61
130110	R9	1093	3
130110	D10	510	2

130110	R1	4882	2
130110	R9	4950	3
130111	R1	20	1
130111	R1	507	13
130111	R9	147776	30
130111	R1	520	1
130111	R9	24972	9
130111	D10	1300	2
130112	R9	10789	7
130113	R1	21642	27
130113	R12	1900	1
130113	R3	240	1
130113	R9	8286481	2274
130113	R9	50581	45
130113	D10	613	2
130113	R1	58930	35
130113	R1	14554	6
130113	R12	950	1
130113	R2	377	1
130113	R5	60	1
130113	R9	1434433	424
130113	R9	54915	33
130113	D10	45993	4
130113	R1	36389	27
130113	R9	23566	18
130113	R9	1340	1
130204	R1	7920	1
130204	R9	244702	14

130204	D10	3023	2
130204	R9	66364	6
130204	R9	9800	1
130204	D10	9728	4
130205	D10	1629	3
130205	R1	23128	10
130205	R1	500	2
130205	R9	681030	127
130205	R9	15830	6
130205	D10	257	5
130205	D10	26000	1
130205	R1	248489	37
130205	R1	10670	5
130205	R9	253720	29
130205	R9	1750	2
130205	R1	14289	3
130205	R9	9275	3
130206	D10	1731	2
130206	D10	1190	2
130206	R1	9880	5
130206	R1	9740	4
130206	R13	8000	1
130206	R9	52837	33
130206	R9	3028	3
130206	D10	12700	1
130206	R1	42218	11
130206	R1	72753	20
130206	R9	92834	27

130206	R9	15590	8
130206	D10	650	1
130206	R1	7159	5
130206	R1	550	1
130206	R9	3	1
130206	R9	900	1
130207	R1	140	1
130207	R9	1026	5
130207	R1	40	1
130207	R9	2000	1
130207	R1	6509	1
130208	D10	6807	3
130208	D10	6170	2
130208	D5	94	1
130208	R1	333658	143
130208	R1	245180	129
130208	R12	700	1
130208	R13	591	2
130208	R13	120	1
130208	R2	3625	4
130208	R9	2493244	762
130208	R9	637856	157
130208	D10	13037	6
130208	D10	35992	6
130208	R1	1544934	631
130208	R1	2828474	1356
130208	R12	420	1
130208	R12	200	1

130208	R13	36550	5
130208	R13	2200	1
130208	R2	500	1
130208	R9	778813	228
130208	R9	199325	102
130208	D10	141698	8
130208	R1	299143	27
130208	R1	16580	14
130208	R12	540	1
130208	R2	1920	2
130208	R9	540	1
130301	R9	2920	1
130301	D10	2122	1
130301	D10	163494	12
130306	R9	169430	7
130306	R9	350	1
130306	R1	615	1
130307	R1	1160	1
130307	R9	512825	24
130307	R1	17400	2
130307	R9	85630	9
130307	R12	20	1
130308	R9	20383	5
130308	R1	6380	1
130308	R12	13230	1
130308	R1	1289	2
130308	R12	500	2
130309	D10	34	1

130310	R1	718	1
130310	R12	1020	1
130310	R9	882414	81
130310	R1	5691	2
130310	R9	79291	15
130310	R1	560	2
130310	R9	15920	2
130403	D10	24760	12
130403	R1	957286	24
130403	R12	85390	22
130403	R13	406170	12
130403	R13	2740	2
130501	D10	907	1
130501	R12	85960	2
130502	D10	94762	8
130502	R1	13750	3
130502	R12	1016153	57
130502	R13	96311	11
130503	R12	240	1
130506	D10	65658	4
130506	R1	566690	3
130506	R12	265640	7
130506	R12	40100	1
130506	R9	6307621	122
130506	R9	5261	1
130506	R1	312310	7
130506	R12	84430	7
130506	R12	7590	1

130506	R9	1249050	29
130506	R9	10434	1
130506	D10	4740	1
130506	R1	10360	1
130506	R12	1900	3
130506	R9	45050	2
130506	R9	200	1
130507	R1	8320	1
130507	R12	86413	23
130507	R12	7	1
130507	R13	1920	2
130508	D10	407600	2
130508	R1	9571758	44
130508	R12	30500	5
130701	D10	182	4
130701	D10	3647	90
130701	R1	2162454	66
130701	R1	5344	80
130701	R12	36023	14
130701	R12	720	2
130701	R13	229197	38
130701	R13	7555	2
130701	R2	140180	4
130702	D10	40	2
130702	R1	20073	6
130702	R1	400	13
130702	R12	1090	2
130702	R13	45	1

130703	D10	24830	52
130703	D10	408962	793
130703	D5	132	4
130703	R1	14982431	451
130703	R1	929613	2073
130703	R12	710651	38
130703	R12	166	1
130703	R13	1384513	98
130703	R13	7114	3
130703	R2	158780	2
130802	R12	15060	8
130802	R13	150	2
130802	R13	80	1
140601	D10	678	4
140602	D10	133	1
140602	R13	4075	3
140602	R2	5290	2
140603	D10	14877	3
140603	R1	1294	3
140603	R12	159544	47
140603	R13	48312	69
140603	R13	1063	4
140603	R2	6969036	114
140603	R2	2900	2
140603	R5	24700	1
140605	R12	26320	3
140605	R13	1780	1
150110	D10	1475193	269

150110	D15	3628	13
150110	D5	115936	18
150110	R1	1758532	168
150110	R11	1070	1
150110	R12	78373323	11720
150110	R13	4739592	3847
150110	R13	1914	3
150110	R2	5430	31
150110	R3	213947	58
150110	R4	3253605	504
150110	R5	440556	71
150110	R9	5320	1
150111	D10	2374	23
150111	D15	691	14
150111	D5	10013	71
150111	R12	38417	229
150111	R13	67657	712
150111	R4	137470	92
150111	R4	148	1
150111	R5	160	2
150202	D10	834136	271
150202	D15	1033	10
150202	D5	72	1
150202	R1	6612119	473
150202	R11	1125	1
150202	R12	29174266	5652
150202	R12	4220	1
150202	R13	7070535	4782

150202	R4	690	3
150202	R5	260	1
160104	R12	20420	1
160104	R13	15800	1
160104	R4	960	1
160107	D10	9870	28
160107	D13	4210	2
160107	D15	50	1
160107	R1	1615	1
160107	R12	1637991	1593
160107	R12	765	2
160107	R13	559490	1104
160107	R4	197626	262
160107	R5	510	2
160108	R13	90	4
160109	R12	150	1
160109	R13	12522	4
160110	R12	7209	122
160110	R13	8711	29
160110	R4	2	1
160111	D10	45	1
160111	R12	150	1
160111	R13	717	16
160113	D10	11	1
160113	R12	1807	12
160113	R13	13108	83
160113	R13	549	8
160114	D10	43752	12

160114	R12	12568	18
160114	R12	420	1
160114	R13	55093	130
160114	R13	2139	10
160114	R2	3560	3
160121	R12	839506	10
160121	R13	247078	22
160121	R4	5872361	17
160209	D15	3500	1
160209	R12	342128	21
160209	R13	1219423	52
160210	R12	371788	29
160210	R13	1178090	14
160211	R12	666071	17
160211	R13	7427	5
160212	R12	7355	2
160213	D15	32	2
160213	R12	3578977	771
160213	R13	1211161	444
160213	R4	180434	38
160213	R7	11520	14
160215	D10	10880	27
160215	D5	75658	19
160215	R12	60973423	111
160215	R13	641034	120
160215	R4	48497	14
160303	D10	342192	17
160303	D15	4000	1

160303	R1	10	1
160303	R12	393308	65
160303	R13	338950	78
160305	D10	1210619	46
160305	D5	196200	1
160305	R1	30	2
160305	R12	2458695	201
160305	R12	5580	1
160305	R13	1606689	135
160305	R2	54480	3
160401	R4	20	1
160504	D10	11156	5
160504	R13	39010	11
160504	R4	1600	1
160506	D10	177771	89
160506	D10	4027	5
160506	D15	11172	39
160506	D15	3523	4
160506	D5	245	1
160506	D9	4238	2
160506	R12	205720	55
160506	R13	903629	593
160506	R13	7856	11
160506	R2	35205	20
160506	R5	140	1
160507	D15	21	1
160507	R12	440	1
160507	R13	173119	32

160507	R2	13434	3
160507	R5	13020	1
160507	R9	40	1
160508	D10	62532	9
160508	D15	43	3
160508	R12	67601	19
160508	R13	372743	98
160508	R13	5950	1
160508	R2	329590	14
160601	R12	34104	7
160601	R13	1574509	648
160601	R4	15502506	1445
160602	D5	20130	330
160602	R13	2668	5
160603	D5	686	23
160603	R13	501	1
160606	D15	525	1
160606	R12	2690	3
160606	R13	7530	2
160606	R4	893	1
160708	D10	8830	2
160708	D10	1757000	1
160708	D15	1	1
160708	R1	312015	8
160708	R12	323555	24
160708	R13	31974	13
160709	D10	926147	6
160709	D10	819	8

160709	R1	165859	4
160709	R12	1592335	59
160709	R13	607739	20
160709	R2	405410	4
160709	R3	60420	4
160802	D5	617780	2
160802	R12	57095	3
160802	R13	227214	7
160807	D10	9077	1
160807	D5	22710	1
160807	R12	1930	47
160807	R13	95568	16
160807	R8	895	2
160901	D10	544	1
160901	R13	1145	4
160902	R13	3960	1
160903	R13	2940	3
160904	R13	641	2
161001	R12	70	1
161001	R13	1433	3
161101	D10	1035	2
161101	R13	2456	3
161103	D1	36800	2
161103	D5	78560	4
161103	R12	2040	2
161103	R13	978	1
161105	D10	4699	2
161105	D5	65810	2

161105	R12	247798	3
161105	R13	40720	2
170106	D5	16220	2
170106	R13	1580	2
170204	D10	841	3
170204	R1	337570	19
170204	R12	368201	97
170204	R13	119392	46
170204	R4	38040	1
170301	D10	10764	2
170301	R12	33930	8
170301	R13	13590	4
170303	R12	6	1
170303	R13	40820	1
170409	R12	2651741	95
170409	R13	194342	70
170409	R4	4479921	144
170410	D10	890	1
170410	R1	332	1
170410	R12	2484834	114
170410	R13	347662	41
170410	R4	2554992	61
170503	D10	63196	12
170503	D5	7653767	11
170503	R1	1100	2
170503	R12	602225	11
170503	R13	309572	36
170505	R1	93	2

170505	R12	1240	1
170507	R12	100	1
170601	D10	6150	2
170601	D5	2687803	124
170601	R12	583010	2
170601	R13	206926	13
170601	R5	10080	1
170603	D10	2173	4
170603	D5	39850	5
170603	R1	5360	1
170603	R12	1044395	121
170603	R13	155843	76
170605	D10	320	1
170605	D5	545131	28
170605	R13	150689	5
170801	R13	1700	1
170903	D10	403	1
170903	D5	12740	1
170903	R12	1500	1
170903	R13	47509	3
170903	R4	2137100	1
180101	D1	4442	6
180101	D10	74442009	144
180101	D15	972	2
180101	D5	315	6
180101	D8	249	3
180101	D9	923643	569
180101	R1	2714	3

180101	R12	1452	2
180101	R5	63	3
180101	R7	811	3
180102	D1	2000	1
180102	D10	15049801	45
180102	D13	43	1
180102	D9	419623	77
180102	R1	7866	1
180103	D1	196426	44
180103	D10	446797640	741
180103	D12	22	2
180103	D13	106	1
180103	D15	8060	13
180103	D3	1191	1
180103	D5	860468	74
180103	D8	11029	100
180103	D9	96362689	7185
180103	D9	40	1
180103	R1	611	10
180103	R11	23	1
180103	R12	15347	15
180103	R13	1806180	24
180103	R3	40	3
180103	R5	501	2
180103	R7	79	1
180103	R9	1369	2
180104	D1	1781	10
180104	D10	726655	36

180104	D15	126	2
180104	D5	56	3
180104	D8	196	6
180104	D9	238040	113
180104	R1	22	1
180104	R7	25	1
180106	D10	333742	119
180106	D10	25589	18
180106	D15	158836	120
180106	D15	13082	15
180106	D5	5	1
180106	D5	950	1
180106	R1	436	3
180106	R12	759	5
180106	R13	587831	362
180106	R13	18089	8
180106	R2	240	1
180106	R4	75	1
180108	D10	76600	40
180108	D15	73507	101
180108	D5	1480	1
180108	R12	592	2
180108	R13	546109	285
180110	D10	171	5
180110	D15	633	42
180110	D5	51	9
180110	R1	4	1
180110	R12	2	2

180110	R13	1133	83
180110	R4	88	27
180201	D10	9857	1
180201	D9	2571	11
180202	D1	50	1
180202	D10	19171	6
180202	D13	513	1
180202	D15	498228	2
180202	D9	50092	143
180202	R12	8	1
180202	R5	116	1
180203	D1	360	3
180203	D10	13602	4
180203	D8	35	2
180203	D9	5799	19
180203	R12	12	1
180203	R13	983	1
180205	D10	1762	1
190107	D10	749	1
190107	R13	64741	1
190110	D10	2851	3
190110	R12	100	1
190110	R13	560	2
190111	D10	16	1
190111	D5	1265370	1
190111	R13	1335	6
190113	D5	1114980	2
190113	R13	12	1

190117	R12	16900	1
190204	D10	861	1
190204	R12	12760	4
190204	R13	136126	11
190205	D10	3536	2
190205	D5	371080	4
190205	R1	592410	12
190205	R12	4615472	125
190205	R13	829422	90
190205	R5	46100	1
190207	D10	43	1
190207	R1	635750	3
190207	R12	43737	16
190207	R2	140	1
190207	R5	7900	5
190207	R9	13723749	37
190208	R1	51750	2
190208	R12	15400	2
190208	R13	9940	2
190209	R1	3748290	4
190209	R12	233480	4
190209	R13	460	2
190211	R12	10000	1
190211	R13	1140	1
190402	R13	3000	1
190702	R13	100	1
190806	D10	4918	5
190806	R12	46290	19

190806	R13	19165	16
190807	R12	23500	1
190807	R13	220	1
190810	R1	1150	1
190810	R12	121710	31
190810	R13	25806	18
190811	R1	2021200	11
190811	R12	2484683	84
190811	R13	53916	24
190813	D10	95682	14
190813	D5	5369790	6
190813	R1	5703560	31
190813	R12	24057669	460
190813	R13	5572091	235
190813	R4	36280	2
191003	R13	1253	5
191005	D10	2041	1
191005	R13	49088	4
191101	R12	731615	22
191101	R13	44720	3
191102	D9	21870	1
191102	R12	149790	3
191102	R13	17485	2
191103	R13	2060	2
191105	R12	85288	12
191105	R13	2693	3
191206	R12	80	1
191206	R13	180	1

191211	D10	980	1
191211	D5	564	2
191211	R1	351299890	7
191211	R12	1011738	18
191211	R13	723944	17
191211	R4	255820	7
191301	D5	1322120	1
200114	R13	140	1
200119	D10	19	1
200119	R13	19	1
200121	D10	2717	27
200121	D15	2766	33
200121	D5	37494	241
200121	R1	28	2
200121	R12	154428	1523
200121	R12	35	1
200121	R13	204815	3375
200121	R4	648	15
200121	R5	14600	187
200121	R7	1253	15
200123	R12	25680	1
200126	D10	480	1
200126	R12	22596	11
200126	R12	700	1
200126	R13	93510	180
200126	R13	2425	12
200126	R9	12508549	5511
200126	R9	255145	239

200127	D10	2253	3
200127	R1	1234	2
200127	R12	221587	43
200127	R13	109672	39
200127	R2	1650	1
200127	R5	616	1
200129	D10	1366	3
200129	R12	200	1
200129	R13	332685	3
200131	R13	4401	1
200133	D5	50055	981
200133	R13	1461	43
200135	D15	65	1
200135	R12	5290294	608
200135	R13	154958	305
200135	R4	184708	20
200135	R7	240500000	1
200137	R12	840	1

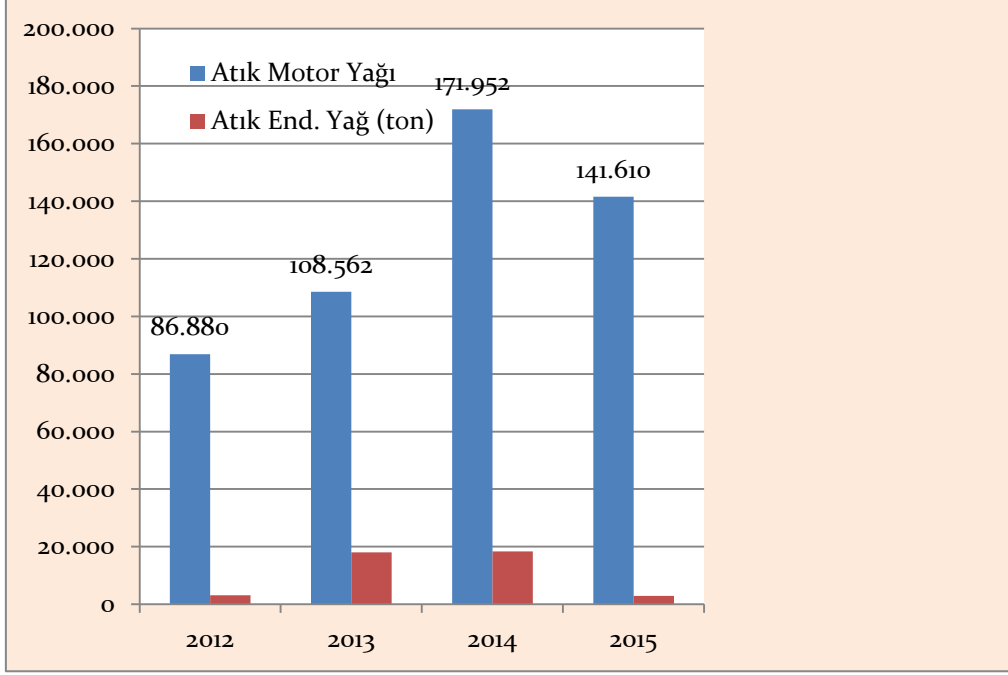
C.5. Atık Madeni Yağlar

İlimizde 2 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır.

Atık yağların toplanması faaliyeti ise Petrol Sanayi Derneği (PETDER) tarafından yürütülmektedir. Geçici Faaliyet Belgesi bulunan atık motor yağ geri dönüşüm tesisinden alınan veriler aşağıdaki grafik ve çizelgeye aktarılmıştır.

Çizelge C.24–İlimizdeki Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları (DÇŞİM, 2016)

Yıl	Geri kazanım (ton)	İlave yakıt (ton)	Nihai bertaraf (ton)
2013	50	10	
2014	65	15	
2015	210	-	

Şekil C.10– Diyarbakır ilinde Atık Madeni Yağ Toplama Miktarları* (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

Atık motor yağı kodları : 13 02 04*, 13 02 05*, 13 02 06*, 13 02 07*, 13 02 08*
 Atık endüstriyel yağ kodları : 12 01 06*, 12 01 07*, 12 01 10*, 12 01 12*, 13 01 01*, 13 01 04*, 13 01 05*, 13 01 09*, 13 01 10*, 13 01 11*, 13 01 12*, 13 01 13*, 13 03 01*, 13 03 06*, 13 03 07*, 13 03 08*, 13 03 09*, 13 03 10*, 13 05 06*, 19 02 07*

Çizelge C.25 – Diyarbakır ilinde 2016 Yılı için Atık Madeni Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Miktarları (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

Geri kazanım* (ton)	Nihai bertaraf (ton)	İhracat (ton)	Stok (ton)	Atık Minimizasyonu (Tesis İçi) (ton)
144,570	0	0	0,040	0

*Ek yakıt olarak kullanım dahildir.

C.6. Atık Pil ve Akümülatörler

İlimizde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır.

İl Müdürlüğümüzce verilen 4 adet Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni bulunmakta olup; depolanan bu atıklar, akümülatör üreticileri tarafından toplanmaktadır. EKAY

Projesi kapsamında da ayrıca bu akümülatörler ve elektronik atıkların bertarafı ile ilgili çalışmalar yürütülecektir.

Çizelge C.26 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Toplanan Pil ve Akümülatörlerle İlgili Veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

ATIK PİL ve AKÜMÜLATÖRLER						
Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni Verilen		Toplanan Atık Akümülatör Miktarı (ton)	İldeki Atık Akümülatör Geri Kazanım Tesisleri		Geri kazanım Tesislerinde İşlenen Atık Akümülatör Miktarı	
Depo Sayısı	Kapasitesi (ton)		Sayı	Kapasite (ton/yıl)	Miktarı (ton)	%
		902.422				

16 06 01*: Kurşunlu Akümülatörler için kullanılan atık kodu

İlimizde Atık Akü Kazanımı konusunda faaliyet gösteren işletme bulunmamaktadır.

Çizelge C.27 – Diyarbakır ilinde Yıllar İtibariyle Atık Akü Kazanım Miktarı (Ton) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

	2012	2013	2014	2015
Kurşun				
Plastik				
Cüruf				
Asitli Su				
TOPLAM				902,422

191204-Atık lastik ve plastik atıkları
100401*-Birincil ve ikincil işlem curüfları
100402*-Birincil ve ikincil üretimden kaynaklanan cüruf ve köpükler

Çizelge C.28 – Diyarbakır ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

	2013	2014	2015
			902.422

Kurşunlu Akümülatörler için kullanılan atık kodu 16 06 01*

Çizelge C.29 - Diyarbakır ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2016)

2012	2013	2014	2015
	1500.76	1600.89	Veriye ulaşamamıştır.

Atık piller için kullanılan atık kodları: 16 06 02*, 16 06 03*, 16 06 04, 16 06 05

C.7. Bitkisel Atık Yağlar

İlimizde bitkisel atık yağlarla ilgili firmalar ile yapılan görüşmeler 2015 yılında başlanılmıştır. Bu güne kadar resmi anlamda bir toplama olayı gerçekleştirilmeyip; bu yıl

itibarı ile ilimizde bitkisel atık yağlar daha verimli bir şekilde depolanıp düzenli bir şekilde bertarafı sağlanacaktır.

İlimizde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Burada biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İl Müdürlüğümüz tarafından verilen atık bitkisel yağ taşıma lisansı bulunmamaktadır. İlimizde bitkisel atık yağ geri dönüşüm tesisi olmadığı için aşağıdaki grafik oluşturulamamıştır.

Çizelge C.30* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin Atık Bitkisel Yağlarla İlgili Veriler (DÇŞİM, 2016)

Bitkisel Atık Yağ Ara Depolama Lisansı Verilen Tesis		Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (ton)&&		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi	
Sayısı	Kapasitesi (ton)	Kullanılmış Kızartmalık Yağ (20 01 26*)	Kullanım Ömrü Dolmuş Yağlar (20 01 25)	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)
2	99.457	99.457			

*İlimizde bitkisel atık yağ geri dönüşüm tesisi olmadığı için grafik oluşturulamamıştır.

C.8. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)

İlimizde Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü ile ilgili 2015 yılına kadar yürütülen herhangi bir çalışma olmayıp, “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” çerçevesinde 2015 yılı içerisinde çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Nihayetinde Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin bertarafını sağlayan lisanslı bir firma ile anlaşma sağlanıp bu çalışmaların yürütülmesine ilimizde başlanmıştır.

Çizelge C.31* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Oluşan Ömrünü Tamamlamış Lastikler İle İlgili Veriler (Kaynak, yıl)*

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)								
ÖTL Geçici Depolama Alanı		Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi		Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesisi		Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
Sayısı	Hacmi (m ³)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	

*İlimizde çalışmalar yeni başladığından çizelge doldurulamamıştır.

Çizelge C.32* – Diyarbakır ilinde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (ton/yıl) (Kaynak, yıl)

	2011	2012	2013	2014	2015
Gerı Kazanım Tesısı					
Çimento Fabrikası					

*İlimizde çalışmalar yeni başladığından çizelge doldurulamamıştır.

C.9. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar (AEEE)

Avrupa Birliği'nin 2002/96/EC sayılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Direktifi ile elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminde kullanılan tehlikeli maddelerin kullanılmasını yasaklayan 2002/95/EC sayılı elektrikli ve elektronik eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin direktiflerin ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında "Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği" hazırlanarak 22.05.2012 tarih ve 28300 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik büyük ev eşyaları, küçük ev aletleri, bilişim ve telekomünikasyon ekipmanları, tüketici ekipmanları, aydınlatma ekipmanları, elektrikli ve elektronik aletler (büyük ve sabit sanayi aletleri hariç olmak üzere),oyuncaklar, eğlence ve spor aletleri, tıbbi cihazlar (emplantasyon ürünleri ve hastalık bulaşıcı temaslarda bulunan ürünler hariç), izleme ve kontrol aletleri ve otomat sınıflarına dâhil olan elektrikli ve elektronik eşyalar ile elektrik ampulleri ve evsel amaçlı kullanılan aydınlatma gereçlerini kapsamaktadır.

İlimizde bu konuyla ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Çizelge C.33* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı AEEE Toplanan ve İşlenen Miktarlar (Kaynak, yıl)

Belediyeler Tarafından Oluşturulan AEEE Getirme Merkezleri		AEEE'lerin Toplanması Amacıyla Oluşturulan Aktarma Merkezleri		Getirme Merkezlerinde ve Aktarma Merkezlerinde Biriken AEEE Miktarı (ton)	AEEE İşleme Tesisi		İşlenen AEEE Miktarı (ton)
Sayısı	Hacmi (m ³)	Sayısı	Hacmi (m ³)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	

*İlimizde bu konuyla ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

C.10. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar

İlimizde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge C.34* - Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Hurdaya Ayrılan Araç Sayısı (DÇŞİM, 2016)

Oluşturulan ÖTA Teslim Yerleri Sayısı	ÖTA Geçici Depolama Alanı Sayısı	ÖTA İşleme Tesisi Sayısı	İşlenen ÖTA Miktarı (ton)
5	-	-	-

* Geçici depolama ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

C.11. Tehlikesiz Atıklar

Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik” 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile atıkların oluşumlarından bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetimlerinin sağlanmasına yönelik genel esaslar belirlenmiştir. Aynı zamanda Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile Avrupa Birliği mevzuatının ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması sağlanmıştır.

Yönetmelikte “atık”, “üretici”, “sahip”, “yönetim”, “toplama”, “bertaraf” ve “geri kazanım” tanımları yapılmakta, atık yönetimi ilkeleri sıralanmakta, gerikazanım ve bertaraf faaliyetlerini yapan işletmeler için lisans ve kayıt tutma zorunluluğu getirilmekte, atıkyönetim maliyetinin finansmanı ile ilgili hükümlere yer verilmektedir. Ayrıca atık kategorileri, atık bertaraf ve geri kazanım faaliyetleri ile 839 atık türü liste olarak verilmiştir.

Söz konusu 839 atık türünden 434 tanesi tehlikesiz atık özelliğindedir. Bu atıklardan tehlikeli atıklar, ambalaj ve evsel atıklar gibi atık türlerinin yönetimine ilişkin usul ve esaslar ilgili Yönetmeliklerle belirlenmiştir. Ancak, üretimden kaynaklanan bazı tehlikesiz atıkların yönetimi boşlukta kalmıştır. Bu aşamada bazı tehlikesiz atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden geri kazanım faaliyetlerinin yönetilebilmesi amacıyla Bakanlığımızca “Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği” hazırlanmış ve 17 Haziran 2011 tarih ve 27967 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tehlikesiz atıkların düzenli depolama faaliyetleri, 26 Mart 2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik” kapsamında yürütülmektedir. Yönetmeliğin Ek-2 kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre atıklar, I. Sınıf, II. Sınıfa da III. Sınıfı Düzenli Depolama Sahalarında bertarafı sağlanmaktadır.

Türkiye’de tehlikesiz atık statüsünde olan ve miktar olarak oldukça fazla olan demir çelik sektöründen kaynaklanan, cüruf atıkları; Termik santrallerden kaynaklanan, kül atıkları ve daha çok biyolojik arıtma tesislerinden kaynaklanan arıtma çamurları bu atık grubunda değerlendirilmektedir.

Çizelge C.35* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri (Kaynak*, yıl)

Atık Kodu **	YIL						
	Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi

*İlimizde konuyla ilgili bir çalışma bulunmamaktadır.

C.11.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar, 05 Temmuz 2008 tarih ve 26927 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik”in Atık Listesinde; 10 02 koduyla, “**Demir ve Çelik Endüstrisinden Kaynaklanan Atıklar**” olarak belirtilen başlık altında yer almaktadır.

Ancak ilimizde demir çelik sektörü mevcut değildir.

Çizelge C.36* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı için İldeki Demir ve Çelik Üreticileri Üretim Kapasiteleri, Cüruf ve Bertaraf Yöntemi (Kaynak, yıl)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
TOPLAM			

* İlimizde demir çelik sektörü mevcut değildir.

C.11.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

İlimizde kömürle çalışan termik santral mevcut değildir.

Çizelge C.37* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı Termik Santrallerde Kullanılan Kömür Miktarı Ve Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (Kaynak, yıl)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
TOPLAM		

*İlimizde kömürle çalışan termik santral mevcut değildir.

C.11.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları

Diski Genel Müdürlüğü’ne ait atıksu arıtma tesisinden kaynaklanan arıtma çamurları; ilimiz Karabaş Köyünde bulunan Hazineye ait 10 pafta, 336 parsel nolu, 35.500 m2 yüzölçümlü taşınmaz ile aynı pafta, 334 nolu parsel nolu 46.000 m2 yüzölçümlü taşınmazın üzerine taşınmaktadır.

C.12. Tıbbi Atıklar

İlimizde, toplanan tıbbi atıklar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisi olmadığı için anlaşmalı olduğu ve Diyarbakır merkez sanayi bölgesinde kurulu olan lisanslı firma tarafından sterilizasyon tesisine taşıyıp sterilizasyona tabii tutulmaktadır.

Sterilizasyon işleminden sonra evsel katı atıkların bertaraf edildiği düzensiz depolama sahasında bertaraf edilmektedir.

Ancak yukarıda bahsedilen Entegre Katı Atık Yönetimi (EKAY) Projesi dahilinde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi bünyesinde işletilmek üzere yeni bir tıbbi atık sterilizasyon tesisi kurulacaktır. Bundan sonraki süreçte üretilen tıbbi atıklar bu tesiste bertaraf edilecektir.

Çizelge C.38 – 2015 Yılında Diyarbakır İli Sınırları İçinde Oluşan Yıllık Tıbbi Atık Miktarı (DBB, 2016)

İl/ilçe Belediyesinin Adı	Tıbbi Atık Yönetim Planı		Tıbbi Atıkların Taşınması		Toplanan tıbbi atık miktarı ton/yıl	Bertaraf Yöntemi		Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma		
	Var	Yok	Özel	Kamu		Yakma	Sterilizasyon	Belediyenin	Yetkili Firmanın	Tesisin Bulunduğu il
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	x		x		1.780.76 6kg		x		x	

Çizelge C.39 - Diyarbakır ilinde Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı (DÇŞİM, 2016)

	2012	2013	2014	2015
Tıbbi Atık Miktarı (ton)	1,300	1,397	18,501	1.780,766

C.13. Maden Atıkları

İlimizde gerçekleştirilen madencilik faaliyetlerinden kaynaklı atıklar Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği kapsamında maden sahası içinde dolgu ve rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır.

Çizelge C.40* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Maden Zenginleştirme Tesislerinden Kaynaklanan Atık Miktarı (DÇŞİM, 2016)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Krom	Krom	-	Dolgu ve	-

Zenginleştirme Tesisi				arazinin ıslahı	
Kurşun Çinko Zenginleştirme Tesisi	Kurşun - Çinko	-		Dolgu ve arazinin ıslahı	-

*Verilerin tamamına ulaşılamamaktadır.

C.14. Sonuç ve Değerlendirme

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 800 ton atık depolanmaktadır.

İlimizde 3 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi ve 2 adet lisanslı ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

İlimizde Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kayıtlı olan ve atık beyanı bulunan 447 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin ürettiği tehlikeli atık cinsi ve miktarı, tesisin üretimi ve kapasitesine göre değişkenlik göstermekte olup; oluşan atıklar belli periyotlarla lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmektedir.

İlimizde 2 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır. Atık yağların toplanması faaliyeti ise Petrol Sanayi Derneği (PETDER) tarafından yürütülmektedir. İlimizde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Burada biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İl Müdürlüğümüz tarafından verilen atık bitkisel yağ taşıma lisansı bulunmamaktadır. Ancak yeni bir firma ile uzlaşma sağlanıp bundan sonraki süreçte bu yetkili firma ile bitkisel atık yağların bertarafı sağlanacaktır.

İlimizde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır.

İl Müdürlüğümüzce verilen 4 adet Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni bulunmakta olup; depolanan bu atıklar, akümülatör üreticileri tarafından toplanmaktadır.

İlimizde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

İlimizde oluşan tıbbi atıklar özel bir firma tarafından işletilen tıbbi atık sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir.

Kaynaklar:

- 1-Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
- 2-Halk Sağlığı Müdürlüğü
- 3-Diyarbakır evre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Ç. KİMYASALLARIN YÖNETİMİ

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

Meydana gelen felaketler ve ülkemizde de yaşanan benzer kazalar sonucunda, ülkemizde de "Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Kaza Risklerinin Kontrolüne İlişkin AB Konsey Direktifi/Seveso II Direktifi"ni Türkiye mevzuatına uyumlaştıran "Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik" 30 Aralık 2013 tarihli ve 28867 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik, tehlikeli maddeler bulunduran kuruluşlarda büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve muhtemel kazaların insanlara ve çevreye olan zararlarının en aza indirilmesi amacıyla, yüksek seviyede, etkili ve sürekli korumayı sağlamak için alınması gereken önlemler ile ilgili usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. "Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik" hükümleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile müştereken yürütülmektedir. Bildirim maddesi, Yönetmeliğin yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş olup, diğer hükümleri 1/1/2016 tarihinde yürürlüğe girecektir. Tehlikeli madde içeren kuruluşlar, öncelikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Bilgi Sistemi altında kurulmuş olan Seveso (BEKRA) Bildirim Sistemi'ne bildirim yapmakla yükümlüdür. Bu bildirimler neticesinde kapsamdaki kuruluşlar ve bunların, alt seviyeli ve üst seviyeli olmak üzere kategorileri belirlenmektedir.

İlimizde 'Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Çizelge Ç.41* – Diyarbakır ilinde 2015 Yılı SEVESO Kuruluşlarının Sayısı (Kaynak, yıl)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	
Üst Seviye	
TOPLAM	

* İlimizde böyle bir çalışma bulunmamaktadır.

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde 'Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Kaynaklar

BEKRA Bildirim Sistemi

D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

D.1. Ormanlar ve Milli Parklar

Ormanlar

Ormanların Ekolojik Yapısı

Diyarbakır Havzası, Basra Körfezi'nden başlayıp Toros eteklerine kadar uzanan ve Güneydoğu Toroslar yayını çizerek Amanos dağları ve Lübnan yolu ile Filistin'e ulaşan "Verimli Hilal"ın kuzey ucunda yer alır. Havza; Karacadağ, Mardin Eşiği ve Toros dağları arasında bir step adacığı görüntüsündedir. Bu step adacığının çerçevesini orman tahripleri sonucunda çıplak kalmış sahalar veya bodur meşe toplulukları meydana getirmiştir. Bu nedendir ki, Diyarbakır bölgesi bitki örtüsü ve orman yönünden çok fakir bir durumdadır.

Step kenarında yer alan meşeler bölgede Akdeniz iklimine yaklaşan karasal bir iklim tipi hüküm sürdüğü için kurakçıl orman karakterindedir.

Tabii ormanın alt sınırı Diyarbakır Havzasının kuzeybatı ucu ile Mardin Eşiği'nin dış eteklerinde diğer bölgelere göre biraz daha yüksektir. Dicle ile Hazro ilçeleri arasında çizilecek bir hattın kuzeyinde ise yer yer, nispeten az tahrip edilmiş meşe toplulukları yer almaktadır. Yabanî meyve ağaçları ise Dicle nehri yakınlarında bulunur. Meşe türleri arasında en yaygın olanı mazi meşesidir (*Quercus infectoria*). Bununla beraber *Quercus brantii*, *Quercus vesca* gibi türlere de rastlanmaktadır. Havzayı kuzey ve kuzeydoğudan kuşatan Bitlis-Hakkari Torosları'nda da başlıca ağaç türlerini meşeler (*Quercus iberica*, *Quercus castaneafolia*, *Quercus infectoria* vb) oluşturmaktadır. Kışların uzun sürdüğü yüksek kısımlarda meşelerin yerini soğuğa karşı daha dayanıklı olan ardıçlar yer almaktadır. Kuytu ve sulak vadi tabanlarında ise söğüt, çınar, ceviz, kavak ve menengiç gibi ağaç türlerine rastlanır. Bu dağlık sahada ormanın üst sınırı tahribatın olmadığı yerlerde 2400 m'ye kadar çıkmakta ve bu sınırın üzerinde de *Astragalus* ve *Acanthalimon*'un geniş çapta yayıldığı alpin kat yer almaktadır.

İlin önemli bir bölümünü oluşturan steplerde yağış az, bağıl nem düşük ve kurak dönem çok uzundur. Bu durum bitki yaşamı için önemli bir engel oluşturur. Havzadaki step bitkilerinin başlıcaları *Verbascum*, *Astragalus*, *Delphinium*, *Eryaglum*, *Euphorbia*, *Gentiana*, *Silene*, *Trifolium*, *Bromus*, *Thymus*, *Achillea* ve *Convulvulus*'ların çeşitli türleridir.

Doğal orman alt sınırının Siirt civarında 700 m'ye, batıda ise Ergani'nin güneyindeki kalker topografya üzerinde 800 m'ye kadar inmesi stepin çekirdek sahasını az çok belirtmektedir. Çeşitli nedenlerle orman alanları gittikçe daralmış, ortaya çıkan step alanı ise genişlemiştir. Bitki örtüsü aşırı otlatma sonucu ortadan kalkmış, toprağın ince taneli üst tabakası aşınarak verimi düşmüştür.

İlin Orman Envanteri

Diyarbakır'da orman varlığı çok zayıftır. En çok dikkati çeken orman ağacı meşelerdir. Meşeler içinde mazı meşesi (*Quercus infectoria*) önemlidir. Yüksek kesimlerde aşırı soğuklara dayanıklı ardıçlar ön plana geçer. Orman değilse de çalılık ya da bozuk baltalık olarak yer yer menengiç ağaçları görülür.

Diyarbakır'ın il genelindeki orman alanının genel alana oranı %23,3'tür. Bu oran ülke genelindeki arzulanan %25 oranına çok yakındır. Ancak yöremizde var olan ormanlar çoğunlukla bozuk karakter taşıyan ormanlar olduğundan rehabilitasyon zarureti vardır.

Diyarbakır Orman İşletme Müdürlüğü'nün saha döküm verileri şöyledir;

Normal koru	: -
Bozuk koru	: -
Normal baltalık	: 78.400 ha
Bozuk baltalık	: 291.593 ha
Açıklık alan	: 1.138.143 ha
Genel alan	: 1.508.136 ha

İl ormanlarında normal koruluk yoktur. Meşe dışında, ormanların ana ağaç yapısını ardıç, karaçam, söğüt, çınar, ceviz, kavak ve menengiç gibi türler oluşturmaktadır.

Orman Kadastro ve Mülkiyet Konuları

Diyarbakır Havzası yaklaşık olarak 6000 yıldan daha eski bir zamandan beri yerleşim sahasıdır. Diyarbakır'a yerleşen ilk insanlar kendilerine tarım arazisi temin etmek, yakacak ihtiyaçlarını karşılamak ve hayvanlarını otlatmak için meşe ormanlarını tahrip etmiştir. Bunun en canlı örneğini Ergani-Dicle yolu üzerine görmek mümkündür. Yol boyunca uzanan bağlar, meşe çalılıkları arasında küçük parseller biçiminde yer alır ve insanın doğal bitki örtüsü üzerinde yol açtığı değişikliği yansıtır.

Diyarbakır ili stepleri büyük ölçüde doğal değil, antropojendir (insanın olumsuz etkileri sonucunda ortaya çıkmıştır.) Özellikle dağlık alanlarda ve tepelik yörelerde rastladığımız, ağacın hiç olmadığı, çalının bile bulunmadığı yerler insanın doğaya verdiği zararların sonucunda bu duruma gelmişlerdir. Bugünkü Ergani ve dolayları, Karacadağ, Güneydoğu Toroslar geçmişte büyük ölçüde ormanlarla kaplıydı. Ormanların hiç tükenmeyeceği sanılarak ağaçsız Arap çöllerine, Musul'a, Bağdat'a yüzyıllar boyunca odun ve tomruk taşındı. Ormanlar yakılarak tarlalar elde edildi. Diyarbakır'da sayısı pek çok olan hamamlar dağlardaki ormanların tüketilmesinde önemli rol oynadı. Yüz yıl kadar önce kuzey yamaçları ormanlarla kaplı olan Karacadağ'da bugün bu ormanlardan eser kalmamıştır. Doğal bozkır bulunmayan Diyarbakır ilinde antropojen bozkırlar da 1950'li yıllarda başlayan tarımda makineleşme sonucu tahıl yetiştirilen ekeneklere dönüştürülmüştür.

İlimiz topraklarında yağış rejiminin düzensiz oluşu, bitki örtüsünün zayıflığı, mera hayvancılığının yaygın oluşu, mevcut meralarda aşırı otlatma nedeniyle, zayıf olan bitki örtüsünün daha da zayıflaması neticesinde erozyon meydana gelmektedir.

Erozyonu önlemek için yukarı orman sahalarının su toplama havzalarında bozuk ormanları ıslah etmek, istinat duvarları ile orman rejimine alınan su toplama havzalarında doğal dengeyi sağlamak gerekir.

Bu amaca yönelik olarak 1987 yılında Karakaya Erozyon Kontrol Projesi ile 5.144 ha saha yapılmıştır. Bu projede 1650 ha sahada çalışmalar sonuçlandırılmıştır. Bu proje Diyarbakır iline 140 km uzakta, Çüngüş ilçesi dahilinde yürütülmüştür. Amacı Fırat nehri üzerinde kurulmuş olan Karakaya baraj havzasını yeşil örtü ağaçlandırma ve kuru duvar tesisleriyle korumaktır.

İlimizde orman alanlarının genişletilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

Milli Parklar

İlimiz sınırları dâhilinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiat koruma alanı bulunmamaktadır.

Eğil ilçesinde tabiat parkı kurulması ile ilgili yazışmalar devam etmekte olup mülkiyet problemi olmaması halinde belirlenecek olan bu alan teklif edilecektir.

D.2. Çayır ve Mera

İlimizde çayır ve meralar toplamı 1.546.400 dekarlık alanı kaplamaktadır. Bunun en büyük bölümü Çınar, Ergani ve Merkez ilçelerinde bulunmaktadır. İlimizde çayır ve meralar yeterli değildir. Ekilen yem bitkileri ise çok sınırlıdır. Büyük boyutlarda bozulmuş olan bölgemiz meralarının ıslahı teknik çalışmalarla çok zordur. Tek çözüm ise ekstansif hayvancılıktan entansif hayvancılığa geçmektir. Yapılan çalışmalarla yem bitkilerin ıslahı ve ekiminde nisbî bir başarı sağlanmış olmakla beraber yeterli değildir.

Çizelge D.42- Diyarbakır ili çayır / mera ve orman varlığı

İLÇELER	BUCAK SAYISI	MEZRA SAYISI	KÖY SAYISI	ÇAYIR / MERA	ORMAN ALANI
MERKEZ	3	228	141	179.920	79.598
BİSMİL	3	86	108	94.000	---
ÇERMİK	2	38	75	16.000	184.000
ÇINAR	2	77	86	516.000	445.000
ÇÜNGÜŞ	1	32	37	22.000	160.000
DİCLE	1	54	27	10.000	394.930
EĞİL	1	23	23	51.000	128.212
ERGANİ	2	101	78	390.400	250.000
HANİ	1	36	18	8.000	291.000
HAZRO	1	38	24	16.000	105.000
KOCAKÖY	1	11	10	12.080	48.190
KULP	4	119	50	73.000	730.000
LİCE	2	109	56	64.000	653.000
SİLVAN	1	70	77	94.000	231.000
TOPLAM	25	1022	810	1.546.400	3.699.930

D.3. Sulak Alanlar

Sulak alanlar, doğal ya da yapay, sürekli ya da geçici, durgun ya da akar, tatlı, acı ya da tuzlu bütün sular ile bataklık, sazlık, ıslak çayır ve turbalıkları kapsamaktadır.

İlimizde bu kapsamda değerlendirilebilecek önemli akarsular, göletler ve baraj gölleri mevcuttur. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir.

Göletler :

Bağlar	: Karahan-1 Göleti, Karahan-2 Göleti
Bismil	: Sabun Gölü, Soğan Gölü, Arık Gölü, Puro Gölü, İbrahim Gölü, Bazya Gölü, Kara Göl, Keşki Göl, Üçtepe Göleti, Çakıllı-1 Göleti, Çakıllı-2 Göleti, İsalı Göleti, Arıkgöl-1 Göleti, Arıkgöl-2 Göleti, Sinanköy Göleti
Çınar	: Beşpınar Göleti, Ortaviran Göleti, Künreş Göleti, Ayveri Göleti, Kurik Göleti, Sırmkesen Göleti, Ovabağ Göleti, Beneklitaş Göleti, Kılıçkaya-1 Göleti, Kılıçkaya-2 Göleti, Bayırkonağı Göleti
Çermik	: Halilan Göleti
Ergani	: İncehıdır Göleti, Alitaşı Göleti, Demirli Göleti, Develi Göleti, Güzelyurt Göleti,
Hazro	: Düzevler Göleti
Kayapınar	: Gözegöl Göleti, Kaldırım Göleti, Kaynaklar Göleti
Kulp	: Uzunova Göleti, Özbek Göleti
Sur	: Kabaklı Göleti, Kurtkayası Göleti, Karabaş Göleti, Tekevler Göleti, Güvercinevler Göleti

Diyarbakır İli'nde doğal göl yoktur. Fakat ırmakların üzerinde yapılmış ve yapılmakta olan Barajlarla Diyarbakır yakında çok önemli bir 'Göller Yöresi' olmak durumundadır. Devegeçidi Baraj Gölü İlin ilk yapay su birikintisidir. Karakaya Baraj Gölü, Atatürk Baraj Gölü, Kral kızı Baraj Gölü, Dicle Baraj Gölü, Göksu Baraj Gölü bunların en önemlileridir. Barajlar İl ekonomisine büyük yararlar sağlayacaktır. Baraj gölleri de halkın eğlence, dinlenme gereksinimini karşılayacak ve turizm, Rekreatyonel hareketler canlılık kazanacaktır. Baraj göllerinin oluşturduğu bu geniş su yüzeyleri buharlaşmayı arttıracığı için iklim özelliklerinde değişimler de beklenebilir.

İlimizde mevcut olan Göletlerin toplam rezervuar yüzeyleri 131,5 ha olup, göletlerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Ortaviran Göleti

Diyarbakır'ın 50 Km. güneyinde ve Çınar İlçesi'nde bağlı Ortaviran Köyü'nün 1.5 km batısında olup, gölün rezervuar yüzeyi 28 ha'dır. Gölet, Mardin - Mazıdağı yöresinin sularını toplamaktadır. Aşağı Ortaviran, Yukarı Ortaviran, Lüküs, Gölkesen ve Curan Köylerinin içme suyunu sağlayan gölet ayrıca 125 hektarlık alanı sulamaktadır.

Gözegöl Göleti

Diyarbakır'ın batısında kente 25 km uzaklıkta olup, Gölün rezervuar yüzeyi 65 ha'dır. Dengecük, Bücük, Gürzo, Demalan, Cankatran ve Hestiyen yörelerinde 550 hektar alanı sular. Ayrıca büyükbaş hayvanların içme suyu gereksinimini de bu gölet karşılar.

Kurtkaya Göleti

1970'de yapılmış olup, Gölün rezervuar yüzeyi 5 ha'dır. Gölet 9000 ha'lık bir alanı sular.

İlimizde bulunan diğer göletler

Beşpınar Göleti; Gölün rezervuar yüzeyi 5,5 ha.'dır. Kabaklı Göleti; Gölün rezervuar yüzeyi 6 ha.'dır. Halılan Göleti (Çermik); Gölün rezervuar yüzeyi 17,5 ha.'dır. Künreş Göletidir (Çınar); Gölün rezervuar yüzeyi 4,5 ha.'dır.

Nehirler:

Dicle Nehri

Türkiye'de doğup birçok kolları olan ve Irak topraklarına geçip orada Fırat'la birleşerek Şattülarap'ta Basra Körfezi'ne dökülen nehirdir. Nehir ana kaynaklarını Doğu Anadolu dağlarından ve dipten sızma yoluyla Elazığ yakınlarındaki Hazar (Gölcük) gölünden alır. Türkiye'nin önemli akarsularındandır. Doğu Anadolu dağlarından çıkar, Basra Körfezi'ne dökülür. Toplam uzunluğu 1900 km'dir. Türkiye topraklarında kalan bölümün uzunluğu ise 523 km'dir. En önemli kolları Batman ile Garzan, Botan, Habur, Büyük Zap ve Küçük Zap'tır. Debisi ortalama 360 m³/sn dir. Eylül ayı ortalarında 55 m³/sn ile en küçük, şubat sonunda 2263 m³/sn akımı ile büyük değişiklik gösterir. Akarsuda genellikle yaz sonu kuraklığı ve sonbahar başı yağış noksanlığı nedeniyle su azalır. Buna rağmen kış sonu yağışı ile ilkbahar başındaki karların erimesinden oluşan su ile kabarrır.

Barajlar:

Atatürk Barajı	: 2.452 ha (81 700 ha)
Batman Barajı	: 3.100 ha
Devegeçidi Barajı	: 3.214 ha
Dicle Barajı	: 2.650 ha
Dibni Barajı	: 4.160 ha
Dilaver Barajı	: 71 ha
Ergani Barajı	: 89 ha
Göksu Barajı	: 390 ha
Ilısu Barajı	: 3.750 ha
Karakaya Barajı	: 1868 ha (29 800 ha)
Kale Barajı	: 960 ha
Kıbrıs Barajı	: 152 ha
Kralkızı Barajı	: 6000 ha
Kolludere Barajı	: 273 ha
Lice-Hani Barajı	: 340 ha
Oyuklu Barajı	: 45 ha
Silvan Barajı ve ara depolamalar	: 20.758 ha
Pamuk Çay Barajı	: ~ 100 ha

Dicle Barajı:

Diyarbakır ili sınırları içerisinde Eğil ilçesinin 7 km güneydoğusunda Dicle nehrinin ana kollarından olan Maden ve Dibni Çaylarının birleştiği Dicle Nehri'nin meydana getirdiği mevkiinden 800 m ve Kralkızı Barajı aksının 22 km menbasında, 640 talveg kotunda inşa edilmiştir.

Kralkızı Barajı:

Diyarbakır'a 81 km mesafede olan Kralkızı Barajı Diyarbakır il sınırları içinde Dicle Nehrinin ana kollarından olan Maden Çayı üzerinde; Dicle ilçesinin 6 km güney batısında 707 m talveg kotunda kaya dolgu tipinde, temelden yüksekliği 126 m olan barajın göl hacmi 1919.6 hm³ ve maksimum göl alanı 57.7 km² dir.

Göksu Barajı:

Diyarbakır'da, Göksu Çayı üzerinde, sulama amacıyla 1987-1991 yılları arasında inşa edilmiş bir barajdır. Kaya gövde dolgu tipi olan barajın gövde hacmi 1.632.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 52,00 m., normal su kotunda göl hacmi 62,00 hm³, normal su kotunda göl alanı 390 ha'dır. Baraj 3.582 hektarlık bir alana sulama hizmeti vermektedir.

Devegeçidi Barajı:

Diyarbakır'da, Devegeçidi Çayı üzerinde, sulama amacıyla 2009 - 2010 yılları arasında inşa edilmiş bir barajdır. Kaya gövde dolgu tipi olan barajın gövde hacmi 3.240.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 32,80 m, normal su kotunda göl hacmi 202,32 hm³, normal su kotunda göl alanı 3214 ha'dır. 10.600 hektarlık bir alana sulama hizmeti vermektedir.

Çay ve Dereler (128 Adet) :

Ambar Çayı	Devegeçidi Deresi	Koçalı Deresi	Safia Çayı
Amero Deresi	Diyalesark Deresi	Koçeran Deresi	Salat Çayı
Ankolik Deresi	Durbıpınar Deresi	Kolkaynağı Deresi	Sardık Deresi
			Ramtikpınar
Arkbaşı Deresi	Düzalan Deresi	Kopazı Deresi	Deresi
Armino Deresi	Esirkul Deresi	Kortakşu Deresi	Sarıçoban Çayı
Askar Deresi	Eskiharozlu Deresi	Koti Deresi	Sarım Çayı
Aşağımirzabey	Gamigeldano Çayı	Kozan Deresi	Savur Çayı
Deresi	Geliçukurun Deresi	Köpekli Dere	Serelkan Deresi
Aşağıtali Deresi	Germik Deresi	Köşe Deresi	Serince Deresi
Avanak Deresi			Sevikaynağı
			Deresi
Ayrancı Deresi	Gonca Deresi	Köy Deresi	Sıra Deresi
Bağdere	Göçer Çayı	Köyaltı Deresi	Silvan Çayı
Baharlı Deresi	Göksu Deresi	Köyüstü Deresi	Silvin Çayı
Başköy Çayı	Göksu Çayı	Kulek Deresi	Sinan Deresi
Başnik Deresi	Gürlek Deresi	Kulp Çayı	Sinani Deresi
Batman Çayı	Güzeld Deresi	Kumluk Deresi	

Belhan Deresi	Hacıhamza Deresi	Kurt Deresi	Sinek Çayı
Berkilin Çayı	Hanpazar Deresi	Kurtoğlu Deresi	Sip Deresi
	Harabegiremir		
Beybulak Deresi	Deresi	Kuru Deresi	Sorkan Deresi
Boğaz Çayı	Haramsu Deresi	Kuruçay	Sorkanyolu Deresi
Borazlı Deresi	Harem Deresi	Kuruçay Deresi	Şeyan Deresi
Bursuverg Deresi	Haydarlı Deresi	Kuyusırtı Deresi	Şeyhan Çayı
		Mağarayolu	
Buzya Deresi	Hazro Çayı	Deresi	Talori Deresi
Büyükçay Deresi	Horhor Deresi	Malatya Çayı	Taşdirek Deresi
Cem Deresi	Işılğan Deresi	Mamoza Deresi	Tatlıçay Deresi
Çağlayan Deresi	İncir Deresi	Melkis Deresi	Tuzla Deresi
Çağturan Deresi	Kağıkuşka Deresi	Metro Deresi	Uğur Deresi
	Kağnikunecika	Ocrkamireşu	
Çakalisi Deresi	Deresi	Deresi	Vayso Deresi
			Yakupkaynak
Çaydutu Deresi	Kapuzlu Deresi	Of Deresi	Deresi
Çelebiyan Çayı	Karabadran Deresi	Pamuk Çayı	Yalaza Deresi
Çengerli Deresi	Karizirkan Deresi	Pırnasan Deresi	Yorulmaz Deresi
Çermik Çayı	Kemberli Deresi	Pi Deresi	Ziku Deresi
Değirmen Deresi	Kırkpınar Deresi	Pilur Deresi	Zilla Deresi

D.4. Flora

Güneydoğu Anadolu Bölgesi bitki türü sayısı yönünden çok zengindir. İl Müdürlüğümüz ve Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Başkanlığı ile protokol çerçevesinde Flora ve Fauna çalışması yapılmakta olup, İlimizde bulunan zengin flora varlığı çeşitli nedenlerden dolayı tehdit altındadır. Bunlar şöyle sıralanabilir.

1. Zirai mücadele ilaçlarının bilinçsizce kullanılması
2. Tarla açılması
3. Baraj yapımı nedeniyle bazı bitki türlerinin bulunduğu alanların sular altında kalması
4. Meraların bilinçsizce kullanılması
5. Betonlaşma ve yeşil alanların yok edilmesi
6. Erozyon

İlimizde tespit edilen başlıca karasal ve sucul tür ve populasyonlar şunlardır:

Sulak alanlar ve etrafında bulunan bitki toplulukları:

<u>Yerel adı</u>	<u>Bilimsel adı</u>
Sucul Bitkiler	Düğünçeği Ranunculus sp.
Saz	Carex otrubae
-	Rumex sp.
Darıcan	Echinochloa sp.

Sinirotu	Plantago sp.
Nilüfer	Nymphaea sp.
Nilüfer	Nuphar sp.
Sumerçimeği	Lemna sp.
-	Potamogeton sp.
Su yosunu	Myriophyllum sp.

Ağaçlar, çalılar ve otsu bitkiler:

<u>Yerel adı</u>	<u>Bilimsel adı</u>	
Ağaçlar	Söğüt	Salix sp.
Otsu bitkiler	Halepotu	Sorghum halepense
Yulaf	Avena sp.	
Lale	Papaver sp.	
Yonca	Medicago sp.	
Üçgül	Trifolium sp.	
Arpa	Hordeum sp.	
Dikenli bitkiler	Geven	Astragalus sp.
-	Bromus sp.	

Türler ve Populasyonları

FILICATAE

1. Sinopteridaceae (tek cins, 2 tür)
2. Adiantaceae (tek tür)
3. Aspleniaceae (2 cins ve 5 tür)
4. Cupressaceae (tek tür)
5. Aristolochiaceae (tek tür)
6. Nymphaeaceae (tek tür)
7. Ranunculaceae (7 cins ve 28 tür)
8. Berberidaceae (tek tür)
9. Papaveraceae (3 cins ve 5 tür)
10. Fumariaceae (tek tür)
11. Platanaceae (tek tür)
12. Moraceae (2 cins ve 2 tür)
13. Crassulaceae (tek cins ve 2 tür)
14. Rosaceae (5 cins ve 6 tür)
15. Fabaceae (Leguminosae) (18 cins ve 73 tür)
16. Onagraceae (2 cins ve 2 tür)
17. Lythraceae (tek cins ve 2 tür)
18. Haloragaceae (tek tür)
19. Linaceae (tek cins ve 3 tür)
20. Geraniaceae (tek cins ve 2 tür)
21. Apiaceae (23 cins ve 36 tür)
22. Santalaceae (tek tür)
23. Euphorbiaceae (cins ve 12 tür)
24. Hypericeae (tek cins ve 5 tür)

25. Violaceae (tek cins ve 2 tür)
26. Cistaceae (tek tür)
27. Tamaricaceae (tek tür)
28. Capparaceae (2 cins ve 2 tür)
29. Brassicaceae (16 cins ve 22 tür)
30. Malvaceae (4 cins ve 8 tür)
31. Primulaceae (2 cins ve 4 tür)
32. Caryophyllaceae (8 cins ve 22 tür)
33. İllecebraceae (tek tür)
34. Polygonaceae (2 cins ve 7 tür)
35. Plumbaginaceae (tek cins ve 3 tür)
36. Rubiaceae (6 cins ve 10 tür)
37. Valerianaceae (tek cins ve 4 tür)
38. Dipsacaceae (3 cins ve 8 tür)
39. Oleaceae (tek cins ve 2 tür)
40. Convolvulaceae (tek cins ve 4 tür)
41. Boraginaceae (12 cins ve 29 tür)
42. Solonaceae (3 cins ve 3 tür)
43. Scrophulariaceae (7 cins ve 28 tür)
44. Orabanchaceae (tek cins ve 3 tür)
45. Plantaginaceae (tek cins ve 2 tür)
46. Acanthaceae (tek tür)
47. Verbenaceae (2 cins ve 3 tür)
48. Lamiaceae (13 cins ve 38 tür)
49. Campanulaceae (2 cins ve 9 tür)
50. Asteraceae (30 cins ve 56 tür)
51. Cichoriaceae (6 cins ve 10 tür)

LILIATAE (MONOCOTYLEDONEAE)

1. Butomaceae (tek tür)
2. Potamogetonaceae (tek tür)
3. Liliaceae (8 cins ve 20 tür)
4. Amarylilidaceae (2 cins ve iki tür)
5. Iridaceae (3 cins ve 13 tür)
6. Orchidaceae (6 cins ve 13 tür)
7. Jumcaceae (tek tür)
8. Cyperaceae (6 cins ve 8 tür)
9. Typhaceae (tek tür)
10. Poaceae (32 cins ve 49 tür)
11. Araceae (2 cins ve 2 tür)

MAGNOLIOPHYTINA (DICOTYLEDONEAE)

1. Fabaceae
Astragalus erythrotaenius
Cicer echenospermum
Lathyrus trachycarpus
Trifolium batmanicum
2. Apiaceae
Tigonosciadium tuberosum

3. Brassicaceae
Isatis demiriziana
 4. Malvaceae
Alcea fasciculiflora
 5. Caryophyllaceae
Arenaria sabulina
 6. Boraginaceae
Pracaryum kurdistanicum
 7. Scrophulariaceae
Scrophularia mesopotamica
Verbascum globiferum
 8. Lamiaceae
Ajuga xylorrhiza
Nepata baytopii
 9. Asteraceae
Centaurea sclerolepis
- LILIATAE (MONOCOTYLEDONEAE)
10. Liliaceae
Allium armerioides
Allium variegetum
Hyacinthella siirtensis
 11. Orchidaceae
Ophrysbornmuelleri ssp. Carduchorum

İlimiz florasına ait nadir ve tehdit altındaki türler şunlardır:

V (vulnerable): Önlem alınmazsa tehlikeye girebilecek bitkiler

R (rare): Sınırlı bir yayılışa sahip olduğu halde fazla tehdit altında olmayan endemik ve nadir bitkiler

K (insufficiently known): Hakkında yeterli bilgi bulunmayan bitkiler

MAGNOLIATAE (DICOTYLEDONEAE)

1. Ranunculaceae
Anemone coronaria (V)
Nigella arvensis var. caudata (R)
2. Fabaceae (Leguminosae)
Astragalus caspicus (R)
Astragalus garaensis (R)
Hedysarum kotschyi (R)
Hedysarum pannosum (R)
3. Apiaceae (Umbelliferae)
Hippomarathrum scaprum (K)
Pimpinella eriocarpa (K)
4. Euphorbiaceae
Euphorbia craspedia (R)
Euphorbia pyhsocalos (R)
5. Caryophyllaceae
Minuartia formasa (K)
6. Rubiaceae
Crucianella kurdinastanica (R)
7. Boraginaceae
Buglossoides tenuiflora (R)

Onosma rechingeri (R)
Onosma xanthotrichum (R)
Paracaryum sintenisii (K)
8. Verbenaceae
Vitex pseudo-negundo (R)
9. Lamiaceae (Labiarae)
Teucrium spinosum (R)
10. Campanulaceae
Campanula phytidocalyx (K)
11. Asteraceae
Centeurea bruguirana ssp. bruguierana (V)
Sigesbeckia orientalis (R)
Tanacetum argrophyllum var. polycephalum (K)
12. Cichoriaceae
Rhagadiolus hamosus
LILIATAE (MONOCOTYLEDONEAE)
1. Amaryllidaceae
Ixyolirion tataricum ssp. tataricum (R)
2. Iridaceae
Iris gatesii (R)
Iris masia (R)
3. Orchidaceae
Ophrys schulzi (R)
4. Poaceae (Gramineae)
Triticum dicocoides (V)

D.5. Fauna

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde fauna üzerine yapılan çalışmalar yeterli değildir. Şube Müdürlüğümüz ve Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Başkanlığı ile protokol çerçevesinde Flora ve Fauna çalışması yapılmakta olup, hazırlanmış olduğu fauna varlığı envanterinden elde edilen bilgilere göre ilimizdeki faunaya ait türler ve alt türler şöyledir.

D.5.1. Habitat ve Toplulukları:

PROTOZOA (Tek hücreliler)

Amiplerden Entamoeba histolytica, Flagelatlardan Giardia intestinalis, Leichmania tropica ve Trichomonas vaginalis, Sporozoadan Plasmodium vivax ve P. Falciparum varlığından bahsedilmektedir.

METAZOA (Çok hücreliler)

PLATHELMINTES (Yassı Kurtlar)

Planaria sp., Distomum lanceolatum, Fasciola hepatica

NEMATHELMİNTES (Yuvarlak Solucanlar)

Ascaris lumbricoides, Oxyurus vermicularis

CLASSIS: ROTATORIA

1. Bachionidae

4 cinsi ve 9 türü bulunur.

2. Euchlanidae

Euchlanis sp.

3. Mytilinidae

Mytilina ventralis

4. Trichotridae

Trichotria pocillum

5. Lecanidae

Lecane luna

Monostyla quadridentata

Monostyla bulla

6. Trichocercidae

Trichocerca elongata

7. Synchaetidae

Polyarthra sp.

8. Asplanchnidae

Scaridium longicaudum

9. Testudinellidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

10. Filiniidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

11. Hexarthridae

Hethraxar sp.

12. Colothecidae

Collotheca mutabilis

MOLLUSCA (Yumuşakçalar)

CLASSIS: GASTROPODA

1. Neritidae

Theodoxus syriacus

2. Melaniidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

3. Hydrobiidae

4 cinsi ve 7 türü bulunur.

4. Valvatidae

Valvata saucyi

5. Physidae

Physa acuta

6. Lymnaeidae

Radix peregra

Galba truncatula

7. Planorbidae

3 cinsi ve 3 türü bulunur.

8. Ancyliidae

Ancilus fluviatilis

9. Succineidae

Succinea elegans

10. Pomatiasidae

Pomatias rivulare

11. Pupillidae
Pupilla interrupta
12. Orculidae
2 cinsi ve 4 türü bulunur.
13. Enidae
4 cinsi ve 8 türü bulunur.
14. Freussaciidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
15. Zaenitide
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
16. Helicidae
4 cinsi ve 7 türü bulunur.

CLASSIS: BIVALVIA

1. Unioni
3 cins ve üç türü bulunur.
2. Sphaeridae
Pisidium casertanum

ARTHROPHODA (Eklembacaklılar)

CLASSIS: CRUSTACEA

Dicle Üniversitesi tarafından Kabaklı Göleti'nde yapılan araştırma sonucu Cladocera'dan 7, Copepoda'dan 2 tür tespit edilmiştir. Buldukları su sisteminin verimliliği açısından çok önemli olan Crustacea, özellikle balıkların ve diğer birçok hayvanın gıdasını oluşturur. Mevsimlere bağlı olarak populasyonlarında önemli varyasyonlar görülmektedir.

1. Bosminidae
Bosmina longirostris
2. Chydoride
3. Daphnidae
2 cinsi ve 3 türü bulunur.
4. Sididae
Diaphanosoma brachyurum
5. Cyclopidae
Cyclops vicinus
6. Diaptomidae
Acanthodiaptomus denticornis

CLASSIS: ARACHNIDA (Örümcekler)

1. Theraphosidae
Acanthodiaptomus denticornis
2. Eresidae
Erosus niger
3. Amaurobiidae
Amururobius erberi
4. Palmimanidae
Palmimanus gibulus
5. Hersilidae

Hersiliola sp.

6. Tetranychidae

Tetranychus urtica (Pamuk zararlısı)

CLASSIS: INSECTA (Böcekler)

1. Tetrigidae

Tetrix bolivari

2. Gryllotalpidae

Gryllotalpa gryllotalpa

3. Acrididae

17 cinsi ve 28 türü bulunur.

4. Catantopidae

4 cinsi ve 6 türü bulunur.

5. Gryllidae

4 cinsi ve 6 türü bulunur.

6. Tettigoniidae

21 cinsi ve 28 türü bulunur.

7. Lachnidae

21 cinsi ve 2 türü bulunur.

8. Chaitopridae

Chaitophorus leucomelos

9. Aphalaridae

Agonoscena targionii

10. Delphacidae

9 cinsi ve 19 türü bulunur.

11. Tridactylidae

9 cinsi ve 10 türü bulunur.

12. Blattidae

Shifordella tartara

13. Corydiidae

Polyphaga aegyptiaca

14. Cicadelidae

56 cinsi ve 69 türü bulunur.

15. Coccoidea

2 cinsi ve 2 türü bulunur.

16. Dictyophoridae

2 cinsi ve 5 türü bulunur.

17. Derbidae

Malenia turanica

18. Issidae

2 cinsi ve 2 türü bulunur.

19. Cercopidae

3 cinsi ve 4 türü bulunur.

20. Cicadidae

3 cins ve 4 türü bulunur.

21. Pseudococcidae

Pseudococcus citri

22. Tettigometridae

Tek cinsi ve 5 türü bulunur.

23. Aphidadae
8 cinsi ve 12 türü bulunur.
24. Lachnidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
25. Miridae
17 cinsi ve 23 türü bulunur.
26. Antheoridae
2 cinsi ve 4 türü bulunur.
27. Chaitophoridae
Chaitophorus leucomelos
28. Aphalaridae
2 cinsi ve 4 türü bulunur.
29. Tingidae
7 cinsi ve 4 türü bulunur.
30. Labidae
Tek cinsi ve 3 türü bulunur.
31. Lygaeidae
7 cinsi ve 11 türü bulunur.
32. Berytidae
Berytinus montivagus
33. Corixidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
34. Rhopalidae
8 cinsi ve 11 türü bulunur.
35. Alydidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
36. Pentatomidae
11 cinsi ve 16 türü bulunur.
37. Scutelleridae
Eurogaster intergriceps
38. Coroidae
4 cinsi ve 5 türü bulunur.
39. Reduviidae
7 cinsi ve 11 türü bulunur.
40. Cydnidae
6 cinsi ve 9 türü bulunur.
41. Stenocephalidae
Tek cinsi ve 3 türü bulunur.
42. Chrysopidae
4 cinsi ve 4 türü bulunur.
43. Tenebridae
Baliothrips graminu
44. Aelothripidae
Tek cinsi ve 3 türü bulunur.
45. Thripidae
Haplothrips reuleri
46. Scarabaeidae
6 cinsi ve 14 türü bulunur.
47. Bruchidae

4 cinsi ve 14 türü bulunur.

48. Ceranbycidae

Tek cins (yabani badem, kayısı, kiraz, erik, elma, ayva, armut, aşılı ve yabani güllerin dallarında zararlıdır)

49. Curculionidae

13 cinsi ve 28 türü bulunur.

50. Cicindellidae

Cicindella campestris

51. Hydrophilidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

52. Buprestidae

3 cinsi ve 3 türü bulunur.

53. Dermestidae

2 cinsi ve 2 türü bulunur.

54. Attelabidae

Rhynchites smyrnensis (badem zararlısı)

55. Coccinellidae

11 cinsi ve 22 türü bulunur.

56. Cerabidae

6 cinsi ve 18 türü bulunur.

57. Chrysomelidae

6 cinsi ve 7 türü bulunur.

HYMENOPTERA (Arılar)

1. Vespidae

3 cinsi ve 4 türü bulunur.

2. Eumenidae

8 cinsi ve türü bulunur.

3. Aphidiidae

3 cinsi ve 3 türü bulunur.

4. Braconidae

5 cinsi ve 6 türü bulunur.

5. Cescelionidae

2 cinsi ve 5 türü bulunur.

6. Chrysididae

Chrysis (Larva paraziti)

7. Ichneumonidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

8. Chalcideidae

Tek cinsi ve 2 türü bulunur.

9. Eurytomidae

Eurytoma amygdali (Badem zararlısı)

10. Tentredinidae

Caliroa limacina (Yaprak zararlısı)

11. Sphecidae

Ammatamus sp.

12. Gimbicidae

Cimbex quadrimaculata

13. Formicidae

2 cinsi ve 2 türü bulunur.

LEPIDOPTERA (KELEBEKLER)

1. Papilionidae
3 cinsi ve 4 türü bulunur.
2. Nymphalidae
8 cinsi ve 15 türü bulunur.
3. Satyridae
14 cinsi ve 21 türü bulunur.
4. Lycaenidae
23 cinsi ve 26 türü bulunur.
5. Hesperidae
6 cinsi ve 12 türü bulunur.
6. Noctuidae
7 cinsi ve 12 türü bulunur.
7. Tortricidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
8. Psychidae
Amicta oberthuri (Nohut mercimek zararlısı)
9. Arctiidae
Artia villica (Bağ zararlısı)
10. Zygaenidae
Theresimima ampelophaga (Bağ zararlısı)
11. Pyralidae
Ectomyelois ceratoniae (Nar zararlısı)
12. Gelechiidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
13. Saturniidae
Saturnia pyri (Yaprak zararlısı)
14. Geometridae
Nychiodes amygdalaria (Badem ağaçlarında yaprak zararlısı)

DIPTERA (Çiftkanatlılar)

1. Asilidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
2. Sarcophagidae
Sarcophaga sp. (Pamuk zararlısı)
3. Cephidae
Cephus sp. (Buğday üzerinde zararlı)
4. Phycodidae
Phlebotomus papatasii
5. Culicidae
3 cinsi ve 4 türü bulunur.
6. Empididae
7. Bibionidae
Bibio sp. (Yonca, susam, buğday zararlısı)
8. Cecidomyiidae
Aphidoletes aphidimyza
9. Chloropidae
2 cinsi ve 2 türü bulunur.
10. Syrphidae

5 cinsi ve 5 türü bulunur.

11. Tabanidae

Chrysops flaxipes (Yonca zararlısı)

12. Tephrididae

Myiopardalis pardalina (Yonca, kavun, şeftali zararlısı)

13. Agromyzidae (Buğday zararlısı)

14. Trypedidae

7 cinsi ve 11 türü bulunur.

15. Tachinidae

4 cinsi ve 4 türü bulunur.

CHORDATA (Kordatlılar)

CLASSIS: OSTEICHTHYES (Kemikli Balıklar)

D.5.2. Türler ve Populasyonları

Dicle Nehri ve kollarında yaşayan 9 familyaya ait yaklaşık 40 tür veya alt tür yaşamaktadır:

1. Salmonidae

Salmo trutta macrostigma

2. Cyprinidae

14 cinsi ve 22 türü bulunur.

3. Cobitidae

3 cinsi ve 7 türü bulunur.

4. Sisoridae

Gyptothorax kurdistanicus

5. Bagridae

2 cinsi ve 2 türü bulunur.

6. Ariidae

Arius cous

7. Mugilidae

Liza abu

8. Mastacembilidae

Mastacembellus simack

9. Poecilidae

Gambusia affinis

CLASSIS: AMPHIBIA (Kurbağa ve semenderler)

Hyla arborea savignyi

Rana ridibunda

Bufo viridis

CLASSIS: REPTILIA (Sürüngenler)

ORDO: TESTUDINATA (Kaplumbağalar)

Rafetus euphraticus

Mauremys caspica

Testudo graeca

LACERTILIA (Kertenkeleler)

Cyrtopodion heterocercus

Cyrtopodion kotchy
 Hemidactylus turcicus
 Agama stellio
 Trapelus ruderata
 Ablepharus kitaibellii
 Eumeces schneideri
 Mabuya aurata
 Mabuya vittata
 Podarcis muralis
 Lacerta cappadocica
 Lacerta trilineata
 Ophisops elegans
 OPHIDIA (Yılanlar)
 1. Typhlopidae
 Kör yılan (Typhlops vermicularis)
 2. Colubridae
 Kara yılan (Coluber jugularis)
 Sikkeli yılan (Coluber nummifer)
 Kırmızı yılan (Coluber schmidt)
 Yakalı yılan (Eirenis collaris)
 Çizgili yılan (Eirenis decemlineatus)
 Çukurbaş yılan (Malpolon monspessularis)
 Küpeli yılan (Natrix natrix)
 Su yılanı (Natrix tessellata)
 3. Viperidae
 Koca engerek (Vipera lebetina)

CLASSIS: AVES (Kuşlar)

<u>Familiya</u>	<u>Türkçe Adı</u>	<u>Bilimsel Adı</u>
Podicipedidae	Bahri	Podiceps cristatus
Kara boyunlu batağan	Podiceps nigricollis	
Küçük batağan	Tachybaptus ruficollis	
Phalacrocoracidae	Karabatak	Phalacrocorax carbo
Ardeidae	Küçük balaban	Ixobrychus minutus
Balaban	Botaurus stellaris	
Alaca balıkçıl	Ardeola ralloides	
Gece balıkçılı	Nycticorax nycticorax	
Sığır balıkçılı	Bubulcus ibis	
Büyük ak balıkçıl	Egretta alba	
Küçük ak balıkçıl	Egretta garzetta	
Gri balıkçıl	Ardea cinerea	
Erguvanî balıkçıl	Ardea purpurea	
Threskiornithidae	Çeltikçi	Plegadis falcinellus
Ciconiidae	Leylek	Ciconia ciconia
Kara leylek	Ciconia nigra	
Anatidae	Boz kaz	Anser anser
Sakarca kazı	Anser albifrons	
Suna	Tadorna tadorna	

Angıt	Tadorna ferruginea	
Yeşilbaş	Anas platyrhynchos	
Boz ördek	Anas strepera	
Fiyu	Anas penelope	
Çamurcun	Anas crecca	
Çıkıkçın	Anas querquedula	
Kilkuyruk	Anas acuta	
Kaşıkaga	Anas clypeata	
Macar ördeği	Netta rufina	
Tepeli patka	Aythya fuligula	
Elmabaş patka	Aythya ferina	
Pasbaş patka	Aythya nyroca	
Accipitridae	Kara çaylak	Milvus migrans
Yılan kartalı	Circaetus gallicus	
Küçük akbaba	Neophron percnopterus	
Kızıl akbaba	Gyps fulvus	
Saz delicesi	Circus aeruginosus	
Gökçe delice	Circus cyaneus	
Bozkır delicesi	Circus macrourus	
Çayır delicesi	Circus pygargus	
Atmaca	Accipiter nisus	
Şahin	Buteo buteo	
Kızıl şahin	Buteo rufinus	
Arı şahini	Pernis apivorus	
Küçük orman kartalı	Aquila pomarina	
Tavşancıl	Hieraaetus fasciatus	
Küçük kartal	Hieraaetus pennatus	
Kaya kartalı	Aquila chrysaetus	
Bozkır kartalı	Aquila nipalensis	
Falconidae	Ulu doğan	Falco cherrug
Gök doğan	Falco peregrinus	
Delice doğan	Falco subbuteo	
Ala doğan	Falco vespertinus	
Boz doğan	Falco columbarius	
Kerkenez	Falco tinnunculus	
Küçük kerkenez	Falco naumanni	
Phasianidae	Kımalı keklik	Alectoris chukar
Kum keklığı	Ammoperdix gresingularis	
Bıldırcın	Coturnix coturnix	
Rallidae	Bıldırcinkılavuzu	Crex crex
Benekli suyelvesi	Porzana porzana	
Bataklık suyelvesi	Porzana parva	
Küçük suyelvesi	Porzana pusilla	
Sukılavuzu	Rallus aquaticus	
Sutavuğu	Gallinula chloropus	
Sakarmeke	Fulica atra	
Gruidae	Turna	Grus grus
Otididae	Toy	Otis tarda
Haematopodidae	Poyrazkuşu	Haematopus ostralegus

Recurvirostridae	Uzunbacak	Himantopus himantopus
Burhinidae	Kocagöz	Burhinus oedicnemus
Glareolidae	Bataklık kırlangıcı	Glareola pratincola
Charadriidae	Halkalı cılibit	Charadrius hiaticula
Küçük halkalı cılibit	Charadrius dubius	
Kızkuşu	Vanellus vanellus	
Sürmeli kızkuşu	Vanellus gregarius	
Mahmuzlu kızkuşu	Hoplopterus spinosus	
Akkuyruklu kızkuşu	Chettusia leucurus	
Scolopacidae	Küçük kumkuşu	Calidris minuta
Döğüşkenkuş	Phylomachus pugnax	
Su çulluğu	Gallinago gallinago	
Büyük su çulluğu	Gallinago media	
Çulluk	Scolopax rusticola	
Çamur çulluğu	Limosa limosa	
Kervan çulluğu	Numenius arquata	
Döğüşken kuş	Phylomachus pugnax	
Kara kızılacak	Tringa erythropus	
Kızılacak	Tringa totanus	
Yeşilacak	Tringa nebularia	
Yeşil düdükçün	Tringa ochropus	
Bataklık düdükçünü	Tringa stagnatilis	
Dere düdükçünü	Actitis hypoleucos	
Deniz düdükçünü	Phalaropus lobatus	
Laridae	Karabaş martı	Larus ridibundus
Vangölü martısı	Larus armenicus	
Büyük karabaş martı	Larus ichthyaetus	
Sumru	Sterna hirundo	
Küçük sumru	Sterna albifrons	
Gülen sumru	Gelochelidon nilotica	
Kara sumru	Chlidonias niger	
Akkanatlı sumru	Chlidonias leucopterus	
Bıyıklı sumru	Chlidonias hybridus	
Pteroclididae	Bağırtlak	Pterocles orientalis
Columbidae	Kaya güvercini	Columba livia
Tahtalı	Columba palumbus	
Kumru	Streptopelia decaocto	
Küçük kumru	Streptopelia senegalensis	
Üveyik	Streptopelia turtur	
Cuculidae	Guguk	Cuculus canorus
Strigidae	Peçeli baykuş	Tyto alba
Çizgili ishakkuşu	Otus brucei	
İshakkuşu	Otus scops	
Puhu	Bubo bubo	
Kukumav	Athene noctua	
Alaca baykuş	Strix aluco	
Kulaklı orman baykuşu	Asio otus	
Kır baykuşu	Asio flammeus	
Caprimulgidae	Çobanalatan	Caprimulgus europaeus

Apodidae	Ebabil	Apus apus
Akkanlı sağan	Apus melba	
Alcedinidae	Yalıçapkını	Alcedo atthis
Alaca yalıçapkını	Ceryle rudis	
İzmir yalıçapkını	Halcyon smyrnensis	
Meropidae	Arıkuşu	Merops apiaster
Coraciidae	Gökkuzgun	Coracias garrulus
Upopidae	İbibik	Upopa epops
Picidae	Alaca ağaçkakan	Dendrocopos syriacus
Ortanca ağaçkakan	Dendrocopos medius	
Boyunçeviren	Jynx torquilla	
Alaudidae	Boğmaklı toygar	Melanocorypha calandra
Küçük boğmaklı toygar	Melanocorypha bimaculata	
Bozkır toygarı	Calandrella brachydactyla	
Çorak toygarı	Calandrella rufescens	
Tepeli toygar	Galerida cristata	
Tarlakuşu	Alauda arvensis	
Hirundinidae	Kum kırlangıcı	Riparia riparia
Kır kırlangıcı	Hirundo rustica	
Kızıl kırlangıç	Hirundo daurica	
Ev kırlangıcı	Delichon urbica	
Motacillidae	Kır incirkuşu	Anthus campestris
Ağaç incirkuşu	Anthus trivialis	
Çayır incirkuşu	Anthus pratensis	
Dağ incirkuşu	Anthus spinoletta	
Sarı kuyruksallayan	Motacilla flava	
Dağ kuyruksallayanı	Motacilla cinerea	
Sarı başlı kuyruksallayan	Motacilla citreola	
Ak kuyruksallayan	Motacilla alba	
Troglodytidae	Çitkuşu	Troglodytes troglodytes
Prunellidae	Dağbülbülü	Prunella modularis
Büyük dağbülbülü	Prunella collaris	
Turdidae	Çalı bülbülü	Cercotrichas galactotes
Kızılgerdan	Erithacus rubecula	
Benekli bülbül	Luscinia luscinia	
Bülbül	Luscinia megarhynchos	
Buğdaycıl	Luscinia svecica	
Taş bülbülü	Irania gutturalis	
Kızılkuyruk	Phoenicurus phoenicurus	
Kara kızkuyruk	Phoenicurus ochruros	
Çayır taşkuşu	Saxicola rubetra	
Taşkuşu	Saxicola torquata	
Boz kuyrukkakan	Oenanthe isabellina	
Kuyrukkakan	Oenanthe oenanthe	
Alaca kuyrukkakan	Oenanthe pleschanka	
Karakulaklı kuyrukkakan	Oenanthe hispanica	
Aksırtlı kuyrukkakan	Oenanthe finschii	
Kızılca kuyrukkakan	Oenanthe xanthopyrma	
Karatavuk	Turdus merula	

Ökse ardıcı	Turdus viscivorus	
Öter ardıç	Turdus philomelos	
Tarla ardıcı	Turdus pilaris	
Sylviidae	Kamış bülbülü	Cettia cetti
Dik kuyruklu ötleğen	Prinia gracilis	
Saz bülbülü	Acrocephalus scirpaceus	
Büyük kamışçın	Acrocephalus arundinaceus	
Bıyıklı kamışçın	Acrocephalus melanopogon	
Çalı kamışçını	Acrocephalus palustris	
Kındıra kamışçını	Acrocephalus schoenobaenus	
Kuzey kamışçını	Acrocephalus dumetorum	
Ağaç kamışçını	Locustella fluviatilis	
Bataklık kamışçını	Locustella luscinioides	
Ak mukallit	Hippolais pallida	
Dağ mukallidi	Hippolais languida	
Akgözlü ötleğen	Sylvia hortensis	
Çizgili ötleğen	Sylvia nisoria	
Küçük akgerdanlı ötleğen	Sylvia curruca	
Akgerdanlı ötleğen	Sylvia communis	
Boz ötleğen	Sylvia borin	
Kara başlı ötleğen	Sylvia atricapilla	
Maskeli ötleğen	Sylvia melanocephala	
Pembe göğüslü ötleğen	Sylvia mystacea	
Çıvgın	Phylloscopus collybita	
Söğütbülbülü	Phylloscopus trochilus	
Doğu söğütbülbülü	Phylloscopus orientalis	
Orman söğütbülbülü	Phylloscopus sibilatrix	
Çalığışu	Regulus regulus	
Muscicapidae	Benekli sinekkapan	Muscicapa striata
Küçük sinekkapan	Ficedula parva	
Alaca sinekkapan	Ficedula semitorquata	
Kara sinekkapan	Ficedula hypoleuca	
Aegilithaliidae	Uzunkuyruklu baştankara	Aegithalos caudatus
Paridae	Akyanaklı baştankara	Parus lugubris
Mavi baştankara	Parus caeruleus	
Büyük baştankara	Parus major	
Sittidae	Büyük kaya sıvacıkuşu	Sitta tephronota
Kaya sıvacıkuşu	Sitta neumayer	
Duvar tırmaşıkkuşu	Tichodroma muraria	
Remizidae	Çulhakuşu	Remiz pendulinus
Oriolidae	Sarıasma	Oriolus oriolus
Laniidae	Kızılısrth örümcekkuşu	Lanius collurio
Karaalınlı örümcekkuşu	Lanius minor	
Büyük örümcekkuşu	Lanius excubitor	
Kızılbaşlı örümcekkuşu	Lanius senator	
Maskeli örümcekkuşu	Lanius nubicus	
Corvidae	Alakarga	Garrulus glandarius
Saksağan	Pica pica	
Küçük karga	Corvus monedula	

Ekin kargası	Corvus frugilegus	
Leş kargası	Corvus corone pallescens	
Kuzgun	Corvus corax	
Sturnidae	Sığırcık	Sturnus vulgaris
Ala sığırcık	Sturnus roseus	
Serçe	Passer domesticus	
Söğüt serçesi	Passer hispaniolensis	
Küçük serçe	Passer moabiticus	
Kaya serçesi	Petronia petronia	
Fringillidae	İspinoz	Fringilla coelebs
Dağ ispinozu	Fringilla montifringilla	
Küçük iskete	Serinus serinus	
Kara iskete	Serinus pusillus	
Florya	Carduelis chloris	
Saka	Carduelis carduelis	
Ketenkuşu	Carduelis cannabina	
Kara başlı iskete	Carduelis spinus	
Çütre	Carpodacus erythrinus	
Kocabaş	Coccothraustes coccothraustes	
Emberizidae	Sarı kirazkuşu	Emberiza citrinella
Kaya kirazkuşu	Emberiza cia	
Kirazkuşu	Emberiza hortulana	
Karabaşlı kirazkuşu	Emberiza melanocephala	
Küçük kirazkuşu	Emberiza pusilla	
Bataklik kirazkuşu	Emberiza schoeniclus	
Tarla kirazkuşu	Miliaria calandra	

CLASSIS: MAMMALIA (Memeliler)

TAKIM: INSECTIVORA (BÖCEKÇİLLER)

1. Erinaceidae

Hemiechinus auritus (Gmelin, 1770) (Uzun Kulaklı Çöl Kirpisi)

2. Soricidae

Sorex sp.

Crocidura suaveolens (Palas, 1811) (Sivriburunlu Bahçefaresi)

TAKIM: CHIROPTERA (YARASALAR)

3. Rhinolophidae

Rhinolophus ferrumequinum (Schreber, 1774) (Nalburunlu Büyükyarasa)

Rhinolophus hipposideros

Rhinolophus euryale

Rhinolophus mehelyi

4. Vespertilionidae

Myotis myotis (Borkhausen, 1797) (Farekulaklı Büyükyarasa)

Myotis oxygnathus

Miniopterus schreiberi

Pipistrellus savii

Pipistrellus kuhli
Eptesicus serotinus
Nyctalus noctula

TAKIM : LAGOMORPHA (TAVŞANLAR)

5. Leporidae
Lepus europaeus Pallas, 1778 (Yabani Tavşan)

TAKIM: RODENTIA (KEMİRİCİLER)

6. Sciuridae
Sciurus anomalus Chreber, 1758 (Kafkas Sincabı)

7. Dipodidae
Allactaga euphratica Thomas, 1881 (Araptavşanı)

8. Muridae
Ellobius lutescens Thomas, 1897 (İran Körfaresi)
Microtus guentheri (Danford ve Alston, 1880) (Tarla Faresi)
Gerbillus dasyurus Vagner, 1842 (Kayalık Gerbili)
Meriones tristrami Thomas, 1892 (Çöl Sıçanı)
Meriones crassus
Arvicola terrestris hintoni
Cricetulus migratorius cinerascens
Apodemus mystacinus (Danford ve Alston, 1877) (Kayalık Orman Faresi)
Apodemus sylvaticus tauricus
Mus domesticus (Linnaeus, 1758) (Siyah Ev Faresi)
Rattus rattus (Linnaeus, 1758) (Evsıçanı)
Rattus norvegicus (Berkenhout, 1769) (Göçmen Sıçan)

9. Spalacidae
Spalax leucodon Nordman, 1840 (Körfare)
Spalax ehrenbergi (Nehring, 1898) (Güney Körfaresi)
Spalax e. intermedius

10. Hystricidae
Hystrix indica Kerr, 1792 (Oklukirpi)

TAKIM: CARNIVORA (YIRTICI MEMELİLER)

11. Canidae
Canis lupus (Linnaeus, 1758) (Kurt)
Vulpes vulpes (Linnaeus, 1758) (Kızıl Tilki)

12. Ursidae
Ursus arctos (Linnaeus, 1758) (Boz Ayı)

13. Mustelidae

Mustela nivalis (Linnaeus, 1766) (Gelincik)
Martes foina (Erxleben, 177) (Kaya Sansarı)
Meles meles (Linnaeus, 1758) (Porsuk)
Lutra lutra (Linnaeus, 1758) (Su samuru)

TAKIM: ARTIODACTYLA (ÇİFT TOYNAKLILAR)

14. Suidae

Sus scrofa scrofa (Linnaeus, 1758) Yaban domuzu

15. Bovidae

Capra aegagrus Erxleben, 177 (Yaban Keçisi)

Sulak Alan ve Etrafında Bulunan Hayvan Toplulukları:

“Sulak Alan Kullanımı” hanesine üreme için Ü, Göç için G, kışlama için K, sürekli için S yazılmıştır.

“Durumu” hanesine iyi için İ, nadir için N, tehlike altında için T yazılmıştır.

“EN” (Endangered: tehlike altında); “R” (Rare: nadir); “V” (Vulnerable: duyarlı); “K” (Insufficiently known: yeterince bilinmeyenler); “I” (Indetermined: meçhul); “DD” (Data deficient: yetersiz bilgi), “NE” (Not evaluated: değerlendirilemedi); “LR” (Lower risk: düşük risk).

Bahıklar

Bilimsel ismi	Yerel ismi	Sulak alan kullanımı	Koruma
Statüsü			
<i>Acanthobrama marmid</i> LR	Marmid kızılkanat	S	
<i>Acanthobrama terrasacte</i>		S	LR
<i>Alburnoides hipunctatus fasciatus</i> LR	Noktalı incibalıği	S	
<i>Alburnus heckeli</i>		S	NE
<i>Aspius vorax</i>	Kocaağız	S	VU
<i>Barbus xanthopterus</i> DD	Sarı bıyıklıbalık	S	
<i>Barbus esocinus</i> DD	Cero	S	
<i>Barbus rajonorun mystaceus</i>	Bıyıklı balık, siring	S	DD
<i>Barbus capito pectoralis</i> LR	Benekli bıyıklıbalık	S	
<i>Bertinius subquicuncinatus</i>	Siring	S	DD
<i>Tor grypus</i> VU	Komando balığı	S	
<i>Carasobarbus hiteus</i>	Şebot	S	VU
<i>Barbus mezopotamicus</i> LR	İripullu	S	

Kosswigobarbus koswigi			S	
VU				
Cypinus carpio	Sazan		S	
VU				
Chalcalburnus mossulensis	Musul kolyozu		S	
LR				
Chondrostoma regium	Kababurun		S	
LR				
Cyprinion macrostomus	Beneklisazan		S	
LR				
Garra (Garra) rufa obtusa	Yağlıbalık		S	
VU				
Garra (Discognatus) variabilis			S	
VU				
Leuciscus cephalus	Tatlısu kefali (behran)		S	
VU				
Leuciscus lepidus	Behran		S	
LR				
Capoeta trutta	Berat (çepiç)	S		LR
Capoeta capoeta umbla	Karabalık		S	
LR				
Cohitis sp.	Taşırsiran	S		LR
Neomacheilus tigris	Dicle çöpçübalığı	S		DD
N. panthera	Çöpçübalığı	S		NE
N. malapterurus	Çöpçübalığı		S	
NE				
N. angoreo	Çöpçübalığı	S		NE
N. insignis euphraticus	Fırat çöpçübalığı		S	
DD				
Turcineomakhelies kosswigi	Çöpçübalığı	S		NE
Siturus triostegus	Yayın balığı			NE
Bagrus halepensis	Yeşilyayın (kedibalığı)		S	
VU				
Mytus calvilli		S		VU
M. petusis		S		VU
Giptothorax sp.	Vantuzlu yayın		S	
VU				
Aphanius asipimatus		S		VU
Gambusia affinis	Sivrisinek balığı		S	
VU				
Liza abu Kefal G			DD	
Mustacembellus simack	Tatlısu yılanbalığı		S	
VU				
Amfibiler (Çift yaşamlılar)				
Hyla arborea	Yeşil kurbağa	S		
Rana ridibunda	Su kurbağası		S	
Sürüngenler				
Mauremys c. caspica	Su kaplumbağası	S		
Rafetus euphraticus	Fırat kaplumbağası			EN

Yılanlar
Natrix tessellata

Su yılanı

S

Kuşlar

NESLİ TÜKENME TEHLİKESİ ALTINDAKİ TÜRLER

Cygnus cygnus (Ötücü Kuğu)
Pandion haliaetus (Balık Kartalı)
Grus grus (Turna)
Ceryle rudis (Alaca Yalıçapkını)
Otis tarda (Toy)

BÜYÜK TEHDİT ALTINDAKİ KUŞ TÜRLERİ

Podiceps cristatus (Tepeli batağan)
Podiceps grisegena (Kızılboyunlu batağan)
Egretta alba (Büyük ak balıkçıl)
Bubulcus ibis (Sığır balıkçılı)
Tadorna ferruginea (Angıt)
Buteo rufinus (Kızıl şahin)
Neophron percnopterus (Küçük akbaba)
Ammoperdix griseogularis (Kum kekligi)
Haplopterus spinosus (Mahmuzlu kızkuşu)
Gelochelidon nilotica (Gülen sumru)
Remiz pendulinus (Çulhakuşu)
Podiceps nigricollis (Karaboyunlu batağan)
Phalacrocorax carbo (Karabatak)
Ardea purpurea (Erguvani balıkçıl)
Egretta garzetta (Küçük ak balıkçıl)
Circus macrourus (Bozkır delicesi)
Hieraetus pennatus (Küçük kartal)
Gypus fulvus (Kızıl akbaba)
Alectoris chukar (Kımalı keklik)
Charadrius dubius (Küçük halkalı cılıbit)
Chlidonias leucopterus (Akkanatlı sumru)
Streptopelia turtur (Üveyik)
Tyto alba (Peçeli baykuş)
Caprimulgus europaeus (Çobanaldata)

TEHDİT ALTINDAKİ KUŞ TÜRLERİ

Tachybaptus ruficollis (Küçük batağan)
Ardeola ralloides (Alaca balıkçıl)
Ixobrychus minutus (Küçük balaban)
Plegadis falcinellus (Çeltikçi)
Ardea cinerea (Gri balıkçıl)
Nycticorax nycticorax (Gece balıkçılı)
Ciconia ciconia (Leylek)

Anas strepera (Boz ördek)
Anas clypeata (Kaşıkğaga)
Circus aeruginosus (Saz delicesi)
Circus pygargus (Çayır delicesi)
Pernis apivorus (Arı şahini)
Himantopus himantopus (Uzunbacak)
Athene noctua (Kukumav)
Anthus campestris (Kır incirkuşu)
Anas querquedula (Çıkrıkçın)
Circus cyaneus (Gökçe delice)
Buteo buteo (Şahin)
Falco subbuteo (Delice doğan)
Tringa totanus (Kızılbacak)
Glareola pratincola (Bataklık kırlangıcı)
Dendrocygna syriacus (Alaca ağaçkakan)
Calandrella rufescens (Bozkır toygarı)
Troglodytes troglodytes (Çitkuşu)
Luscinia megarhynchos (Bülbül)
Emberiza hortulana (Kirazkuşu)
Oenanthe oenanthe (Kuyrukkakan)
Emberiza melanocephala (Karabaşlı kirazkuşu)

POTANSİYEL TEHLİKE ALTINDAKİ KUŞ TÜRLERİ

Anas platyrhynchos (Yeşilbaş)
Anas penelope (Fiyu)
Aythya nyroca (Pasbaş patka)
Accipiter nisus (Atmaca)
Coturnix coturnix (Bıldırcın)
Vanellus vanellus (Kızkuşu)
Sterna albifrons (Küçük sumru)
Apus apus (Ebabil)
Motacilla cinerea (Dağ kuyruksallayanı)
Cettia cetti (Kamışbülbülü)
Carduelis carduelis (Saka)
Anas acuta (Kılkuşuk)
Netta rufina (Macar ördeği)
Aythya fuligula (Tepeli patka)
Milvus migrans (Kara çaylak)
Falco tinnunculus (Kerkenez)
Gallinula chloropus (Sutavuğu)
Sterna hirundo (Sumru)
Columba palumbus (Tahtalı)
Merops apiaster (Arıkuşu)
Delichon urbica (Ev kırlangıcı)
Motacilla alba (Ak kuyruksallayan)
Carduelis chloris (Florya)
Emberiza schoeniclus (Bataklık kirazkuşu)
Anser albifrons (Sakarca)

Tringa ochropus (Yeşil düdükçün)
Gallinago gallinago (Çulluk)
Tringa nebularia (Yeşilbacak)
Limosa limosa (Çamur çulluğu)
Larus genei (İncegagalı martı)
Tringa stagnatilis (Bataklık düdükçünü)
Larus ridibundus (Karabaş martı)

D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. Diyarbakır surları burçların büyüklüğü ve yüksekliği itibariyle birinci, uzunluğu bakımından Çin Seddinden sonra dünyada ikinci olarak bilinmektedir. Surlarda dört ana kapı (Dağkapı, Urfakapı, Mardinkapı ve Yenikapı) ayrıca surların üzerinde 82 burç vardır. Duvarların yüksekliği 12 m., genişliği 12 m., uzunluğu ise 5 km. dir.

Surlarda bulunan önemli burçlar: Keçi burcu, Yedi kardeş burcu, Evli beden (Ben-u sen) burcudur. Her tarafı çeşitli devir ve medeniyetleri yansıtan kitabeler, asma ve kabartma motiflerle doludur.

Çeşitli yazıtlar, meyve ve tahıl motifleri, silah şekilleri, güneş ve yıldız sembolleri, gamalı haç, kaplan, boğa, çift başlı kartal, akrep ve at kabartmaları bulunmaktadır.

İlk yapılış tarihi bilinmemekte, ancak M.S. 349 yılında Roma imparatoru Konstantinos tarafından genişletilerek bazı kısımları onarılmıştır. Bugünkü şeklini Büyük imparator Justinianus tarafından yaptırılan onarımla almıştır

Diyarbakır il merkezinde bulunan tarihi Diyarbakır Surları'nın etrafı surların koruma alanı veya koruma bandı olarak belirlenmiştir.

Sit türleri kentsel sit, doğal sit, arkeolojik sit, tarihi sit alanlarıdır.

Kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyoekonomik, sosyokültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılarından doku bütünlüğü gösteren alanlar kentsel sit alanlarıdır. Diyarbakır Suriçi bölgesi kentsel sit alanıdır.

ÇAYÖNÜ: Arkeolojik Sit

Diyarbakır'ın 65 kilometre kuzey batısında, Ergani yakınlarında, Sinek çayı kıyısında yer alan eski bir yerleşim merkezidir. Yapılan araştırmalarda yörenin tarihi M.Ö. 7500 Yıllarına, Cilali Taş Devrine kadar inmektedir. Yakın doğunun açılmış en büyük Neolitik kültür alanıdır. Çayönü buluntuları Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

ÇERMİK KAPLICALARI: Doğal Sit

Çermik İlçesinin 3 km. doğusunda yer alan kaplıca, Türkiye'nin en önemli kaynakları arasındadır. İstanbul Tıp Fakültesi'nce yapılan analizlere göre iltihaplı romatizmalarda, üst solunum enfeksiyonlarında ve kadın hastalıklarında olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Sıcaklığı 48.2 °C ve akım değeri 10 lt/sn'dir.

DAKYANUS HAREBELERİ VE ESHAB-I KEHF MAĞARALARI: Tarihi Sit

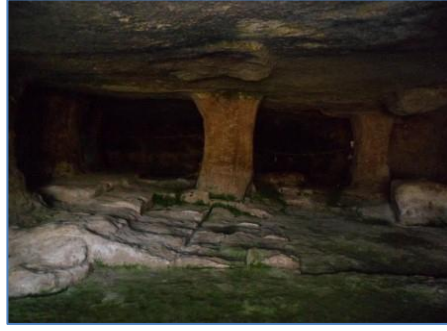
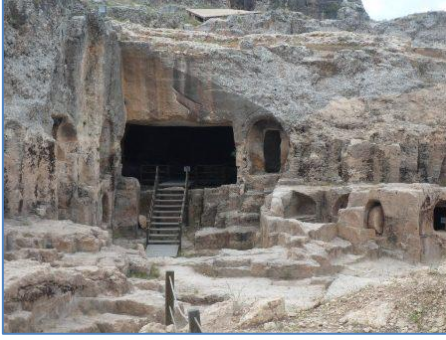
Efsanesi tüm dünyaca bilinen, çeşitli ülke ve şehirlerin sahip çıktığı Eshab-ı Kehf (Yedi Uyuyanlar) Mağarası'nın aslı, yine efsanede adı geçen Dakyanus şehri ile birlikte Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınındadır. Mağaraya yaya olarak dört saat uzaklıkta Fis ovasındaki Dakyanus şehri kalıntılarında zaman zaman eski paralara heykellere, işlemeli taşlara ve sütunlara rastlanmaktadır.

17.08.2011 tarihli ve 28028 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 51.maddesi ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu'na eklenen Ek Madde-4 ile “ **tabiat varlıkları ve doğal sit alanları**” ile ilgili görev ve yetkiler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu çerçevesinde Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüze devrolunan tescilli kültür ve tabiat varlıkları aşağıda verilmiştir.

Çizelge D.43- Diyarbakır İli Tescilli Sit Alanları

DOSYA NO	SİT ALANININ ADI	KARAR TARİHİ VE NOSU	KURULUN ADI
21.00/345	Çakmakaş köyü Avludere köşkü bahçesi içinde Çınar Ağacı	21.12.1996/1922	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07./06	Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları (162 Hektar)	10.02.1990/390	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.12./13	Silvan ilçesi Hasuni Mağaraları (100 Hektar)	08.12.1990/640	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07./09	Ergani İlçesi Belediye binası ile Halk Eğitim Merkezi çevresi Çınar Ağaçları ve Yeşil Alanlar (2150 m2)	23.10.1993/1362	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.13./06	Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi (131 Hektar)	30.04.2009/2206	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.02./05	Çermik İlçesi Termal Kaplıcaları ve Çevresi (51	23.10.1993/1361	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma

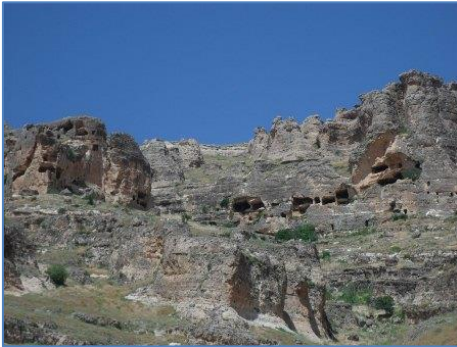
	Hektar)		Müdürlüğü
28.04.2015	Kulp İlçesi Kaynak köyü-Meşe ağaç	22.05.2015 /6009nolu karar	Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu
26.10.2015-56	Kocaköy ilçesi 2 adet meşe ağaç	26.10.2015-187 nolu karar Bakanlığa gönderilmiştir.	Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu

Resim D.1- Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları

Resim D.2- Kocaköy ve Hani İlçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi

Resim D.3- Silvan İlçesi Hasuni Mağaraları

D.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde bulunan Diyarbakır surları, burçların büyüklüğü ve yüksekliği itibariyle birinci, uzunluğu bakımından Çin Seddinden sonra dünyada ikinci olarak bilinmektedir.

İlimiz sınırları dâhilinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiat koruma alanı bulunmamaktadır. Eğil ilçesinde tabiat parkı kurulması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İlimizde sulak alanlar kapsamında değerlendirilebilecek önemli akarsular, göletler ve baraj gölleri mevcuttur. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir.

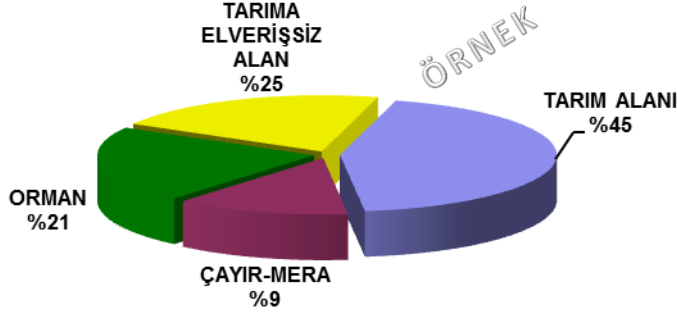
Kaynaklar

1. Orman, Su 15.Bölge Müdürlüğü Diyarbakır Şube Müdürlüğü
2. Orman İşletme Müdürlüğü
3. Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

E. ARAZİ KULLANIMI

E.1. Arazi Kullanım Verileri

İlimizin arazi arazi kullanımını büyük ölçüde tarım alanları oluşturmaktadır. Ormanlık alanlar arazilerin yaklaşık % 21 ini oluşturmakta olup geriye kalan kısmı çayır mera ve tarıma elverişsiz alanlardır.

Şekil E.11– Diyarbakir ilinde 2015 Yılı Arazi Kullanım Durumu (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016)

Çizelge E.44 – 2015 Yılı için Diyarbakir ilinde Arazilerin Kullanımına Göre Arazi Sınıflandırılması (1997 Köy Hizmetleri)

ARAZİ SINIFLAMASI	ALAN (ha.)	%
I. SINIF ARAZİ	125.286	8
II. SINIF ARAZİ	191.367	12
III. SINIF ARAZİ	155.223	10
IV. SINIF ARAZİ	182.817	12
V.VI.VII.VIII SINIF ARAZİ	839.379	54
YERLEŞİM SAHASI	33.718,4	2
SU YÜZEYİ	27.709,6	2
T O P L A M	1.555.500	

E.2. Mekânsal Planlama

E.2.1. Çevre Düzeni Planı

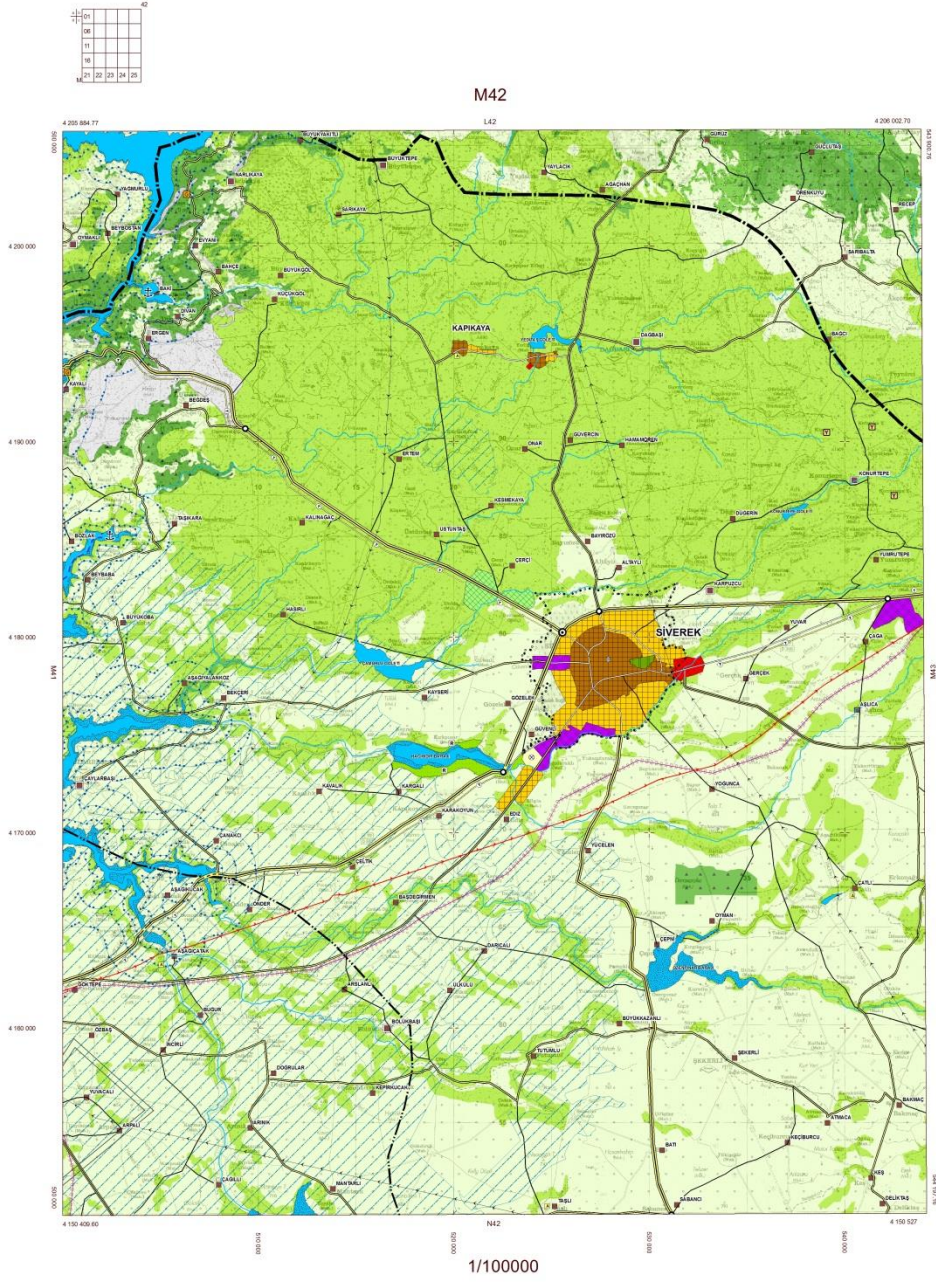
İlimizin onaylanmış 1/100.000 lik çevre düzeni planı bulunmaktadır. Planın büyük olması nedeniyle tek A4 boyutunda verilememiştir. Bakanlığımız ve İl Müdürlüğümüzün web sayfasından (<http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfaicerik&IcId=483>) bahse konu plana ulaşılabilir. Söz konusu plan Bakanlığımız tarafından Adıyaman-Urfa-Diyarbakır Bölgesi Havza Planı kapsamında hazırlanmış ve onaylanarak yürürlüğe girmiş üst ölçekli bir plandır.

0.10.2012 tarihinde onaylanan Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Paftaları, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporunun 2. askı sonrası itiraz onayı; 644 sayılı KHK'nın 7. maddesi ve 11.11.2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik uyarınca 28.02.2013 tarihinde yapılmıştır.

28.02.2013 tarihinde onaylanan Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Paftaları, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporunun 3. askı sonrası itiraz onayı; 644 sayılı KHK'nın 7. maddesi ve 11.11.2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik uyarınca 02.04.2014 tarihinde yapılmıştır.

02.04.2014 tarihinde onaylanmış olan Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın L44, M40, M41, M45 ve PlanHükümleri-5 paftaları, askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 06.04.2015 tarihinde onaylanmıştır.

Diyarbakır Valiliği Milli Emlak Müdürlüğü'nün talebi üzerine Diyarbakır İli Kayapınar İlçesi Kayapınar Mahallesi bulunan ve mülkiyeti Maliye Hazinesine ait yaklaşık 290 hektarlık alanın askeri alan olarak, Diyarbakır İlinin batı girişinde Yolboyupirinçlik mevkiinde yer alan 39 nolu parselin bulunduğu alanın ise büyük kentsel yeşil alan olarak düzenlendiği Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği ([Pafta: M44](#), [Plan Değişikliği Açıklama Raporu](#)) 15.10.2015 tarihinde onaylanmıştır.

M42

Şekil E.12– Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (www.csb.gov.tr, 2016)

E.3. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizin arazi varlığının büyük kısmını Tarım ve Orman Arazileri oluşturduğu görülmektedir. İlimizin onaylanmış 1/100.000 lik evre düzeni planı bulunmaktadır.

Kaynaklar

- 1-D.S.İ. 10. Bölge Müdürlüğü
- 2-DİSKİ Genel Müdürlüğü
- 3-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
- 4-Dicle niversitesi (evre Araştırma Merkezi)
- 5-Diyarbakır evre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

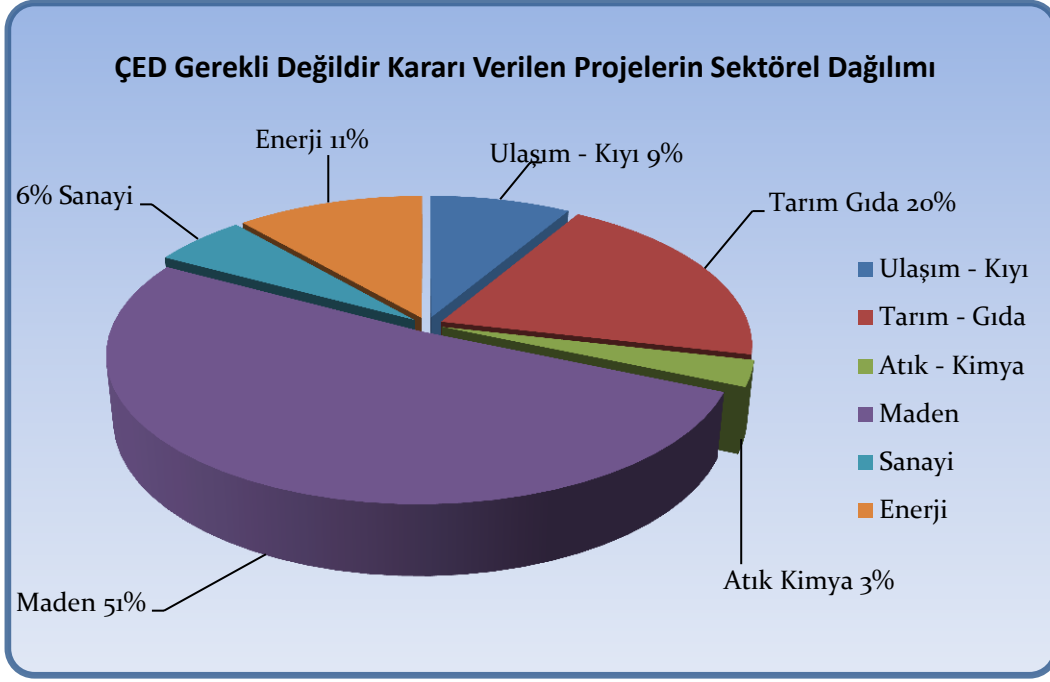
F.1. ÇED İşlemleri

Çizelge F.45 – Diyarbakır İlinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2015 Yılı İçerisinde Alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım- Gıda	Atık- Kimya	Ulaşım- Kıyı	Turizm- Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	18	4	2	7	1	3	-	35
ÇED Gereklidir	1	-	-	-	-	-	-	1
ÇED Olumlu Kararı	-	-	-	-	1	-	-	1

Şekil F.13 – Diyarbakır İlinde 2015 Yılında ÇED Olumlu Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

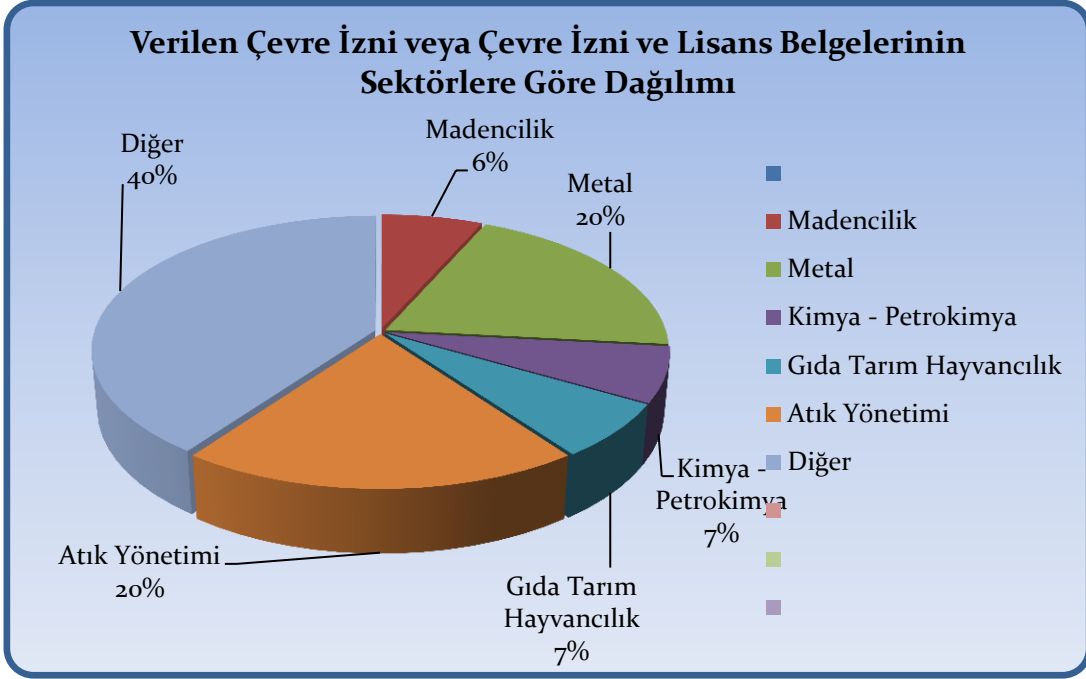

Şekil F.14– Diyarbakır İlinde 2015 Yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı Verilen Projelerin Sektörel Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

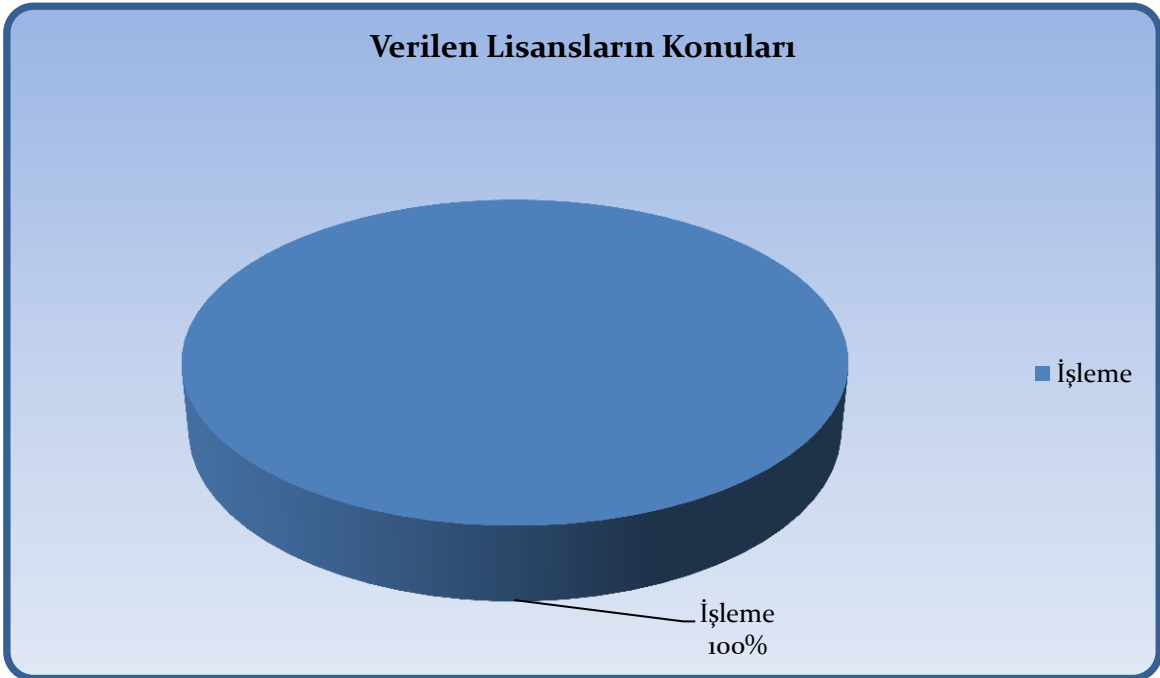
F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge F.46 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi Sayıları (DÇŞİM, 2016)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	22	23
Çevre İzni Belgesi	-	15	15
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	1	3	4
TOPLAM	2	40	42

Şekil F.1– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Verilen Çevre İzni veya Çevre İzni ve Lisans Belgelerinin Sektörlere Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

Şekil F.2 - Diyarbakır ilinde 2015 Yılında Verilen Lisansların Konuları (DÇŞİM, 2016)

F.3. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde 1 adet atık-kimya konulu ÇED olumlu kararı verilen proje bulunmaktadır. ÇED Gereklİ Değildir kararı verilen projelerin büyük kısmını madencilik sektörü oluşturmaktadır. İlimizde çevre izni verilen tesislerin önemli miktarını atık yönetimi ve metal konusu oluşturmaktadır.

Kaynaklar

1-Diyarbakır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

G.1. Çevre Denetimleri

Bu rapor kapsamında denetim faaliyetleri değerlendirilirken, gerçekleştirilen denetimler planlı (rutin) ve ani (plansız-rutin olmayan) denetimler olarak ikiye ayrılmıştır. Planlı denetimler, bir ya da çok yıllık bir program çerçevesinde il müdürlüğümüz tarafından haberli veya habersiz olarak gerçekleştirilen denetimlerdir. Plansız denetimler ise;

- izin yenileme prosedürünün bir parçası olarak,
- yeni izin alma prosedürünün bir parçası olarak,
- kaza ve olaylar sonrasında (yangın ve aniden ortaya çıkan kirlilikler gibi),
- mevzuata uygunsuzluğun fark edildiği durumlarda,
- Bakanlık ya da ÇŞİM tarafından gerek görülen durumlarda,
- ihbar veya şikâyet sonrasında

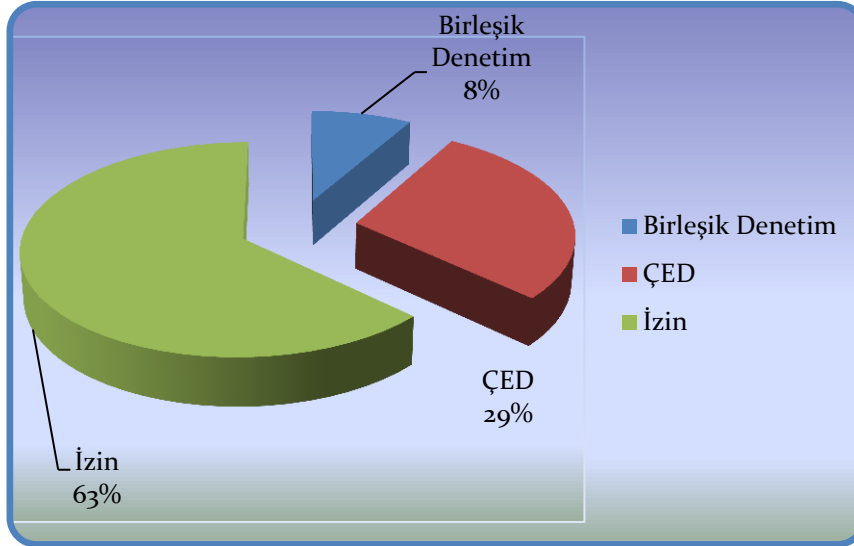
ani olarak gerçekleşen ve herhangi bir programa bağlı kalınmaksızın ÇŞİM tarafından yapılan denetimlerdir.

Çizelge G.47 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Gerçekleştirilen Denetimlerin Sayısı (DÇŞİM, 2016)

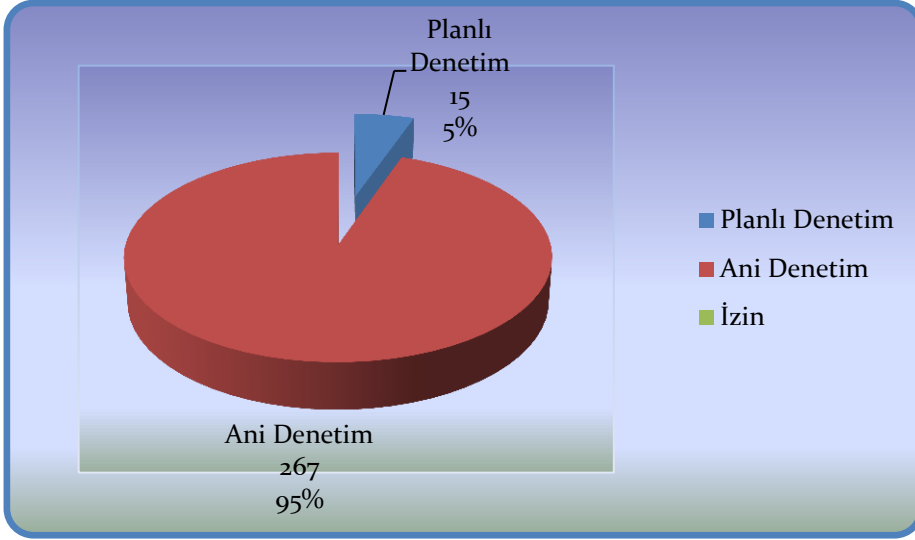
Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	Derin Deniz Deşarjı	ÇED	İzin	Toplam
Planlı denetimler	15										15
Ani (plansız) denetimler	267								51	113	431
Genel toplam	282								51	113	446

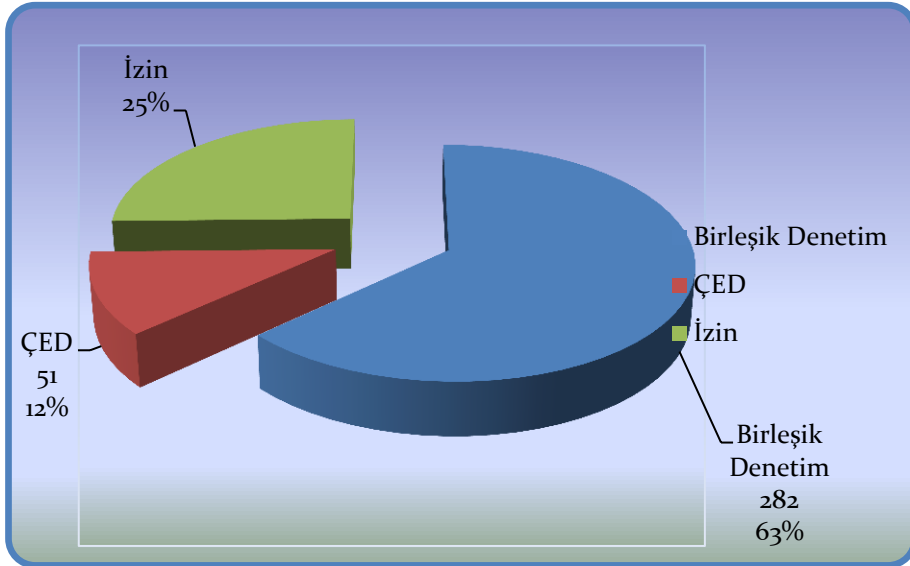
Şekil G.15 - Diyarbakır ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Planlı Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

Şekil G.163– Diyarbakır ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Plansız Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

Şekil G.174– Diyarbakir ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Planlı ve Ani Çevre Denetimlerinin Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

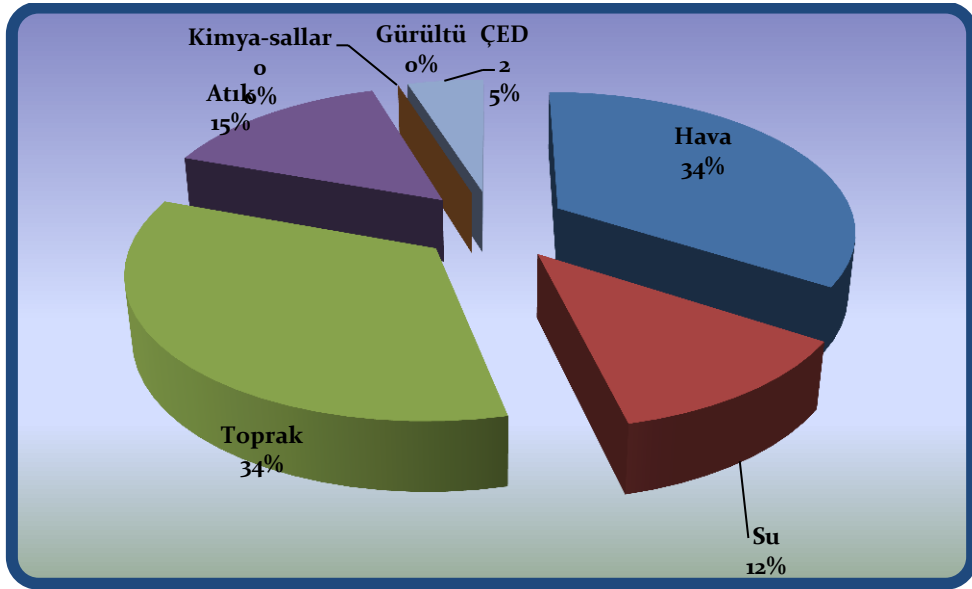

Şekil G.18– Diyarbakir ilinde ÇŞİM Tarafından 2015 Yılında Gerçekleştirilen Tüm Denetimlerin Konularına Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

Çizelge G.48 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM'e Gelen Tüm Şikâyetler ve Bunların Değerlendirilme Durumları (DÇŞİM, 2016)

Şikâyetler	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Şikâyet sayısı	14	5	14	6	-	-	2	41
Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı	14	5	14	6	-	-	2	41
Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%)	%100	%100	%100	%100	-	-	%100	%100

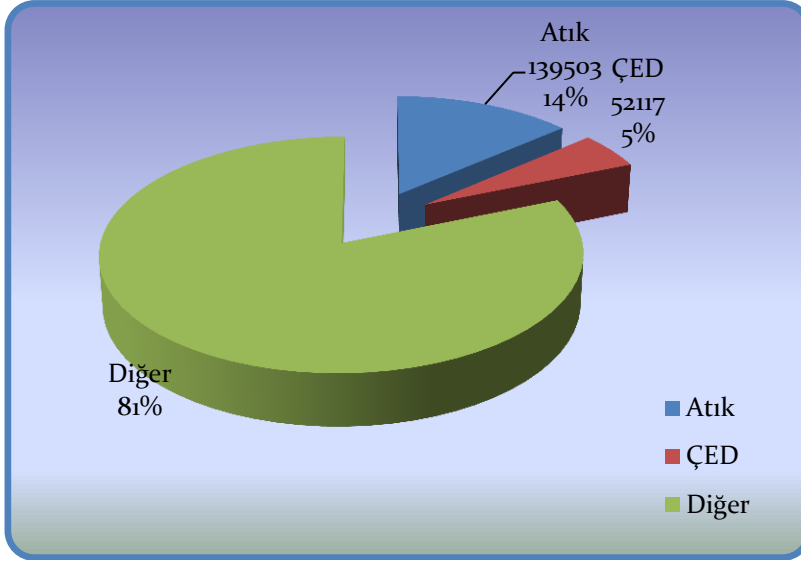

Şekil G.19– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Gelen Şikâyetlerin Konulara Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

G.3. İdari Yaptırımlar

Çizelge G.49 – Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan Ceza Miktarları ve Sayısı (DÇŞİM, 2016)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)				139.503 TL			16.929 TL 35188 TL	827.876 TL	1.019.493 TL
Uygulanan Ceza Sayısı				1			2	66	69

Şekil G.205– Diyarbakır ilinde 2015 Yılında ÇŞİM Tarafından Uygulanan İdari Para Cezalarının Konulara Göre Dağılımı (DÇŞİM, 2016)

G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

İlimizde, 04.06.2015 tarih ve 4231 sayılı Valilik Oluru ile ÇED kapsamında gerekli izinlerin alınmamasından dolayı, bir bazalt ocağı ve kesme işleme tesisi kapatılmıştır.

G.5. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde Çevre Kanunu kapsamında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünce toplam 446 adet denetim yapılmış olup, bu denetimlerin çoğunluğunu ani denetimler oluşturmaktadır. İl müdürlüğüne gelen şikayet konularını öncelikli olarak hava ve toprak kirliliği konuları

oluşturmakta olup, atık, ÇED ve çeşitli konularda toplam 69 adet idari yaptırım kararı uygulanmıştır.

Kaynaklar

1-Diyarbakır evre ve şehircilik İl Müdürlüğü

H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

Dicle ve Fırat havzasında ki kirletici unsurlar, hava kirliliği, su kirliliği, içmesuyu kalitesi, toprak kirliliği, erozyon ve kuraklık, çarpık kentleşme, gürültü kirliliği, görüntü kirliliği, katı ve sıvı atıklar, biyoçeşitlilik, tarımsal etkiler ve çevre bilinci gibi konularda bölgemizdeki kamu kurum ve kuruluşlarındaki, belediyelerdeki, üniversitelerdeki ve sivil toplum kuruluşlarındaki çalışanları bir araya getirmek, çevre sorunları hakkında çözüm önerileri sunmak, tartışmak ve kamuoyunda çevrenin korunmasına yönelik farkındalık oluşturmak amacıyla Dicle Üniversitesinde 24-25 Mart 2015 tarihleri arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi Çevre Sorunları Sempozyumu ve Çalıştayı düzenlenmiştir.

Ayrıca İl Müdürlüğümüzce, 5 Haziran Dünya Çevre Günü, Milli Eğitim Müdürlüğü ile koordineli olarak 5 okulda çevre bilincinin oluşturulması için öğrencilere kısa sunumlar ve konuşmalar yapılmıştır. Günün anısına öğrencilere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı logolu tişört ve şapkalar dağıtılmıştır.

I. İL BAZINDA ÇEVRESEL GÖSTERGELER

1.GENEL

1.1.NÜFUS

NÜFUS								
GÖSTERGE: Nüfus artış hızı								
TANIM: Belirli bir dönemde, İl için nüfus büyüklüğünün ortalama yıllık artışıdır.								
Önerilen Kaynak: TÜİK								
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990 ve sonrası il nüfusu, İl nüfus artış hızı (%), Nüfus yoğunluğu (kişi/km ²)								
Durum ve eğilimler;								
Veri formatı								
Yıllar	1990	2000	2012	2013	2014	2015
Nüfus (Kişi)								
	1.094. 996	1.362. 708	1.460.714	1.492 828	1.515.011	1.528.958	1.635.048	
Nüfus (Kişi)								1.654.196
Nüfus Artış Hızı (‰)	31,70	21,87	-	21,7	14,9	9,2	17,0	11,6
Kaynak: TÜİK								
Değerlendirme ve Sonuçlar								
Türkiye’de nüfus artış hızı 1990 yılında ‰17 iken, 2005 yılında ‰12,3’e gerilemiştir. Ancak toplam nüfus artmaya devam etmiştir. 2008 yılı verilerine göre toplam nüfus 71.079.000 kişi, nüfus artış hızı ise ‰11,5’tir.								
Toplam nüfus artmaya devam etmektedir. Nüfusun kentsel alanlarda yoğunlaşması, bu alanlarda çevre üzerinde baskının artması anlamına gelmektedir.								

NÜFUS		
GÖSTERGE: Kentsel nüfus oranı		
TANIM: Belirli bir tarihte kentsel alan olarak tanımlanmış 20.001 ve üzeri nüfusa sahip yerleşim yerlerinde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki oranıdır.		
Önerilen Kaynak: TÜİK		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1927, 1950 ve 1980 yılları da olacak şekilde yıllara göre kırsal ve kentsel nüfus oranı (%),Türkiye geneli oranlarıyla karşılaştırılması		
Durum ve eğilimler:		
Veri formatı		
	İl ve İlçe Merkezleri (%)	Belde ve Köyler (%)
1927	24,41	75,59
1950	24,60	75,40
1980	48,10	51,90
1990	54,85	45,15
2000	60	40
2010	71,3	28,7
2012	72,56	27,44
2013	BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ İLE İLGİLİ YAPILAN KANUN DEĞİŞİKLİĞİ İLE BELDE VE KÖYLER MAHALLEYE DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞTÜR.	
2014		
2015		
.....		
.....		
Kaynak : TUİK		
Değerlendirme ve Sonuçlar		
Ülkemizde 1990 yılında %51,32 olan kentsel nüfus oranı 2000 yılında %59,25'e yükselmiştir. Hızlı kentleşme ile birlikte sosyal, ekonomik, demografik ve çevresel sorunlar ortaya çıkmıştır. Plansız kentleşme ve gecekondulaşma ile hizmet sunumu bakımından sorunlu kentler oluşmuş ve çevre sorunları hızla büyümüştür. Ülkemizde artan kentsel nüfus oranına paralel olarak kentlerde yaşanan çevre sorunlarının da artması olasıdır.		

1.2.SANAYİ

SANAYİ																								
GÖSTERGE: Sanayi Bölgeleri																								
TANIM: Sanayinin belli alanlarda yapılmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek gibi amaçlarla mal ve hizmet üretim bölgeleri olarak hizmet sunmayı amaçlayan organize sanayi bölgeleri vb. sanayi bölgelerinin sayısının, toplam alanlarının ve ildeki planlı sanayileşme oranının zaman serisinde ifade edilmesidir.																								
Önerilen Kaynak: Sanayi İl Müdürlükleri, İl Sanayi Odası																								
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde bulunan sanayi kuruluşlarının sayısı, sektörlerine göre sanayi bölgelerinin (Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Endüstri İhtisas Bölgesi ilan edilmiş alanlar, Büyük Sanayi Siteleri vb.) sayısı, kapasitesi, alanı (ha), OSB ve diğer sanayi alanlarında yer alan sanayi kuruluşlarının sayısının ildeki tüm sanayi kuruluşları sayısına oranı (%)																								
Durum ve eğilimler; Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nde parsel durumu ve firma bilgileri																								
<table border="1"><thead><tr><th>İŞLETMENİN DURUMU</th><th>FİRMA SAYISI</th><th>TAHSİS EDİLEN PARSEL SAYISI</th></tr></thead><tbody><tr><td>Üretimde olan</td><td>177</td><td>191 (%76,7)</td></tr><tr><td>İnşaat aşamasında olan</td><td>24</td><td>26 (%10,4)</td></tr><tr><td>Proje aşamasında olan</td><td>14</td><td>14 (%5,6)</td></tr><tr><td>Kapalı olan</td><td>1</td><td>1 (%0,4)</td></tr><tr><td>Boş veya davalı olan parseller</td><td>-</td><td>16 (6,4)</td></tr><tr><td>İcra Yolu ile bankaya devir edilen parseller</td><td>-</td><td>1 (% 0,4)</td></tr><tr><td>TOPLAM</td><td>216</td><td>249 (%100)</td></tr></tbody></table>	İŞLETMENİN DURUMU	FİRMA SAYISI	TAHSİS EDİLEN PARSEL SAYISI	Üretimde olan	177	191 (%76,7)	İnşaat aşamasında olan	24	26 (%10,4)	Proje aşamasında olan	14	14 (%5,6)	Kapalı olan	1	1 (%0,4)	Boş veya davalı olan parseller	-	16 (6,4)	İcra Yolu ile bankaya devir edilen parseller	-	1 (% 0,4)	TOPLAM	216	249 (%100)
İŞLETMENİN DURUMU	FİRMA SAYISI	TAHSİS EDİLEN PARSEL SAYISI																						
Üretimde olan	177	191 (%76,7)																						
İnşaat aşamasında olan	24	26 (%10,4)																						
Proje aşamasında olan	14	14 (%5,6)																						
Kapalı olan	1	1 (%0,4)																						
Boş veya davalı olan parseller	-	16 (6,4)																						
İcra Yolu ile bankaya devir edilen parseller	-	1 (% 0,4)																						
TOPLAM	216	249 (%100)																						
Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi 532 hektarlık alana kurulmuş ve 249 parsel ayrılmıştır. Doluluk oranı; üretime geçen, inşaat aşamasında olan, proje aşamasında ve kapalı görünen parseller temel alındığında şu anda % 93 tür. Organize Sanayi Bölgesinde bulunan işletmeler gıda ürünlerinin imalatı, diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı,(taş ve mermerin kesilmesi şekil verilmesi, bitirilmesi, inşaat amaçlı ürünlerin imalatı vb.) başta olmak üzere mobilya imalatı kimyasal, ve kimyasal ürünleri imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı, ana metal sanayi, elektrikli teçhizat imalatı, giyim eşyalarının imalatı, atığın toplanması, ıslahı ve geri kazanımı gibi sektörlerde faaliyet göstermektedir.																								
Diyarbakır OSB'ye doğalgaz hattı getirilmesi çalışmaları ve demiryolu hattı getirilmesi çalışmaları ile arıtma tesisi yapılması için çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca mevcut OSB ye ilave olarak Ek OSB ile ilgili olarak Bakanlığımız kredi desteği ile OSB Müteşebbis Heyet Başkanlığı'nın sorumluluğu altında Diyarbakır Merkez OSB ye ait yol , kanalizasyon, yağmur suyu,içme suyu inşaatlarından müteşekkil alt yapı yapım işi ile enerji nakil hattı yapım çalışmaları devam etmektedir.																								

Ek OSB nin toplam alanı 128,2 ha dır.

İlimizde 4ü Diyarbakır Merkezde 3 ü ilçelerde olmak üzere Bakanlığımız kredi desteği ile yapılan 7 adet küçük sanayi sitesi bulunmaktadır.

İlimizde 2015 yılı sonu itibariyle Sanayi Sicil Belgesine sahip 488 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin %19 u gıda ürünleri imalatı, %16 sı madencilik ve taş ocakçılığı, %14 ü diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı, %10u başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı, %6 sı kauçuk ve plastik ürün imalatı, % 6 sı mobilya imalatı, % 5i tekstil ürünlerinin imalatı, %4 ü fabrikasyon metal ürünleri imalatı, %2 si ana metal sanayi, %3 ü ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı, % 2 si giyim eşyaları, % 10 u diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir.

Kaynak: Diyarbakır Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Değerlendirme ve Sonuçlar.

SANAYİ					
GÖSTERGE: Madencilik					
TANIM: Bu gösterge, İlde yer alan farklı ruhsatlandırma grubuna göre verilen bir yılda kayıt altına alınmış maden ocakları, zenginleştirme tesisleri ve depolama alanlarının miktarının yıllara göre değişimini gösterir.					
Önerilen Kaynak: İl Özel İdare, MİGEM					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Türlerine göre maden ocağı ve tesisi sayısı, alanları (ha) ve yıllara göre değişimleri (%),					
Durum ve eğilimler;					
İLÇE	RUHSAT SAFHASI	RUHSAT ALANI	MADEN GRUBU	MADEN ADI	RUHSAT DURUMU
LİCE	Arama	799,99	IV. GRUP	Alçıtaşı	Normal Yürüyor
HANİ	Arama	878,73	IV. GRUP	Krom	Normal Yürüyor
ÇERMİK	Arama	99,88	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	Arama	99,94	II-B GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	Arama	1262,38	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	Arama	1900	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	Arama	98,38	II-B GRUP		Normal Yürüyor
DİCLE	Arama	350,13	IV. GRUP		Normal Yürüyor
DİCLE	Arama	1589,35	IV. GRUP		Normal Yürüyor
DİCLE	Arama	1107,83	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	Arama	1682,89	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	Arama	675	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	Arama	63,9	IV. GRUP		Normal Yürüyor
HAZRO	Arama	1426,62	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1401,25	IV. GRUP		Normal Yürüyor

KULP	Arama	2000	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1800	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1587,5	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1982,01	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	2000	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1135	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1999,6	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	603,35	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	2000	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Arama	1999,9	IV. GRUP		Normal Yürüyor
LİCE	Arama	2000	IV. GRUP		Normal Yürüyor
LİCE	Arama	625	IV. GRUP		Normal Yürüyor
MERKEZ	Arama	77,62	II. GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
KULP	Detay Arama Dönemi	2000	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Detay Arama Dönemi	2000	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	Genel Arama Dönemi	99,79	II-B GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	Genel Arama Dönemi	99,82	II-B GRUP		Normal Yürüyor
DİCLE	Genel Arama Dönemi	1944,84	IV. GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Genel Arama Dönemi	99,77	II-B GRUP		Normal Yürüyor
KULP	Genel Arama Dönemi	60,73	II-B GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	181,25	IV. GRUP	Bakır+Çinko+Kurşun	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	96,36	II-A GRUP	Bazalt	Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	56,22	II-B GRUP	Bazalt	Faaliyetleri Durduruldu

MERKEZ	İşletme	99,99	II-A GRUP	Bazalt	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	94,5	II-B GRUP	Bazalt (Blok)	Faaliyetleri Durduruldu
ÇINAR	İşletme	10	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Faaliyetleri Durduruldu
ÇINAR	İşletme	98,88	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
EĞİL	İşletme	99,97	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	99,15	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	100	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	63,99	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	72,52	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,81	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,75	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	98,6	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	57,88	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,97	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	10,2	II-A GRUP	Bazalt (Mıçır)	Faaliyetleri Durduruldu
ÇINAR	İşletme	350	IV. GRUP	Bazaltik Pomza	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	49,2	I-B GRUBU	Çimento Hammaddesi (killi silttaşı)	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	35,52	I-B GRUBU	Çimento Kili	Faaliyetleri Durduruldu
DİCLE	İşletme	1224,45	IV. GRUP	Çinko+Kurşun	Faaliyetleri Durduruldu
KULP	İşletme	725	IV. GRUP	Demir+Krom	Faaliyetleri Durduruldu
ÇINAR	İşletme	4611,18	IV. GRUP	Fosfat	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	139,26	II-A GRUP	Kalker	Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	99,33	II-A GRUP	Kalker	Faaliyetleri Durduruldu

ÇERMİK	İşletme	91,95	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Faaliyetleri Durduruldu
EĞİL	İşletme	100	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Faaliyetleri Durduruldu
EĞİL	İşletme	99,04	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
EĞİL	İşletme	74,48	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	99,55	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	39,84	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	94,55	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	99,46	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	92,09	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	99,69	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Faaliyetleri Durduruldu
HAZRO	İşletme	90,37	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Faaliyetleri Durduruldu
LİCE	İşletme	3,68	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
LİCE	İşletme	94,23	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
LİCE	İşletme	98,47	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	16,49	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	62,89	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	99,67	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	99,96	II-A GRUP	Kalker (mıdır)	Faaliyetleri Durduruldu
ÇÜNGÜŞ	İşletme	250	II-A GRUP	Kalsit	Faaliyetleri Durduruldu
DİCLE	İşletme	1439,26	IV. GRUP	Krom	Geçici Tatil
DİCLE	İşletme	1695,61	IV. GRUP	Krom	Geçici Tatil
ERGANİ	İşletme	521,62	IV. GRUP	Krom	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	1041,07	IV. GRUP	Krom	Normal Yürüyor

KULP	İşletme	775	IV. GRUP	Krom	Normal Yürüyor
DİCLE	İşletme	616,34	IV. GRUP	Kurşun+Çinko	Faaliyetleri Durduruldu
KULP	İşletme	1975	IV. GRUP	Manganez , Demir	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	47,61	I-B GRUBU	Marn	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	49,11	I-B GRUBU	Marn	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	49,09	I-B GRUBU	Marn	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	76,78	I-B GRUBU	Marn , Çimento Kili	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	20,1	I-B GRUBU	Marn , Çimento Kili	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	193,75	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	115	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	242,44	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	34,04	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	248,75	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	218,7	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	140,66	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	149,31	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	214,6	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	230,55	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	96	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	41,67	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	100	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	99,62	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	98,69	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu

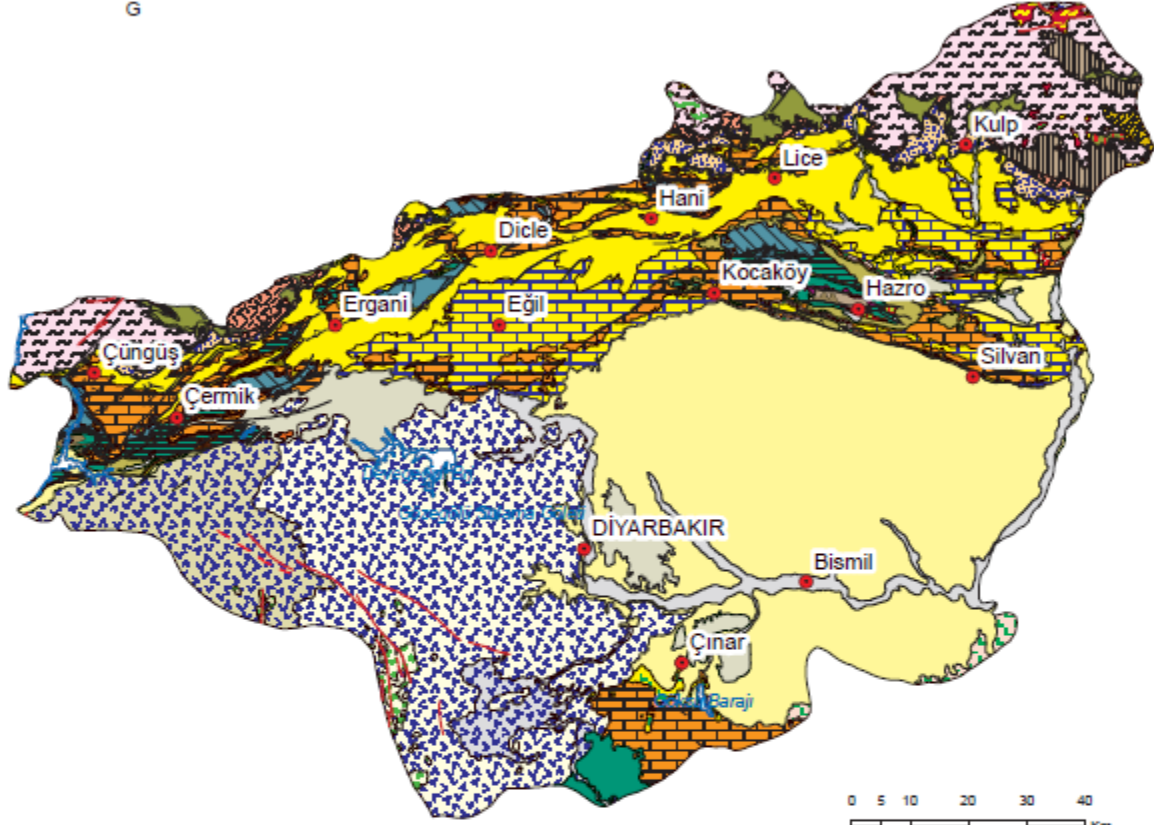
ÇÜNGÜŞ	İşletme	110,33	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	56,91	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ÇÜNGÜŞ	İşletme	97,57	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	169,92	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	96	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	96,31	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	250	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	250	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	229,31	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	243,13	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	250	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	238,98	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HANİ	İşletme	239,94	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	243	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	133,12	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HANİ	İşletme	143,2	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HANİ	İşletme	4,16	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
HANİ	İşletme	109,12	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HANİ	İşletme	99,88	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HAZRO	İşletme	250	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HAZRO	İşletme	92,82	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
HAZRO	İşletme	99,9	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
KULP	İşletme	232,06	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu

KULP	İşletme	249,93	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
LİCE	İşletme	166,83	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
LİCE	İşletme	250	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
LİCE	İşletme	92,15	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	236,87	II-B GRUP	Mermer	Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	150,7	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	176,22	II-B GRUP	Mermer	Normal Yürüyor
ÇINAR	İşletme	200	IV. GRUP	Pomza	Normal Yürüyor
BAĞLAR	İşletme	99,13	II-A GRUP		Normal Yürüyor
BAĞLAR	İşletme	77,48	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ÇERMİK	İşletme	233,18	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
ÇERMİK	İşletme	99,79	II-B GRUP		Normal Yürüyor
ÇINAR	İşletme	99,35	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	2607,59	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	1285	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	190,23	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	994,37	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	İşletme	99,75	II-B GRUP		Normal Yürüyor
DİCLE	İşletme	296,85	IV. GRUP		Normal Yürüyor
DİCLE	İşletme	99,82	II-B GRUP		Normal Yürüyor
EĞİL	İşletme	100	II-A GRUP		Normal Yürüyor
EĞİL	İşletme	99,99	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	281,84	IV. GRUP		Normal Yürüyor

ERGANİ	İşletme	99,97	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	958,78	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	806,83	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	87,5	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	1149,51	IV. GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
ERGANİ	İşletme	44,82	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	96,4	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	99,73	II-A GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	İşletme	93,44	II-A GRUP		Normal Yürüyor
HANİ	İşletme	212,03	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
KULP	İşletme	365	IV. GRUP		Normal Yürüyor
LİCE	İşletme	712,37	IV. GRUP		Normal Yürüyor
LİCE	İşletme	98,3	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
LİCE	İşletme	99,85	II-A GRUP		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	85,09	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	32,9	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	240	II-B GRUP		Faaliyetleri Durduruldu
MERKEZ	İşletme	98,59	II-A GRUP		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	18,42	I-B GRUBU		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	48,5	I-B GRUBU		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	44,85	I-B GRUBU		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,77	II-A GRUP		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,95	II-A GRUP		Normal Yürüyor

MERKEZ	İşletme	99,62	II-A GRUP		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,87	II-A GRUP		Normal Yürüyor
MERKEZ	İşletme	99,19	II-A GRUP		Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	98,3	II-A GRUP		Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	98,71	II-A GRUP		Normal Yürüyor
SİLVAN	İşletme	98,32	II-A GRUP		Normal Yürüyor
YENİŞEHİR	İşletme	98,89	II-A GRUP		Normal Yürüyor
YENİŞEHİR	İşletme	79,82	II-A GRUP		Normal Yürüyor
YENİŞEHİR	İşletme	96,03	II-A GRUP		Normal Yürüyor
YENİŞEHİR	İşletme	99,88	II-A GRUP		Normal Yürüyor
BİSMİL	Ön Arama Dönemi	1600,8	IV. GRUP		Normal Yürüyor
BİSMİL	Ön Arama Dönemi	406,4	IV. GRUP		Normal Yürüyor
ÇÜNGÜŞ	Ön Arama Dönemi	98,35	II-B GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	Ön Arama Dönemi	100	II-B GRUP		Normal Yürüyor
ERGANİ	Ön Arama Dönemi	99	II-B GRUP		Normal Yürüyor
HANI	Ön Arama Dönemi	92,04	II-B GRUP		Normal Yürüyor
LİCE	Ön Arama Dönemi	749,41	IV. GRUP		Normal Yürüyor

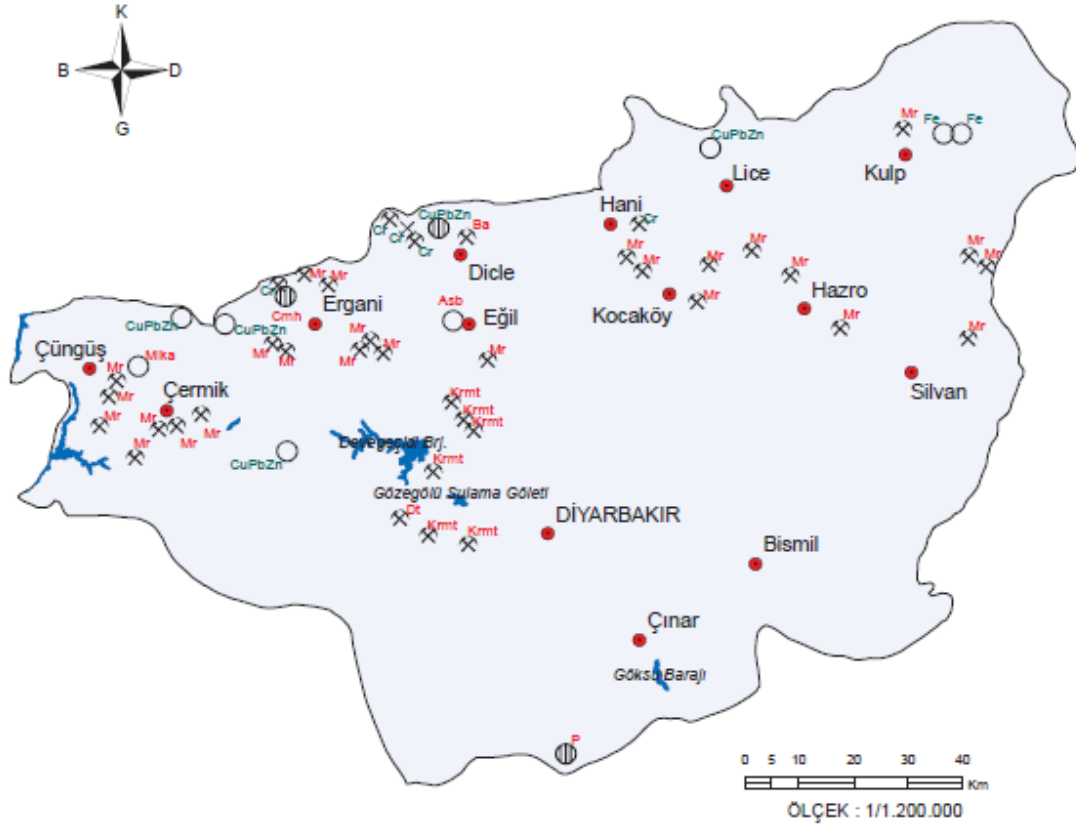
DIYARBAKIR İLİ JEOLojİ HARİTASI

0 5 10 20 30 40
Km

ÖLÇEK : 1/1.200.000

DİYARBAKIR İLİ MADEN YATAKLARI HARİTASI

AÇIKLAMALAR

○ ZUHUR

⊙ YATAK

⊗ İŞLETME

⊗ ESKİ İŞLETME

● Yerleşim merkezi

METALİK MADENLER

ENDÜSTRİYEL HAMMADELER

Asb Asbest

Ba Barit

Cmnh Çimento Hammaddeleri

Cr Krom

CuPbZn Bakır-Kurşun-Çinko

Dt Doğal Taş (Andezit, Bazalt, vb.)

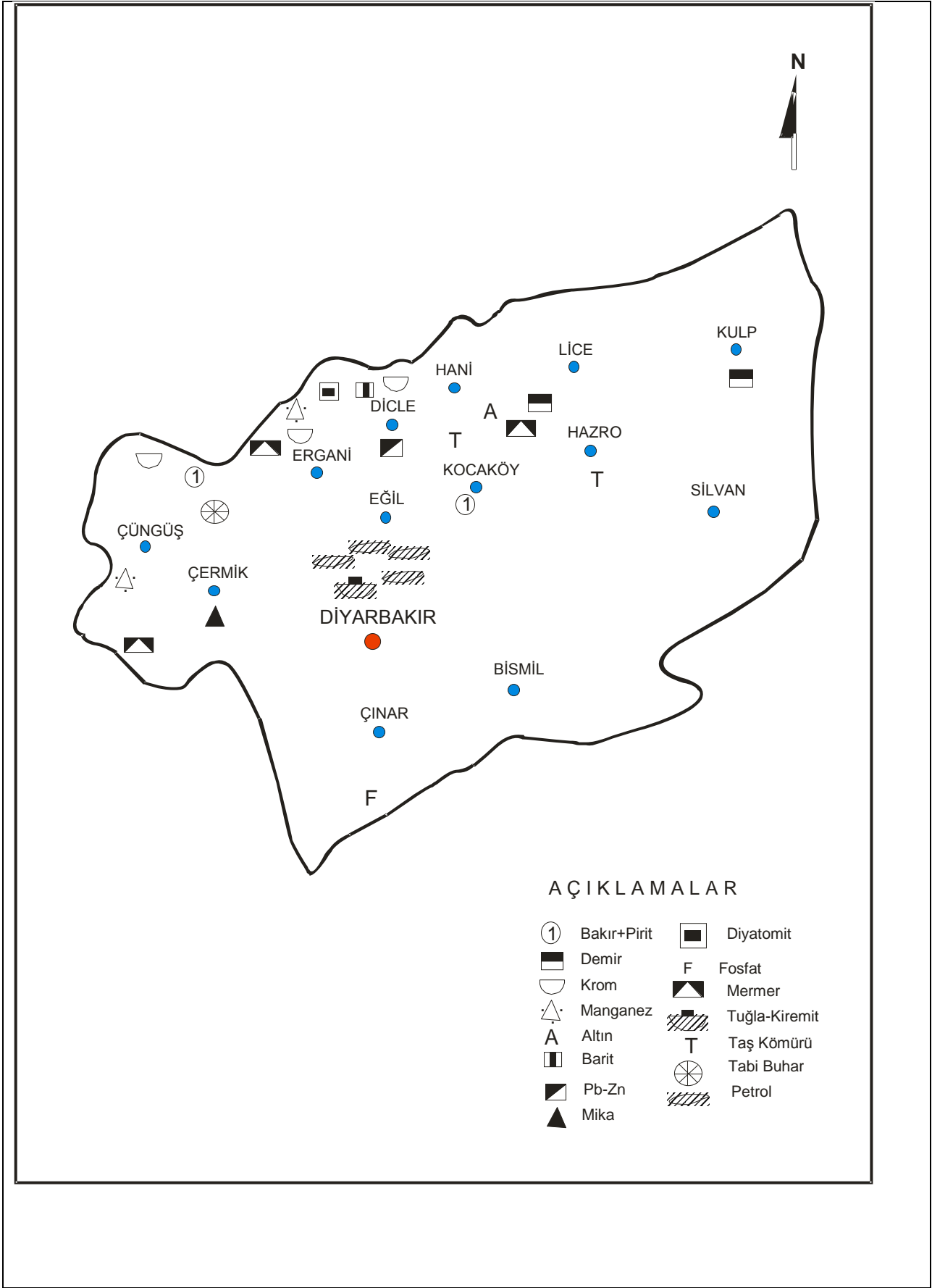
Fe Demir

Krmt Kırmataş (Andezit, Bazalt, vb.)

Mika Mika

Mr Mermer

P Fosfat

2015 YILINDA VERİLEN GSM RUHSATLARIN LİSTESİ

No	ŞAHIS/FİRMA ADI VEYA ÜNVANI	RUHSAT NO:	FAALİYET KONUSU	İŞLETMENİN ADRESİ
1	DSİ 10.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2015/01	II-A KALKER OCAĞI	Yukarı Şeyhler Köyü Çermik/DİYARBAKIR
2	DİMER MAD.SAN.VE TİC.A.Ş.	2015/02	II-B MERMER OCAĞI	Kaya Köyü Çermik/DİYARBAKIR
3	ALADAĞ İNŞ.EN.ÜRT.MAD.PET.TEM. SAN VE TİC. LTD.ŞTİ	2015/03	II-A KALKER OCAĞI	Kürekli Köyü Çınar/DİYARBAKIR
4	DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	2015/04	II-A KALKER OCAĞI	Karpuzlu Köyü DİYARBAKIR
5	DİMİN MADENCİLİK SAN.VE TİC.A.Ş.	2015/05	IV.GRUP BAKIR	Mizag Köyü Lice/DİYARBAKIR
6	DSİ 10.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2015/06	I-B KİL OCAĞI	Boğaz Köyü Ergani/DİYARBAKIR
7	DSİ 10.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2015/07	I-A KUM OCAĞI	Yukarı Şeyhler Köyü Çermik/DİYARBAKIR
8	ESKİKALE İNŞ.NAK.PET.VE TUR. SAN. TİC.A.Ş.	2015/08	II-A KALKER OCAĞI	Kalkan Köyü Eğil/DİYARBAKIR
9	DSİ 10.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	2015/09	I-B KİL OCAĞI	Yukarı Şeyhler Köyü Çermik/DİYARBAKIR

2015 YILINDA VERİLEN KUM-ÇAKIL OCAKLARI RUHSATLARIN LİSTESİ

S.NO	ŞAHIS/FİRMA ADI VEYA ÜNVANI	RUHSAT NO:	FAALİYET KONUSU	İŞLETMENİN ADRESİ
1	DSİ 10.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	21/2015/01	I-A KUM OCAĞI	Çavuşlu Serçeler Köyü Bismil /DİYARBAKIR
2	DSİ 10.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	21/2015/02	I-A KUM OCAĞI	Yukarı Şeyhler Köyü Çermik/DİYARBAKIR
3	LİCE BELEDİYESİ	21/2015/03	I-A KUM OCAĞI	Kıyı Mahallesi Lice/DİYARBAKIR

Kaynak: Diyarbakır Valiliği (Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı), MİGEM

Değerlendirme ve Sonuçlar.

İlimizde halen 50 civarında mermer ocağı (Çermik, Hani, Lice, Kocaköy, Ergani, Çüngüş, Hazro, Silvan ve Merkez ilçelerinde olmak üzere) faaliyetini sürdürmektedir. Ayrıca TPAO, PERENCO ve ALAADDİN MİDDLE EAST firmalarına ait Merkez, Dicle, Eğil, Hani ve Kocaköy İlçelerinde çok sayıda petrol kuyusu bulunmaktadır.

2.İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ													
GÖSTERGE: Sıcaklık													
TANIM: Gösterge, ildeki yıllık ortalama sıcaklık değişimi ve Türkiye ortalamalarıyla karşılaştırılmasını ifade etmektedir.													
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü													
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970-2015 yılları arası yıllık ortalama sıcaklık değerleri (°C)													
Durum ve eğilimler;													
Diyarbakır ve ilçelerinin uzun yıllar sıcaklık ortalaması (°C)													
A Y L A R													
MERKEZ	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK	YILLIK
Diyarbakır	1,4	3,4	8,5	13,8	19,3	26,3	31,2	30,3	24,7	17,1	8,9	3,5	15,7
Bismil	2,5	4,2	8,5	14,6	18,9	25,8	30,4	29,1	23,6	16,7	9,3	4,2	15,7
Çermik	2,9	4,4	9,0	14,4	19,9	26,4	31,1	30,3	24,9	17,9	10,0	5,0	16,4
Çınar	2,2	3,9	7,9	14,8	19,3	26,9	31,7	29,8	26,5	17,5	9,5	3,8	16,2
Çüngüş	-0,1	1,0	5,8	10,9	15,0	22,1	27,4	27,1	21,7	15,5	6,1	-0,7	12,7
Ergani	2,4	3,6	8,3	13,8	19,5	25,9	30,7	30,3	25,3	17,9	10,0	4,5	16,0
Lice	0,8	1,9	6,6	13,1	18,0	24,1	29,0	28,4	23,4	16,1	8,1	3,1	14,4
Hani	2,0	2,9	7,5	13,3	18,2	24,6	29,9	29,7	25,5	17,8	10,0	4,5	15,5
Hazro	2,3	2,8	7,0	13,6	17,6	23,7	28,7	28,7	24,4	17,4	9,2	4,0	15,0
Dicle	2,0	2,4	7,4	13,9	18,7	25,0	30,0	29,6	25,5	17,8	9,3	3,5	15,4
Kulp	2,1	1,8	6,0	13,8	17,7	24,7	29,5	29,2	25,1	17,5	10,3	4,9	15,2
Silvan	1,8	3,5	8,1	13,9	18,5	24,3	28,0	27,5	23,1	16,8	9,4	4,5	15,0
Kaynak: Türkiye Meteorolojik Veri Arşiv ve Yönetim Sistemi													
Değerlendirme ve Sonuçlar													
Serin kuzey rüzgârlarına kapalı bulunan, Diyarbakır ilimiz yılın 4 ayı bunaltıcı sıcaklıklara maruz kalır. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında sıcaklık değerleri Türkiye'nin en sıcak şehrinin Diyarbakır olduğunu göstermektedir. Diyarbakır'da yaz mevsiminin başlama tarihi ortalama Nisan 17, sona erme tarihi ise ortalama Ekim 26'dir. Ancak yaz mevsiminin uzaması nedeniyle şimdiye kadar yapılan gözlemlerde yaz mevsiminin başlangıcı en erken Mart 17, sona erme tarihi ise en geç Kasım 18 olarak tespit edilmiştir. İlimizde 46 yıllık ortalamaya göre; yıllık sıcaklık ortalaması 15,7 °C'dir. En yüksek sıcaklık Ağustos ayında (28.08.1998) 44,8 °C, en düşük sıcaklık ise Aralık ayında (30.12.2006) -23,4 °C olarak tespit edilmiştir.													

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

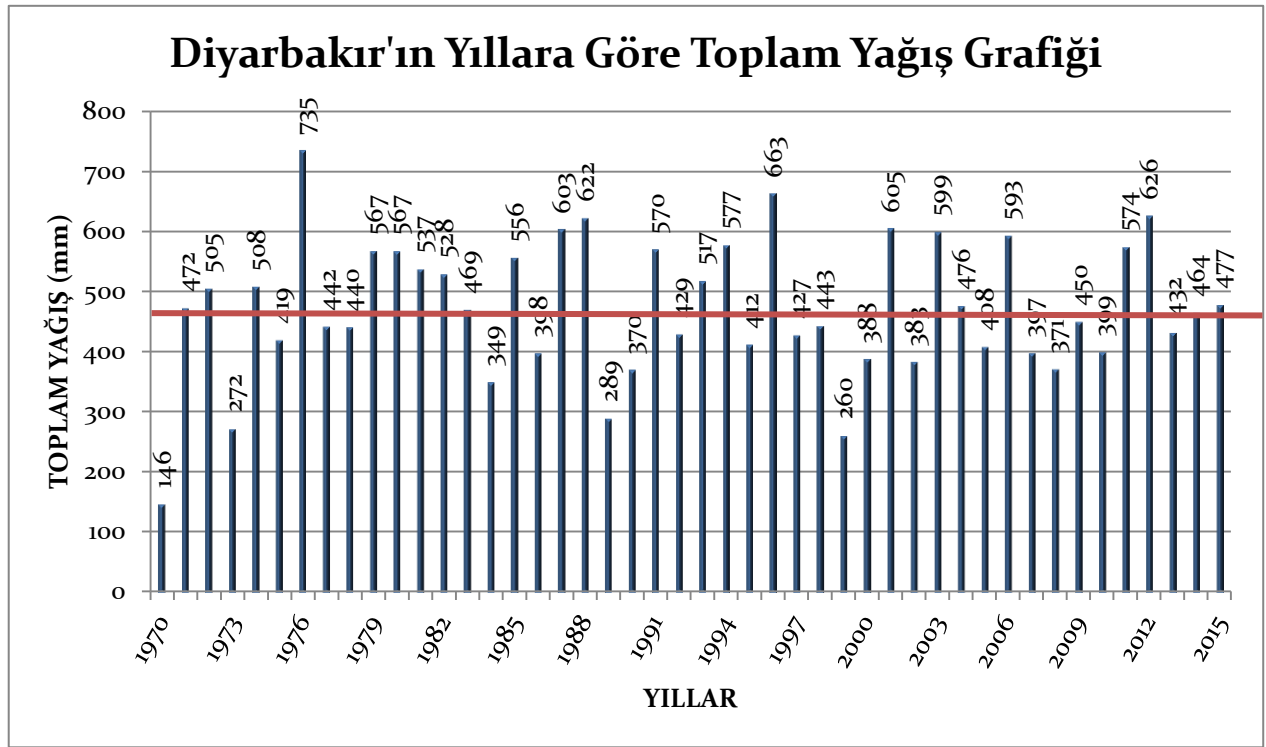
GÖSTERGE: Yağış

TANIM: İldeki birim alana düşen ortalama yağış miktarının zaman serisinde ifade edilmesidir.

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970-2015 yılları arası yıllık ortalama yağış miktarları (kg/m²)

Durum ve eğilimler;

Kaynak: Türkiye Meteorolojik Veri Arşiv ve Yönetim Sistemi

Değerlendirme ve Sonuçlar

Çanak şeklinde olan Diyarbakır havzasında yağışlar, çoğunlukla kış ve ilkbahar aylarında görülür. Kış ve ilkbahar yağışlarının fazlalığı, ilimizin az da olsa Akdeniz ikliminin ılık ve nemli hava kütlelerinin etkisinde kaldığını gösterir.

46 yıllık ortalamalara göre; metre kareye düşen yıllık yağış miktarı 472 mm'dir. Uzun yıllar içinde en çok yağış 735 mm ile 1976 yılında, en az yağış ise 146,3 mm ile 1970 yılında olmuştur.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ										
GÖSTERGE: Deniz suyu yüzey sıcaklığı										
TANIM: Bu gösterge, deniz suyu yüzey sıcaklığının 1975'ten bu yana yıllık değişimini ifade eder.										
Önerilen Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Denize kıyısı olan iller için 1975'ten bu yana uzun yıllar ortalama deniz suyu yüzey sıcaklığı değerleri (°C)										
Durum ve eğilimler; <i>(Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)</i>										
Veri formatı*										
	1975	2011	2012	2013	2014	2015
Yıllık Ortalama										
Kaynak: Meteoroloji 15. Bölge Müdürlüğü										
Değerlendirme ve Sonuçlar.										
*İlimizin denize kıyısı olmadığından çizelge boş bırakılmıştır.										

3.HAVA KALİTESİ

HAVA KALİTESİ
GÖSTERGE: Hava Kirleticileri
TANIM: Bu gösterge; havadaki SO ₂ ve PM ₁₀ konsantrasyon miktarını göstermektedir. (SO ₂ yakıtların doğal olarak yapısında bulunan kükürt bileşiklerinin yanma esnasında açığa çıkmasıyla oluşan kirletici, boğucu, renksiz ve asidik gazdır. Partikül maddeler, gaz halindeki emisyonların kimyasal dönüşümü ve yığın halinde şekillenmesi ile oluşur. 5-10 mikrometre çaplı partiküler, asılı partikül olarak tanımlanır. Genel olarak heterojen karışımları içerir ve karakteristikleri bir yerden bir başka yere önemli değişiklik gösterir. Çapı 10 mikrometre altındaki partiküler maddelere PM ₁₀ denir.)
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde oluşan SO ₂ ve PM ₁₀ miktarları ortalamalarının yıllara göre değişimi ve yıllık olarak aşım gün sayısı değişimi (İldeki ölçüm istasyonlarının kurulma tarihinden itibaren)
Durum ve eğilimler;
Kaynak:
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde 1 adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmakta olup Valilik binasının bahçesinde konumlandırılmıştır. 2005 yılından beri hizmet vermektedir. Cihaz Bakanlığımız tarafından aylık olarak periyodik bakımlardan geçirilmektedir. Cihazdan alınan veriler www.havaizleme.gov.tr adresinde kamuoyuna açık şekilde paylaşılmaktadır.

4. SU-ATIKSU

SU-ATIKSU												
GÖSTERGE: Su Kullanımı												
TANIM: Bu gösterge belediye, sulama, içme ve kullanma, sanayi olmak üzere sektörel bazda kaynaklardan çekilen toplam su miktarını gösterir.												
Önerilen Kaynak: DSI, TÜİK												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi:												
Durum ve eğilimler;												
Veri Formatı												
	1990		2004		2008		2012		2014		2030	
	1000 m³	%	1000 m³	%	1000 m³	%	1000 m³	%	1000 m³	%	1000 m³	%
Toplam												
Sulama												
İçme-Kullanma			86950		91717		92577		71455			
Sanayi												
Kaynak: TÜİK												
Değerlendirme ve Sonuçlar.												
Çevreyle ilgili veriler 2 yılda bir düzenlendiğinden 2015 verileri yüklenememiştir.												

SU-ATIKSU					
GÖSTERGE: Belediye İçme Kullanma Suyu Kaynakları					
TANIM: Belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu temin edilen baraj, kuyu, doğal kaynak, göl ve gölet olmak üzere çekilen suyun kaynaklarına göre oranını ifade etmektedir.					
Önerilen Kaynak: TÜİK					
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlde 1990 ve sonrasında, baraj, kuyu, doğal kaynak, göl ve göletlerden çekilen su miktarı, toplam çekilen su miktarı, (1000 m ³ /yıl)					
Durum ve eğilimler;					
Veri Formatı					
Belediye İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Kaynaklara Göre Çekilen Su (1000 m³/yıl)					
	Baraj	Kuyu	Kaynak	Akarsu	Göl-Gölet
1990	-	-	-	-	-
2004	50 194	15 483	21 273	-	-
2008	51 850	26 239	13 199	429	-
2012	61 000	23 452	8 079	46	-
2014	66 230	5 225	-	-	-
Kaynak:TÜİK					
Değerlendirme ve Sonuçlar.					

Çevreyle ilgili veriler 2 yılda bir düzenlendiğinden 2015 verileri yüklenememiştir.

SU-ATIKSU

GÖSTERGE: Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Veren Belediyeler

TANIM: Bu gösterge atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısını ve atıksu arıtma tesislerine bağlı nüfusun yüzdelik oranını ifade eder.

Önerilen Kaynak: TÜİK

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlerdeki 1994 yılı ve sonrası atıksu arıtma tesislerine bağlı nüfus, tüm il nüfusu, oranları (%)

Durum ve eğilimler;

Veri Formatı

YILLAR	1994	...	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Atıksu Arıtma Tesisi ile Hizmet Veren Belediye Sayısı			5	5	7	5	5	5	
Arıtma Tesisine Bağlı Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)			47,9	52	38,3	54,1	55,5	72,8	

Kaynak: TÜİK

Değerlendirme ve Sonuçlar.

Çevreyle ilgili veriler 2 yılda bir düzenlendiğinden 2015 verileri yüklenememiştir.

SU-ATIKSU

GÖSTERGE: Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayıları ve nüfusu

TANIM: Bu gösterge 1994 yılı ve sonrası kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)

Önerilen Kaynak: TÜİK

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İlerdeki 1994 yılı ve sonrası kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı ve bağlı nüfus, Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)

Durum ve eğilimler;

Veri Formatı

YILLAR	1994	...	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı			27	28	26	27	27	18	
Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (%)			70	72	69	71	72	98	

Kaynak:

Değerlendirme ve Sonuçlar. Çevreyle ilgili veriler 2 yılda bir düzenlendiğinden 2015 verileri yüklenememiştir.

SU-ATIKSU
GÖSTERGE: Sanayiden Kaynaklanan Atıksu ve Bertarafı
TANIM: Bu gösterge yıllar itibariyle sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan atıksu miktarları, atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren sanayi bölgeleri ve oluşan atıksuyun arıtılma oranını ifade eder.
Önerilen Kaynak: TÜİK, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre, ildeki sanayi bölgelerinden ve diğer sanayiden kaynaklanan atıksu miktarı, arıtma tesisi sayısı ve arıtılan atıksuyun kısmının toplam atıksu miktarına oranı (%)
Durum ve eğilimler;
Kaynak:
Değerlendirme ve Sonuçlar. <i>İlgili Kurumlardan Yeterli Veriye Ulaşılamamıştır.</i>

5. ARAZİ KULLANIMI

ARAZİ KULLANIMI									
GÖSTERGE: Arazi Kullanımı									
TANIM: Bu gösterge CORINE Arazi Örtüsü kategorilerine göre göreceli arazi örtüsü dağılımını gösterir.									
Önerilen Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı									
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: 1990, 2000, 2006, 2012 ve sonrası yılları arazi kullanımlarının miktarı (ha) ve değişim oranı (%).									
Durum ve eğilimler;									
Veri Formatı									
Arazi Sınıfı	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ								ALANDA ARTIŞ(+)/AZALIŞ(-) ha
	1990		2000		2006			
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
1. Yapay Bölgeler					6.101				
2. Tarımsal Alanlar					695.923				
3. Orman ve Yarı Doğal Alanlar					323.460				
4. Sulak Alanlar					277.096				
5. Su Yapıları									
TOPLAM									
Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı									
Değerlendirme ve Sonuçlar.									
İlgili Kurum güncelleme olmadığını belirtmiştir.									

6. TARIM

TARIM																				
GÖSTERGE: Kişi Başına Tarım Alanı 695.923 ha/1.654.196 kişi= 0,42 ha/kişi																				
TANIM: Toplam ekilebilir tarım arazisinin, toplam nüfusa oranı olarak ifade edilir.																				
Kaynak: TUİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü																				
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Ekilebilir arazi toplamı (ha) ve toplam nüfus (kişi), kişi başına tarım arazisi (ha/kişi)																				
Durum ve eğilimler; Tarım Alanı: 695.923 Ha Nüfusu: 1.654.196 Kişi başına tarım alanı: 0,42 Ha Dekar- 2015																				
<table border="1"><thead><tr><th></th><th>Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı</th><th>Sebze bahçeleri alanı</th><th>Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı</th><th>Süs Bitkileri Alanı</th></tr></thead><tbody><tr><td>Toplam alan</td><td>Ekilen alan</td><td>Nadas</td><td></td><td></td></tr><tr><td>6 059 567</td><td>5 483 873</td><td>165 959</td><td>154 512</td><td>255 223</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>-</td></tr></tbody></table>		Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı	Sebze bahçeleri alanı	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı	Süs Bitkileri Alanı	Toplam alan	Ekilen alan	Nadas			6 059 567	5 483 873	165 959	154 512	255 223					-
	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı	Sebze bahçeleri alanı	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı	Süs Bitkileri Alanı																
Toplam alan	Ekilen alan	Nadas																		
6 059 567	5 483 873	165 959	154 512	255 223																
				-																
Değerlendirme ve Sonuçlar																				

TARIM
GÖSTERGE: Kimyasal Gübre Tüketimi 0.169 ton/ha
TANIM: Tarımsal alanlarda kullanılan gübre miktarını ve hektar başına kullanılan mineral azot, fosfor ve potas miktarını gösterir.
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TUİK
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık toplam gübre tüketimi (ton), toplam tarımsal alan (ha), hektar başına kullanılan gübre ve mineral azot, fosfor ve potas miktarı (ton/ha)
Durum ve eğilimler; Yıllık Toplam Gübre Tüketimi (ton) :117672 ton Toplam Tarımsal Alan : 695.923 ha Hektar başına kullanılan gübre miktarı : 0.169
Değerlendirme ve Sonuçlar.

TARIM**GÖSTERGE: Tarım İlacı Kullanımı**

Katı (ton/ha)	Sıvı (Litre/ha)
0.00018	0.50

TANIM:Toplam tarım ilacı kullanımını (ton birimiyle aktif bileşen) vhektar başına düşen tarım ilacı miktarıdır.

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TUİK

Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi:Yıllık toplam tarım ilacı tüketimi (ton), toplam tarımsal alan (ha), hektar başına düşen tarım ilacı (ton/ha)

Durum ve eğilimler;

Bitki Koruma Ürünleri	Miktarı (kg)	Miktarı (lt)
İnsektisitler	51148	102176
Fungusitler	51225	26631
Herbisitler	21581	159788
Rodentisitler	301	49
Akarisitler	2297	11176
Diğerleri	297	49769
Toplam	126849	349589

Yıllık toplam tarım ilacı		Toplam Tarımsal Alan (ha)	Hektar başına düşen tarım ilacı	
Katı (ton)	Sıvı (Litre)	695.923	Katı (ton/ha)	Sıvı (Litre/ha)
126,8	349589		0.00018	0.50

Değerlendirme ve Sonuçlar.

TARIM																																																	
GÖSTERGE: Organik Tarım																																																	
TANIM: Toplam kullanılan tarımsal alanın oranı olarak organik tarım alanı (organik olarak ekilen mevcut alanların ve organik tarıma geçiş sürecinde olan alanların toplamı) payıdır.																																																	
Önerilen Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri																																																	
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Organik alanların toplam alanı (ha), Toplam tarım alanına oranı (%), Türkiye toplam organik tarım alanı içerisindeki oranı (%), Organik Tarım Alanında Toplam Üretim Miktarı (ton)																																																	
Durum ve eğilimler;																																																	
Veri Formatı																																																	
<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Yıllar</th> <th colspan="2">Toplam üretim</th> <th colspan="2">Üretim miktarı</th> </tr> <tr> <th>Alan (ha)</th> <th>Artış* (%)</th> <th>Miktar (ton)</th> <th>Artış* (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2002</td> <td></td> <td>-</td> <td></td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2003</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2004</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2005</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2006</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>2014</td> <td>3135</td> <td>%41</td> <td>17.315</td> <td>38</td> </tr> <tr> <td>2015</td> <td>4432</td> <td></td> <td>23930</td> <td></td> </tr> <tr> <td>(.....)</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Yıllar	Toplam üretim		Üretim miktarı		Alan (ha)	Artış* (%)	Miktar (ton)	Artış* (%)	2002		-		-	2003					2004					2005					2006					2014	3135	%41	17.315	38	2015	4432		23930		(.....)				
Yıllar		Toplam üretim		Üretim miktarı																																													
	Alan (ha)	Artış* (%)	Miktar (ton)	Artış* (%)																																													
2002		-		-																																													
2003																																																	
2004																																																	
2005																																																	
2006																																																	
2014	3135	%41	17.315	38																																													
2015	4432		23930																																														
(.....)																																																	
*Artışlar 2002 yılı baz alınarak hesaplanmıştır.																																																	
Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü																																																	
Değerlendirme ve Sonuçlar.																																																	

7. ORMAN

ORMAN										
GÖSTERGE: Ormanlık Alanlar										
TANIM: Orman alanlarının toplam büyüklüğünü ve yıllara göre değişimini ifade eder.										
Önerilen Kaynak: Orman Bölge Müdürlükleri										
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki toplam orman alanı (ha), yıllık değişimi (ha/yıl), orman vasfına göre dağılımı (%), ağaç türleri, sayıları ve oranları (sayı, %)										
Durum ve eğilimler;										
<table border="1"> <thead> <tr> <th>İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ</th> <th>İLDEKİ TOPLAM ORMAN ALANI (Ha)</th> <th>ORMAN ALANLARININ YILLIK DEĞİŞİMİ</th> <th>ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI</th> <th>AĞAÇ TÜRLERİ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>DİYARBAKIR</td> <td>364.289</td> <td>%0</td> <td>%100</td> <td>MEŞE</td> </tr> </tbody> </table>	İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	İLDEKİ TOPLAM ORMAN ALANI (Ha)	ORMAN ALANLARININ YILLIK DEĞİŞİMİ	ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI	AĞAÇ TÜRLERİ	DİYARBAKIR	364.289	%0	%100	MEŞE
İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ	İLDEKİ TOPLAM ORMAN ALANI (Ha)	ORMAN ALANLARININ YILLIK DEĞİŞİMİ	ORMAN VASFINA GÖRE DAĞILIMI	AĞAÇ TÜRLERİ						
DİYARBAKIR	364.289	%0	%100	MEŞE						
Kaynak: Orman İşletme Müdürlüğü										
Değerlendirme ve Sonuçlar.										

8. BALIKÇILIK

BALIKÇILIK											
GÖSTERGE: Balıkçılık											
TANIM: Her yıl, denizlerde avcılığı yapılan balıklar (denize kıyısı olan iller için), kabuklu deniz ürünleri ve yumuşakçalar ile iç sularda avlanan tatlı su ürünleri ile yetiştiricilik ürünleri olmak üzere üretilen balık miktarını gösterir. Üretime ilişkin veri yakalandığı zamanki ağırlığı olan canlı ağırlık ile ifade edilir.											
Önerilen Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, TÜİK											
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Kıyı şeridi uzunluğu (km), deniz alanı ve iç su alanı (ha), su ürünleri üretimi (bin ton) ve yıllara göre değişimi (%), Balık türlerinin dağılımı (%)											
Durum ve eğilimler;											
Veri Formatı											
YILLAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İçsu Avcılığı											(*)
Deniz Balıkları Avcılığı											
Yetiştiricilik Ürünleri			0,1	0,1	0,59	0,80	1,53	1,72	1,84	0,7	0,68
(birim:bin ton)											
Kaynak: TÜİK											
Değerlendirme ve Sonuçlar.											
(*) İç sularda avcılığa yönelik potansiyel mevcut olmasına rağmen, avlak sahalarının kiralanmasına sadece bir adet resmi kiralama işlemi gerçekleştirilmiştir. (*710 kg / 2015 yılı) Bu nedenle yasa dışı avcılık miktarları tabloya yansıtılmamıştır.											
İl sınırlarında avcılık kiralama tahsisine uygun rezervuar alanları; Batman Baraj Gölü 1. Ve 2. Avlak Sahaları , Kralkızı Baraj gölü, Atatürk barajı 8.9. ve 10. Avlak sahaları, Göksu Baraj Gölü ve Devegeçidi baraj gölüdür.											

9. ALTYAPI VE ULAŖTIRMA

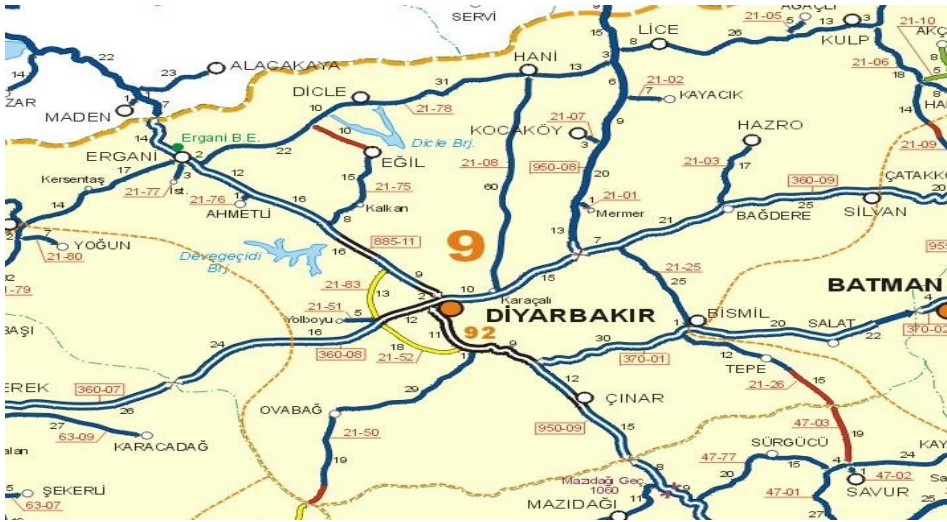
ALTYAPI VE ULAŖTIRMA												
GÖSTERGE: Karayolu ve Demiryolu Ağı												
TANIM: İldeki toplam karayolu (otoyollar, devlet yolları, il yolları) ve demiryolu gelişimi ve uzunluğunu ifade eder.												
Önerilen Kaynak: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bölge Müdürlükleri												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre karayolu ve demiryolu uzunlukları (km)												
Durum ve eğilimler; (Şekil, çizelge ya da grafik yer alır)												
	2002	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Karayolu Ađ Uzunluğu (km)						1055	1068	1076	1085	1085	1085	
Demiryolu Ađ Uzunluğu (km)					149,628	149,628	149,628	149,628	149,628	149,628	149,628	
Kaynak: TCDD 5. Bölge Müdürlüğu (Malatya) Yol Servis Müdürlüğu, Karayolları 9. Bölge Müdürlüğu												
Değerlendirme ve Sonuçlar.												

ALTYAPI VE ULAŖTIRMA												
GÖSTERGE: Motorlu Kara Taşıtı Sayısı												
TANIM: İldeki, Otomobil (arazi taşıtı dahil), Minibüs, Otobüs, Kamyonet, Kamyon, Motosiklet, Özel Amaçlı Taşıtlar, Yol ve İş Makinaları ve Traktör toplamından ibaret motorlu kara taşıt sayısını ifade eder												
Önerilen Kaynak: TÜİK												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre motorlu kara taşıtı sayısı, taşıt kategorileri ve toplam araç sayısı içerisindeki oranları (%), İldeki kişi başına düşen araç sayısı												

Durum ve eğilimler;

YIL	Motorlu kara taşıtları sayısı : Minibüs	Motorlu kara taşıtları sayısı : Otobüs	Motorlu kara taşıtları sayısı : Kamyonet	Motorlu kara taşıtları sayısı : Kamyon	Motorlu kara taşıtları sayısı : Motosiklet	Motorlu kara taşıtları sayısı : Yol ve iş makineleri	Motorlu kara taşıtları sayısı : Özel amaçlı taşıtlar	Motorlu kara taşıtları sayısı : Traktör	Motorlu kara taşıtları sayısı : Bin kişi başına otomobil sayısı
2008	5466	901	12397	6038	7362	-	331	16976	21
2009	5880	1016	13960	6131	7805	-	333	17069	23
2010	6037	1056	16570	6183	7913	-	377	17650	26
2011	6247	1156	19411	6335	7964	-	407	18626	29
2012	6359	1344	21139	6768	8133	-	417	19447	30
2013	6538	1379	22223	5505	6946	-	512	20419	30
2014	6347	1258	22271	5681	8438	-	586	21151	50
2015	6208	1377	22413	5784	8767	-	699	21772	

Gösterge: Karayolu Ağı

Kaynak: Diyarbakir Emniyet Müdürlüğü

Değerlendirme ve Sonuçlar.

Motorlu kara taşıtlarında nüfus artış hızına paralel olarak görece bir artış söz konusudur.

10. ATIK

ATIK																												
GÖSTERGE: Belediye Atıkları Miktarı ve Bertaraf Miktarı																												
TANIM: Bu gösterge, il içinde, belediyeler tarafından ya da belediyeler adına toplanan katı atıkların miktarı ve düzenli depolama oranını ifade eder. Belediye atıklarının en önemli miktarı haneler tarafından üretilen atıklardır. Ayrıca alım-satım ve ticaret kuruluşları, ofis binaları, kurum ve küçük işyeri atıklarını da kapsamaktadır																												
Önerilen Kaynak: TÜİK																												
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllık olarak belediyelerce ya da belediye adına toplanan katı atıklar (Ton), Düzenli Depolanan Katı Atık Miktarı (ton) ve oranı (%)																												
Durum ve eğilimler;																												
<table border="1"><thead><tr><th>YIL</th><th>Toplanan atık miktarı (1000 ton)</th><th>Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)</th><th>Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)</th></tr></thead><tbody><tr><td>2004</td><td>314</td><td>310</td><td>3</td></tr><tr><td>2006</td><td>320</td><td>315</td><td>5</td></tr><tr><td>2008</td><td>360</td><td>360</td><td>0</td></tr><tr><td>2010</td><td>380</td><td>376</td><td>4</td></tr><tr><td>2012</td><td>487</td><td>484</td><td>2</td></tr><tr><td>2014</td><td>567</td><td>567</td><td>-</td></tr></tbody></table>	YIL	Toplanan atık miktarı (1000 ton)	Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)	Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)	2004	314	310	3	2006	320	315	5	2008	360	360	0	2010	380	376	4	2012	487	484	2	2014	567	567	-
YIL	Toplanan atık miktarı (1000 ton)	Çöp depolama sahalarında bertaraf edilen belediye atık miktarı (1000 ton)	Diğer bertaraf (çöp depolama sahası ve yakma tesisi hariç) (1000 ton)																									
2004	314	310	3																									
2006	320	315	5																									
2008	360	360	0																									
2010	380	376	4																									
2012	487	484	2																									
2014	567	567	-																									
Kaynak: TÜİK																												
Değerlendirme ve Sonuçlar.																												
Diyarbakır ilinin evsel nitelikli katı atıkları yaklaşık 22 yıldır düzensiz bir şekilde bertaraf edilmektedir. Ancak 2015 yılı itibari ile inşaa çalışmaları başlanan ve 2017 yılının sonlarında da işletmeye başlanacak olan EKAY Projesi ile bundan sonra Diyarbakır ilinin evsel nitelikli katı atıkları düzenli bir şekilde bertaraf edilecektir.																												

ATIK
GÖSTERGE: Katı Atıkların Düzenli Depolanması
TANIM: İldeki katı atık tesisi sayısı ve hizmet verilen nüfus oranını ifade eder.
Önerilen Kaynak: TÜİK
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İldeki katı atık tesis sayısı, katı atık düzenli depolama hizmeti veren belediye sayısı ve nüfus, hizmet verilen nüfusun tüm il nüfusuna oranı (%)

Durum ve eğilimler;				
	2008	2010	2012	2014
Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	98	97	96	94
Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı (%)	72	71	72	94
Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusu	1.056.513	1.092.583	1.144.184	1.529.276
Atık Hizmeti Verilen Belediye Sayısı	30	27	28	18

Kaynak : TUİK

Değerlendirme ve Sonuçlar.

ATIK							
GÖSTERGE: Tıbbi Atıklar							
TANIM: İl için, ayrı olarak toplanan tıbbi atık miktarlarının yıllık olarak belirtilmesi ve toplanan tıbbi atıkların bertaraf yöntemlerinin oransal olarak ifade edilmesidir.							
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü							
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle toplanan tıbbi atık miktarı (ton), yöntemlerine göre bertaraf oranları (%) ve bertaraf tesisi sayısı							
Durum ve eğilimler;							
	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015
Tıbbi Atık Miktarı (kg/yıl)						1780.766 ton / yıl	1374.426 ton/yıl
Kaynak: DÇŞİM							
<p>Değerlendirme ve Sonuçlar. İl merkezinde bulunan sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıklar kaynağında ayrı toplanmakta, 20 yatak üzeri kapasiteli hastanelerde tıbbi atık depolarında biriktirilmekte ve büyükşehir belediyesince yönetmeliğe uygun bir tıbbi atık taşıma aracıyla lisanslı bir firma ile Diyarbakır merkez sanayi sitesinde bulunan lisanslı sterilizasyon tesisine taşınarak bertarafı sağlanmaktadır.</p> <p>İlimizde günlük ortalama 3.5-4 ton civarı tıbbi atık toplanmaktadır. İlimizde yaklaşık olarak tıbbi atık tesisi 2 yıldır kurulmuştur.</p>							

ATIK				
GÖSTERGE: Atık Madeni Yağlar				
TANIM: İl içinde toplanan atık madeni yağların miktarını ve geri kazanım ya da bertaraf oranlarını ifade eder.				
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok ve tesis içi hariç olarak değerlendirilecektir.				
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle ilde toplanan atık yağın türlerine göre miktarı (ton), bertarafa ve geri kazanıma ilişkin oranları (%)				
Durum ve eğilimler;				
Geri kazanım* (ton)	Nihai bertaraf (ton)	İhracat (ton)	Stok (ton)	Atık Minimizasyonu (Tesis İçi) (ton)
144,570	0	0	0,040	0
Kaynak: Atık Yönetimi Uygulaması				
Değerlendirme ve Sonuçlar.				

ATIK				
GÖSTERGE: Bitkisel Atık Yağlar				
TANIM: İl içinde toplanan bitkisel atık yağların miktarını ve geri kazanım-bertaraf oranlarını ifade eder.				
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok ve tesis içi hariç olarak değerlendirilecektir.				
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle ilde toplanan bitkisel atık yağın türlerine göre miktarı (ton), bertarafa ve geri kazanıma ilişkin oranları (%)				
Durum ve eğilimler;				
Kaynak:				
Değerlendirme ve Sonuçlar.				
İlimizde bitkisel atık yağlarla ilgili firmalar ile yapılan görüşmeler 2015 yılında başlanılmıştır. Bu güne kadar resmi anlamda bir toplama olayı gerçekleştirilmeyip; bu yıl itibarı ile ilimizde bitkisel atık yağlar daha verimli bir şekilde depolanıp düzenli bir şekilde bertarafı sağlanacaktır.				

İlimizde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Burada biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. İl Müdürlüğümüz tarafından verilen atık bitkisel yağ taşıma lisansı bulunmamaktadır. İlimizde bitkisel atık yağ geri dönüşüm tesisi olmadığı için yukarıda istenen çizelge doldurulamamıştır.

ATIK
GÖSTERGE: Ambalaj Atıkları
TANIM: İl içerisinde oluşan ambalaj atıklarının miktarlarını ve geri kazanımına ilişkin bilgileri içerir.
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre; üretilen toplam ambalaj atık miktarı ve ambalaj cinsi (ton), geri kazanılan toplam ambalaj atık miktarı (ton), piyasaya sürülen ambalaj miktarı (ton), hedeflenen geri kazanım oranları (%), geri kazanılması gereken miktar (ton), kayıtlı ekonomik tesis sayısı ve lisanslı tesisi sayısı
Durum ve eğilimler; İlimizde üretilen ambalaj atıkları lisanslı bir firma ile Büyükşehir Belediyesinin kontrolünde, ilçe belediyelerin yapmış olduğu protokol neticesinde toplanıp geri dönüşüm tesisinde bertarafı sağlanıyor. İlimizde 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ve ayırma tesisi bulunmaktadır.
Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde üretilen ambalaj atıkları lisanslı bir firma ile Büyükşehir Belediyesinin kontrolünde, ilçe belediyelerin yapmış olduğu protokol neticesinde toplanıp geri dönüşüm tesisinde bertarafı sağlanıyor. İlimizde 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ve ayırma tesisi bulunmaktadır.

ATIK
GÖSTERGE: Ömrünü Tamamlamış Lastikler
TANIM: Ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanma miktarları, geri kazanım tesisleri ve çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılan miktarını ifade eder.
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllara göre, ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanma miktarları ve geri kazanım tesislerinde ve çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılan miktarları (ton)

Durum ve eğilimler;
Kaynak:
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde konuyla ilgili çalışmalar yeni başladığından çizelge oluşturulamamıştır.

ATIK
GÖSTERGE: Ömrünü Tamamlamış Araçlar
TANIM: İl genelinde yıllar itibariyle hurdaya ayrılan araç sayısını vb. bilgileri ifade eder.
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle hurdaya ayrılan araç sayısı
Durum ve eğilimler;
Kaynak:
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde 5 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup; geçici depolama alanı ve işleme tesisi bulunmamaktadır.

ATIK
Atık Elektrikli -Elektronik Eşyalar
TANIM: Atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarları ve işleme tesis sayılarını ifade eder.
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle, atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarı (ton) ve işleme tesis sayısı

Durum ve eğilimler;
Kaynak:
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde konuyla ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

ATIK
Maden Atıkları
TANIM: İl genelinde, cevher tiplerine göre, zenginleştirme tesisi sayısı ve zenginleştirme proses atıklarının dağılımını ifade eder.
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle cevher tiplerine göre zenginleştirme tesisi sayısı, zenginleştirme proses atıkları miktarları (ton)
Durum ve eğilimler; İlimizde toplam 2 adet zenginleştirme tesisi bulunmakta olup, proses atıkları miktarına ulaşamamaktadır.
Kaynak: DÇŞİM
Değerlendirme ve Sonuçlar. İlimizde gerçekleştirilen madencilik faaliyetlerinden kaynaklı atıklar Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği kapsamında maden sahası içinde dolgu ve rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır.

ATIK
Tehlikeli Atıklar
TANIM: İl genelinde, yıllar itibariyle toplanan tehlikeli atıkların miktarı ile geri kazanımı, yakma ve nihai bertaraf edilenlerin miktarlarını ifade eder.
Önerilen Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atık Yönetim Uygulaması verileri.
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle, il içinde toplanan tehlikeli atıkların miktarı (ton), ara depolama geri kazanım, yakma ve nihai bertaraf miktarları (ton) ve geri kazanım türlerine göre oranları (%)

Durum ve eğilimler;

Çizelge C-23 oluşturulmuştur.

Kaynak:**Değerlendirme ve Sonuçlar.**

İlimizde Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kayıtlı olan ve (tehlikeli) atık beyanı bulunan 53 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin ürettiği tehlikeli atık cinsi ve miktarı, tesisin üretimi ve kapasitesine göre değişkenlik göstermekte olup; oluşan atıklar belli periyotlarla lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmektedir. İlde baca tozlarıyla karışmış olarak önceden depolanmış bulunan ve tehlikeli atık sınıfına giren cürüfların nihai bertarafında sorunlar yaşanmaktadır.

11.TURİZM

TURİZM		
Yabancı Turist Sayıları		
TANIM: Bu gösterge, il düzeyinde bir yılda giriş çıkış yapan yerli ve yabancı turist sayısının yıllara göre değişimini ifade eder		
Önerilen Kaynak: TÜİK, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü		
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl düzeyinde 2000 yılı ve sonrasındaki yıllarda giriş yapan yerli ziyaretçi sayısı (kişi), yabancı ziyaretçi sayısı, bu sayıların yıllara göre değişimi (%), bir önceki yıl için ziyaretçi sayısının aylara göre dağılımı		
Durum ve eğilimler;		
2005-2015 YILI YERLİ VE YABANCI TURİST SAYISI		
AİT OLDUĞU YIL	YERLİ	YABANCI
2005	136.620	14570
2006	117.213	10167
2007	143.890	10104
2008	175.101	12693
2009	171755	17186
2010	213.515	19422
2011	221.626	21007
2012	184.977	13316
2013	208.988	24808
2014	230.311	27.895
2015	199.506	21.623
TOPLAM	2.003.502	192791
GENEL TOPLAM	2.196.293	

2015 YILI YERLİ VE YABANCI TURİST SAYISI				
AİT OLDUĞU AY	YERLİ GİRİŞ	YERLİ GECELEME	YABANCI GİRİŞ	YABANCI GECELEME
OCAK	17959	24621	1692	2793
ŞUBAT	19758	28097	1602	2609
MART	22563	34397	2776	4569
NİSAN	23270	33453	2149	3005
MAYIS	26106	38486	2932	3976
HAZİRAN	17556	27046	2800	4360
TEMMUZ	13261	18762	2517	3531
AĞUSTOS	14859	21229	1988	2720
EYLÜL	10102	13794	1008	1535
EKİM	12732	17225	1126	1765
KASIM	13386	18724	829	1451
ARALIK	7954	12330	204	352
TOPLAM	199.506	288.164	21623	32666
GENEL TOPLAM	221.129			

Kaynak: Diyarbakır Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Değerlendirme ve Sonuçlar

TURİZM
Mavi Bayrak Uygulamaları
TANIM: (Denize Kıyısı Olan İller İçin) Gerekli standartları taşıyan nitelikli plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödülü olan mavi bayrağın, Türkiye’de 1997 yılından itibaren verildiği plaj ve marinaların yıllar itibari ile toplam sayılarının belirtilmesidir.
Önerilen Kaynak: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: Yıllar itibariyle, mavi bayrak almaya hak kazanmış plaj ve marina sayıları
Durum ve eğilimler; İlimizin denize kıyısı yoktur.
Kaynak:
Değerlendirme ve Sonuçlar.

EK-1: (2015) YILINA AİT İL ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ ARAŞTIRMA FORMU

AÇIKLAMALAR:

İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Anketi, illerimizin çevre sorunlarının ve önceliklerinin neler olduğunu ortaya koyan, aynı zamanda bu sorunların kaynaklarını, nedenlerini, sorunun çözümü için ne tür tedbirler alındığı ya da alınması gerektiğini belirten önemli bir çalışmadır. İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Anketi, çevre konusunda karar vericilere ve halka çevresel bilgi sağlamakta, böylece karar verme sürecini desteklemekte ve halkın çevresel konularda bilincini artırmaktadır.

I.3. Hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla yıl içinde il/ilçelerde alınan tedbirleri "X" ile işaretlenmiştir.

YERLEŞİM YERİNİN ADI		ALINAN TEDBİR/TEDBİRLER								
		a	b	c	d	e	f	g	h	i
İL MERKEZİ	1.Kayapınar İlçesi	x	x		x	x	x			
	2.Yenişehir İlçesi		x			x	x	x	x	
	3.Bağlar İlçesi		x			x	x			
	4.Sur İlçesi				x	x	x			
İLÇELER	1.									
	2.									
	3.									
	4.									
	5.									
	6.									
	7.									
	8.									
	9.									
	10.									

Kaynaklar: DÇŞİM

Tedbirler:

a. Kaliteli katı/sıvı yakıt kullanımı
b. Doğalgaz kullanımı
c. Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları
d. Ağaçlandırma çalışmaları/orman alanlarının, yeşil alanların artırılması
e. Motorlu taşıtların egzoz gazı ölçümleri
f. Sanayi kuruluşlarının emisyon izni almaları
g. Sanayi tesislerinin yerleşim yeri dışına çıkarılmaları
h. Denetim
i. Diğer (Varsa yukarıya ayrılan bölümde belirtiniz).

I.4. Hava kirliliğinin giderilmesinde, yıl içerisinde, il/ilçelerde karşılaşılan güçlükleri önem sırasına göre rakam ile belirtilmiştir.

Karşılaşılan Güçlükler	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması	3	1	Belediyelerce şehire giriş yapan kömürde gerekli denetimlerin yeterli yapılmaması
b. Ateşçilerin eğitimsiz veya bilinçsiz olması	1		
c. Halkın alım gücünün düşük olmasından dolayı kalitesiz yakıt kullanılması		3	Kaliteli kömür kullanımında alım gücünün yeterli olmaması.
d. Kaliteli yakıt temininde zorluklar	4	4	
e. Kurumsal ve yasal eksiklikler	2		
f. Toplumda bilinç eksikliği			
g. Meteorolojik faktörler		2	Çöl tozlarının artması
h. Topografik faktörler			
i. Diğer (Belirtiniz).....			

BÖLÜM II. SU KİRLİLİĞİ

II.1. İl sınırları içerisinde bulunan su kaynaklarının kalite değerlendirmesi

Su kirliliği, II.1.1-II.1-3'de il sınırları içerisinde, yıl içinde, kirliliğe maruz kalmış su kaynaklarının (yüzey, yeraltı ve yüzme suları) adları, kalite sınıfları ile bunların çizelgede belirtilen kirlenme nedenleri dikkate alınarak işaretlenmiştir.

II.1.1. İl sınırlarında bulunan yüzey sularının kalite sınıflarını Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde belirtilmiş ve muhtemel kirlenme nedenleri işaretlenmiştir.

Yüzey Suyu Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
	1	2	3	4	a	b	c	d	e	f	g	h	i
					Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai ilaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)
Dicle Baraj Gölü	X				X				X	X			
Maden Çayı			x								x		
Dicle Nehri Bismil			x		x				x				
Sarge Deresi		x							x				
Salat Deresi		x							x				
Devegeçidi Deresi			x				x						
Pamuk Çayı			x		x								
Salat Çayı		x							x		x		Tarım+Kum ocakları

Kaynaklar: DİSKİ, DSI

II.1.2. İl sınırlarında bulunan yeraltı sularının kalite sınıflarını Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik çerçevesinde belirtilmiştir ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretlenmiştir.

Yeraltı suyunun bulunduğu bölge	Yeraltı Su Kalite Sınıfı			Kirlenme Nedenleri								
	İyi	Zayıf	Yeterli veri yok	a	b	c	d	e	f	g	h	i
				Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai ilaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Deniz Suyu Girişimi	Diğer (Belirtiniz)
Gözeli Havzası içme suyu	x			x		x		x	x			

II.1.3. İl sınırlarında bulunan yüzme sularının kalite sınıflarını Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği çerçevesinde belirtilmiş ve muhtemel kirlenme nedenleri işaretlenmiştir.

Yüzme Suyunun bulunduğu bölge/plaj	Mavi Bayrak Ödülü		Yüzme Suyu Kalite Sınıfı (*)				Kirlenme Nedenleri						
	Var	Yok	A	B	C	D	a	b	c	d	e	f	g
							Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Deniz/Göl Taşımacılığı	Diğer (Belirtiniz)

*İlimizin denize kıyısı yoktur.

II.2. Yıl içinde, il sınırları içindeki il/ilçelerde atıksuların yol açtığı kirlenmenin nedenlerini uygun seçenekleri "X" ile işaretlenmiştir.

II.2.'de, il sınırları içerisindeki yerleşim merkezlerinde (il merkezi ve ilçelerin her biri için) atıksulardan kaynaklanan kirliliğin nedenlerinin çizelgenin altında belirtilen maddeler dikkate alınmak ve (X) koymak suretiyle işaretlenmesi istenmektedir. Çizelgede geçen "İl Merkezi" ifadesiyle, İliniz Büyükşehir Belediyesi ise, Büyükşehir Belediyesine bağlı ilçeler, değilse merkez ilçe kastedilmektedir.

Yerleşim Yerinin Adı		Atık Sulardan Kaynaklanan Kirliliğin Nedenleri												
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
	1.Gözeli Havzası İçme suyu /Bağlar		x		x			x	x			x		
	.													
	.													
	.													
İlçeler	1.Dicle Baraj Gölü /Eğil	x	x			x		x	x			x		
	2.Dicle Baraj Gölü/Dicle	x	x			x		x	x			x		
	3.													
	4.													

Kaynaklar: DİSKİ

Kirlilik Nedenleri:

- Kanalizasyon şebekesinin olmaması veya yetersiz olması
- Yerleşim yerlerinde evsel nitelikli atıksuların arıtılmaması
- Büyük sanayi kuruluşlarının atıksularını arıtmaması
- Küçük sanayilerde toplu arıtmanın olmaması
- Foseptik çukurların sağlıklı şekilde inşa edilmemesi
- Foseptik atıkların vidanjörlerle çekildikten sonra gelişigüzel yerlere boşaltılması
- Zirai mücadele ilaçlarının kullanımı
- Kimyasal gübre kullanımı

- i. Arıtma tesisi kapasite ve verimlerinin yetersiz olması
- j. Arıtma tesisinde görevli olan personelin yetersiz olması
- k. Hayvancılık atıkları
- l. Maden atıkları
- m. Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.3. Su kirliliğinin önlenmesi amacıyla alıcı ortamlarda aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını çizelgede (x) işareti koyarak belirtiniz.

II.3.'de, su kirliliğinin önlenmesi amacıyla her bir alıcı su ortamı için, çizelgenin altında belirtilen maddelerin dikkate alınarak tedbirlerin çizelgede işaretlenmesi istenmektedir.

Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Deniz									
1.									
2.									
.									
Göller									
1.									
2.									
3.									
.									
Akarsular									
1.Dicle Nehri		x							
2.									
3.									
.									
Havzalar									
1.Dicle Baraj Gölü	x	x	x	x	x	x	x	x	
2.Gözeli Havzası	x	x		x	x		x	x	
3.									
Yeraltı Suları									
1.									
2.									
3.									
.									
Jeotermal Kaynaklar									
1.									
2.									
3.									
.									

Kaynaklar: *DİSKİ*

Alınan Tedbirler:

- a. Kanalizasyon şebekesinin yapılması ya da yenilenmesi
- b. Arıtma tesisi /deniz deşarjı /depolama alanları yapılması
- c. Yerleşim merkezinde fosseptik kullanılması
- d. Tarımsal faaliyetlerde kullanılan zirai mücadele ilacı ve gübrenin aşırı ve yanlış kullanımının önlenmesi
- e. Yönetmelikler çerçevesinde denetim yapılması

- f. Deniz araçlarının atıklarını boşaltabilmeleri için uygun yerlerin hazırlanması
- g. Sanayi kuruluşlarının atıksuları için deşarj izni alması
- h. Toplumsal bilgilendirilme ve bilinçlendirme faaliyetleri
- i. Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.4. Su kirliliğinin giderilmesinde/önlenmesinde il sınırları içerisinde karşılaşılan güçlükler, en önemliden az önemliye doğru numara vererek (1,2,3,...) işaretlenmiştir.

KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması	4	3	İlgili diğer kurum ve kuruluşlarca atık suların kanalizasyon sistemine bağlantı ve bertarafı konusunda yeterli denetim ve kontrolü sağlamamaları
b. Mali imkansızlıklar nedeniyle arıtma tesislerinin kurulamaması	1	1	
c. Kurumsal ve yasal eksiklikler	3	2	Sorumlu kurum ve kuruluşların gerekli donanım ve altyapıya sahip olmamaları
d. Toplumda bilinç eksikliği	2	4	Bakanlığımız tarafından verilen Çevre eğitimlerinin katkısı
e. Diğer (Belirtiniz)			

BÖLÜM III. TOPRAK KİRLİLİĞİ

III.1. İlimizde toprak kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre rakam ile işaretlenmiştir.

Kirlenme Kaynağı	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi kaynaklı atık boşaltımı	3	3	
b. Madencilik atıkları			
c. Vahşi depolanan evsel katı atıklar	1	1	
d. Vahşi depolanan tehlikeli atıklar			
e. Plansız kentleşme			
f. Aşırı gübre kullanımı	4	4	
g. Aşırı tarım ilacı kullanımı	2	2	
h. Hayvancılık atıkları			
i. Diğer (Belirtiniz).....			

Kaynaklar: DÇŞİM

III.2. Toprak kirliliğinin önlenmesi amacıyla il sınırları içerisinde, alınan tedbirler önem sırasına göre belirtilmiştir.

ALINAN TEDBİRLER	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ *	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi/Madencilik tesislerinin sıvı, katı ve gaz atıklarının mevzuata uygun olarak bertarafının sağlanması	2	2	
b. Kentleşmenin Çevre Düzeni Planlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi			
c. Mevzuata uygun olarak gübreleme, ilaçlama ve sulamanın yapılması			
d. Erozyon mücadele çalışmaları			
e. Geri dönüşüm/yeniden kullanım uygulamaları	1	1	
f. Diğer (Belirtiniz).....			

Kaynaklar: DÇŞİM

BÖLÜM IV. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNLARI

IV.1.

IV.1'de, sıralanan çevre sorunları dikkate alınarak, yıl sonu itibariyle, il sınırlarımız içerisinde, görülen bu sorunların önem ve önceliklerine göre, en önemliden en az önemliye doğru 1,2,3,4,5.... şeklinde numaralandırılmıştır.

NOT: Ölçüm değerleri, göstergeler, her bölümün sonundaki sonuç ve değerlendirme kısımları, konularına göre şikayet sayısı, şikayetin ceza ile sonuçlanma oranı, konularına göre ceza sayısı, yapılan denetimler sonucu edinilen deneyimler vb. çevre sorunlarının hangi alanda yoğunlaştığı konusunda yol gösterici olabilir.

ÇEVRE SORUNLARI	GEÇEN YILKI ÖNEM SIRANIZ	BU YILKI ÖNEM SIRANIZ *	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Hava kirliliği	1	3	Doğalgaz kullanımının artması
b. Su kirliliği	2	1	Yeterli arıtma tesislerinin bulunmaması
c. Toprak kirliliği	3	4	Tarımsal eğitim faaliyetleri
d. Atıklar	4	2	Bertarafı konusunda yeterli tesislerin bulunmaması
e. Gürültü kirliliği			
f. Erozyon			
g. Doğal çevrenin tahribatı (Orman, Mera, Sulak alan, Kıyı, Biyolojik çeşitlilik ve habitat kaybı)			

IV.2. İl Sınırları İçerisinde IV.1'de Tespit Edilen Her Bir Öncelikli Çevre Sorunu ile İlgili Olarak; Yukarıda IV.1'de Belirlemiş Olduğumuz Öncelik Sırasına Göre;

IV.2'de, IV.1'de sıralanan her bir öncelikli çevre sorunları dikkate alınarak;

- a) Çevre sorununun nedenleri,
 - b) Bu nedenlerde daha çok hangi faktör veya sektörlerin etkili olduğu,
 - c) Çevreye vermiş olduğu olumsuz etkileri
 - d) Bu sorunların giderilmesinde karşılaşılan güçlükleri,
 - e) Bu sorunları gidermek amacıyla alınan, alınması planlanan veya alınması gereken tedbirlerin neler olduğu,
- sistematik ve yeterli seviyede açıklanmıştır.*

I. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

İlçe belediyelerin yeterli kanalizasyon şebekesi altyapısı ve arıtma tesislerinin bulunmaması. OSB endüstriyel atık su arıtma tesisinin bulunmaması. Dolayısıyla evsel endüstriyel atık su kirliliği söz konusu olmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi Biyolojik Arıtma Tesisi kurulumu tamamlanmıştır. OSB arıtma tesisi proje aşamasındadır.

II. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

Büyükşehir Belediyesi'ne ait düzenli depolama alanı bulunmaması nedeniyle atıklar vahşi depolama yöntemiyle bertaraf edilmektedir. Dolayısıyla katı atık kirliliği ve buna bağlı hava ve görüntü kirliliği söz konusu olmaktadır.

Düzenli Depolama sahası inşaat çalışmaları devam etmektedir.

III. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

Kalitesiz yakıt kullanımı araç egzoz emisyonları ve meteorolojik etken (Çöl Tozları) hava kirliliğini oluşturan etkenler olmaktadır.

Ancak özellikle doğalgaz kullanımının yaygınlaşması ile hava kalitesi yönünde çevre sorunun büyük bir kısmı giderilmiştir.